

VI BKP'nin Türkçe Yayın Organı
ZİYA GAZETESİ (1920-1923) ve TÜRKİYE

Yakın zamanlara gelinceye kadar, Ziya'nın Türkiye'de bilinen bir tek sayısı vardı: 11 Teşrinievvel 1922 tarihli, Yıl II, No. 47 (Milli Kütüphane — Ankara: 1962 ŞÇ 281).

1976 Kasımında da, Katkı yayınları arasında «Belgesel Sosyalizm Serisi»nin 4'üncüsü olarak, Ziya'nın altı sayısının tümü tıpkıbasım ve çevrimyazılılarıyla yayımlandı (derleyen: Ali Engin Güran).

Bu gazete hakkında, Âdem Ruhi Karagöz, **Bulgaristan Türk Basını 1879-1945** adlı yapıtta verilen bilgi (İstanbul: Üniversite M., 1945), 1920 sonlarında Sofya'da BKP'nin haftalık Türkçe organı olarak yayımlanmaya başlayıp 9 Haziran 1923 darbesinden sonra çıkamadığından ibarettir. (Son Osmanlı Sadzaramı Tevfik Paşanın büyük oğlu) İsmail Hakkı Okday'ın, birkaç yıl önce Basın-Yayın Genel Müdürlüğünce bastırılan **Bulgaristan'da Türk Basını** başlıklı çalışmasında çok daha geniş bilgi verilmekte, ancak aynı yanlış kapanma tarihi tekrarlanmaktadır.

Şimdi, Türk Tarih Kurumu'nun Atatürk ve Türk Devrimini Araştırma Merkezi (ATDAM), toplam 109 sayılı bir Ziya koleksiyonunun kopyalarını edinmiş bulunuyor:

- Yıl I : 2.—24. sayı = 23
Yıl II : 1., 3.—50. sayı = 49
Yıl III : 1.—50. sayı = 37

Doğru» başlığı altında 3, 10 ve 13 Kânunusâni tarihlerinde üç yazısı yayımlanmıştır. 8 Kânunusânide Hikmet Azmi'nin «İstanbul'dan İkinci Mektup»u vardır. 10 Kânunusânide başyazı, «Komünizm ve İslâmiyet»tir (imzasız). 11-12-13 Kânunusâni tarihli sayılarda, imza yerinde üç yıldız işareti bulunan «İktisadî Misak Hakkında» bir başmakale yer almaktadır («Hitam» kaydının yanında: 6 Kânunusâni 338).

Arif Oruç, 5 Ocakta «Mesele İktisat Meselesidir.» 15 Ocakta da «Şark Milletlerinin (Hürriyet) İttihadı» adlı başmakaleler yazmış, 17 Ocakta ise, geçen ilhbahar kısa bir süre yaşadığı tutukluluk günlerinin izlenimlerini bir eleştiri yazısında değerlendirmiştir: «Ankara Hapishanesi: Hapishanelerimiz.»

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI
TÜSTAV

Son sayı 3 Ağustos 1923 tarihini taşımaktadır. Bu koleksiyon, Millî Kütüphane'deki tek örneği olduğu gibi, Katkı yayınındaki 6 sayıdan da 4'ünü kapsamaktadır. Katkı'nın 19 ve 26 Teşrinievvel 1921 tarihli Yıl I, No. 46 ve 47'sini eklersek, elimizde incelenebilecek toplam 111 sayı etmektedir.

Bunlardan, Yıl II : No. 23, 30, 40 ile Yıl III : No. 3, 11—13, 15—21 ve 23—37, yani 29 sayı 4'er, geri kalan 82 sayı ise 2'şer sayfadır (toplam 282 sayfa). «Bulgaristan Komünist (Dar Sosyalist) Partisinin Türkçe Gazetesi» **Ziya**, eski harflerle ve sayfada üç sütun olarak dizilmiştir. Adresi : Sofya'da Umum İşçi Kooperatif Şirketi «Osvobojdjenje»dir (Fransızca başlıktan, bu kuruluşun Lowow Most meydanında olduğunu öğreniyoruz). Nüshası 50 santim (sonradan 1 lef)dir. (Bulgarca altbaşlıkta, gazetenin adı «Svetlina» diye çevrilmiş ve organı olduğu BKP'nin «Seksia na III. Komün. İnternasional» yani Komintern'in bir seksiyonu durumunda bulunduğu belirtilmiştir.)

*
**

Yalnızca Bulgaristan için değil, Türkiye'nin o yıllardaki siyasal, toplumsal ve düşünsel tarihi bakımından da önemli bir kaynak oluşturan *Ziya* gazetesi, Bulgaristan'da Birinci Dünya Savaşı ertesinde Halk Çiftçi Birliği önderi (ve ilk cumhurbaşkanı) Aleksandır Stamboliyski'nin kurduğu liberal ve ilerici (ayrıca Türk dostu ve Kurtuluş Savaşımızın destekçisi) koalisyon sırasında yayımlanmıştır.

Balkanlardaki en eski sol siyasal örgüt olan Bulgaristan Sosyal Demokrat Partisi 1891 yılında kurulmuş olup, bir süre sonra Dar ve Geniş fraksiyonlara ayrılmıştır. Darlar 1919 Mayıs ayında BKP adını almış ve Komintern'in Bulgaristan Seksiyonunu oluşturmuşlardır. 1919 Ağustos seçimlerinde 180.000 oy toplayan Çiftçi Birliği'ni 120.000 oyla izleyen BKP, 1920 Martında aldığı oyları 185.000'e çıkartmakla birlikte, yine BHÇB'nin görece çoğunluğuna erişememiştir.

Çiftçi Partisinin birçok demokratik reform yaptığı 1920-1923 yılları, BKP'nin trajik bir yanlış politika izlediği bir dönemdir. Bu durum, hiç değilse, hükümetin son ayları için, resmî parti tarihinde bile teslim edilmektedir:

«Parti kışkırtmalara kapıldı ve BHÇB'ni burjuva kantarı ile bir kantara koymağa, Komünistleri Faşist blokuna karşı olduğu gibi Çiftçi hükümetine karşı da savaşa davete başladı. Böylelikle o, güçlerini yanlış yola yöneltiyor, emekçilerin uyanıklığını ve onların büyük sermayeye karşı direncini zayıflatıyordu.»

M. Çervendineva vb. *BKP Tarihi* (Ankara: Kızılırmak Yay., 1975), s. 107.

1923 Nisan seçiminde yine BHÇB görece çoğunluğu sağlınca (bu arada BKP de oylarını 200.000'in üstüne çıkarmıştı), gerici şubaylarla işbirliği yapan faşist güçler 9 Haziran 1923'te bir hükümet darbesiyle Stamboliyski'yi devirdiler, birkaç gün sonra da yakalayıp öldürdüler.

Bu darbeden sonra çıkan 6 sayısını daha görebildiğimiz *Ziya*, BKP'nin yanlış durum değerlendirmesinin örnekleriyle doludur. 12 Mart 1971'den hemen sonra, Türkiye'deki çeşitli sol örgütlerin tutumunu hatırlatırcasına, «rakibimin düşmanı benim dostum olsa gerektir» mantığıyla adeta sevince kapılan BKP çok geçmeden yanlışlığını anlamıştır. Yukarıda alın-tılanan resmî parti tarihinde şu özeleştirî paragrafını gö-rüyoruz:

«Hükümet darbesinin galebesinde BKP'nin de ciddi ka-bahatı vardı. BKP Merkez Komitesi 9 Haziranda büyük bir siyasal hataya meydan verdi. Böyle önemli bir ta-rihi anda, parti yönetiminde dar sosyalistçe doktrinci görüşler üstün geliyordu ve Merkez Komitesi, geliş-mekte olan olaylara karışmama uğursuz kararını aldı. Merkez Komitesi, BKP'nin kasaba [şehir demek iste-niyor!] ve köy burjuvazisi arasındaki savaşa katılma-yacağını, bağımsız bir mevzi alacağını ve işi iç savaşa vadedirirlerse, o zamanki duruma göre tavır takınaca-ğını bildirdi. Georgi Dimitrof'un dediği gibi, Merkez Ko-mitesi partinin emekçiler arasındaki otoritesi ile emek-çilerin faşizme beslediği nefreti gereği gibi değerlendi-remedi, ancak bu anda BKP'nin kitleleri ayaklanmaya çağırması ve ona önderlik etmesi gerektiğini anlayama-dı. BKP Merkez Komitesi, darbeyi burjuva hükümetleri arasında sıradan bir iktidar değişimi olarak kabul etti; en büyük, en azılı, en gerici burjuvazinin egemenliğinin kurulduğunu, demokrasinin yok edildiğini, faşizmin gel-diğini kavrayamadı.» (s. 110)

Öykünün sonrası, bizi burada ilgilendirmiyor. Üç ay son-ra BKP antifaşist bir ayaklanmaya kalkıştı, fakat tam bir başarısızlığa uğradı. Devrim tam 21 yıl ertelenmişti ve o za-man da ancak uluslararası dinamiğin yardımıyla gerçekle-şecekti.

*
**

Bugün, sosyalist ülkeler arasında Müslüman-Türk azın-lığın görece en elverişsiz koşullarda yaşadığı Bulgaristan'da, şimdi işbaşında olan partinin 60 yıl önceki tutumunun çok farklı olduğunu, elimizdeki *Ziya* koleksiyonundan anla-

yabiliyoruz.¹ Elbette, 1920'lerin komünizmini de 1980'lerin ölçüleriyle düşünmek yanlış olur. Öte yandan, o tarihlerde BKP'ne katılan soydaşlarımızın ulusçu duyguları, *Ziya* sütunlarında sık sık rastladığımız, «Türklerin Balkanlarda kalması, yalnız komünizm vasıtasıyla mümkün olacaktır» sözlerinde yansımaktadır. Merhum Okday'ın üç *Ziya* yazarı hakkında verdiği biyografik bilgiler (özellikle Türkiye'ye döndükten sonraki yaşamları), bu bakımdan pek ilginçtir:

Başmuharrir: Besim Hilmi Çakaloğlu (Çakalof). Avukat ve muallim. İlk tahsilini Şumnu Türk mektebinde görmüş, sonra Bulgar jimnazının (lise) real kısmını ikmal eylemiştir. Bundan sonra Sofya Devlet Üniversitesinin Hukuk Fakültesinden diploma almıştır. 1924'ten 1935'e kadar Bulgaristan'da avukatlık etmiştir ve öğretmen olarak maarif sahasında Bulgaristan Türklerine çok faydalı olmuştur. Bulgaristan'dan ayrılarak Türkiye'ye sığınmış ve Ankara'da Dahiliye Vekâletinde memur olmuştur.

13.3.1920'de Filibe'de çıkmış olan *Türk Sözü* gazetesi muharriri; 7.11.1920'de Sofya'da çıkmış olan *Ziya* gazetesi başmuharriri; 1.9.1921'de Eskicuma'da çıkmış olan *Terbiye Ocakları* mecmuası müessisi ve başmuharriri; 1.12.1923'te Şumnu'da çıkmış olan *Bulgaristan Türk Muallimleri Mecmuası* muharriri; 15.6.1925'te Şumnu'da çıkmış olan *Yenisöz* gazetesi başmuharriri; 14.1.1929'da Şumnu'da çıkmış olan *Savaş* gazetesi sahibi; 1.4.1929'da Kırçali'de ve 26.12.1931'de Filibe'de çıkmış olan *Rodop* gazetesi muharriri; 27.9.1929'da Sofya'da çıkmış olan *Halk Sesi* gazetesi muharriri; 8.4.1932'de Razgrad'da çıkmış olan *Karadeniz* gazetesi muharriri. Muharrirler: Hüsnü Fuat Buzağıcılar. Şumnu'da doğmuştur. Muallim. Şumnu'da Nüvab Medresesi muallimlerinden ve gazete muharriri Ahmet Kemal Hasanof'un kardeşidir. Bulgar Çiftçi Hükümeti zamanında Bulgar Sobranyası'nda Komünist Partisi'nden mebus seçilmişti. Türkiye'ye geldiği vakit İstanbul'da Tayyare Cemiyeti'nin Piyango Müdürlüğünde memur olmuştur.

1) Sofya'da *Ziya* çıkarırken, Seldnik'te de solcu Türkler *Yeni Ziya*'yı yayımlıyorlardı. Bulgaristan'da İkinci Dünya Savaşından sonra, partinin Türkçe bir yayın organı olması geleneği diriltildi: 1945 Nisan—Temmuz aylarında *Işık*, 1948 Ekiminden Aralık başına kadar *Ses-Işık*, 1948 sonlarından 1950 güzüne kadar *Yeni Işık*, 1951 sonlarında da *Titocu* gazeteleri yayımlandı. Sonra, hâlâ çıkmakta olan, yarı Bulgarca-yarı Türkçe (ama Bulgarlaşmış bir Türkçe) *Yeni Işık*'a dönüldü.

14.3.1917'de Sofya'da çıkmış olan *Resimli Balkan* mecmuası muharriri; 13.3.1920'de Filibe'de çıkmış olan *Türk Sözü* gazetesi muharriri; 7.11.1920'de Sofya'da çıkmış olan *Ziya* gazetesi muharriri; 1.12.1923'te Şumnu'da ve 1925'te Varna'da çıkmış olan *Bulgaristan Türk Muallimleri Mecmuası* muharriri.

Tarık Mümtaz Göztepe. Eski Osmanlı topçu zabiti ve 1918'deki mütarekeden sonra sadrazam olmuş olan Damat Ferit Paşa (Buşati)nin eski yaveri idi. Bunun için 1923 İstiklâl Harbinden sonra 150'likler listesine girmiştir. Bulgaristan'da iken İstanbul'da çıkmış olan *Tanin* ve *Tevhid-i Efkâr* gazetelerine Ali Topçief müstear adlı bir «Bulgaristan Mektupları» yazmıştır. 1924'te Eskicuma Türk Maarif Encümeni tarafından Rüştüye Mektepleri Müdürlüğüne tayin edilmişti. Bulgaristan Türkleri arasında mühim bir içtimâî teşekkül olan «Spor Birliği»nin genişlemesine devamlı yazılarıyla yardımları dokunmuştur. Müstear adları şunlardır: Ali Topçief, Âşik Garip, Başyazıcı, Muhacir Baba.

7.11.1920'de Sofya'da çıkmış olan *Ziya* gazetesi muharriri; 1.9.1921'de Eskicuma'da çıkmış olan *Terbiye Ocağı* mecmuası yazı işleri müdürü; 15.8.1934'te Eskicuma'da çıkmış olan *Rumeli* gazetesi sahibi; 19.12.1919'da İstanbul'da çıkmış olan *Ümid* mecmuası sahibi ve mesul müdürü; İstanbul'da çıkmış olan *Dün ve Bugün* mecmuası, *Tanin* ve *Tevhidi-i Efkâr* gazeteleri muharriri; Ankara'da çıkmış olan *Köylü* gazetesi sahibi; 1925 ve 1932'de Antakya'da çıkmış olan *Antakya (Antioche)* gazetesi başmuharriri; 8.7.1947'de ve 11.6.1949'da Babaeski'de çıkmış olan *Trakya Postası* gazetesi muharriri.

(*Bulgaristan'da Türk Basımı*, s. 104 vd.)

*

**

Bundan sonra, *Ziya*'da çıkan Türkiye ve özellikle Türk solu hakkındaki haber ve yazılarla Türkiye mektuplarından örnekler vereceğim. Koleksiyonun sonlarına doğru bu tür yazıların çoğaldığı, gazetenin adeta Türkiye'de çıkan sol bir yayın organı görünümünü aldığı dikkati çekecektir.

Ziya'nın ilk sayılarından birinde (1/4 : 15 Kânunuevvel 1920), «Kısm-i Haricî» bölümünde, İzzet ve Salih Paşalar heyetiyle yapılan «Ankara Müzakereleri» anlatılmaktadır. Aynı sayının «Küçük Haberler»i arasında şu not göze çarpıyor:

«Müskirat Yasağı — Anadolu'da rakı, şarap ve diğer içkiler yasak edilmiştir. Rusya'da da bunların kullanılması çoktan men' olunmuştur.» (Ben o yıllarda ABD'deki içki yasağını biliyordum; ama doğrusu, Rusya'da da böyle bir önlem alındığından haberdar değildim.)

Ertesi sayıda (1/5: 22 Kânunuevvel 1920) «Son Havadis» şöyle: «Kongre — Gelecek Kânunusâninin 8'inde Şark Milletlerinin Gençler Teşkilâtı Rusya'nın [!] Bakû kasabasında büyük kongrede toplanacaklardır.»

1/6'ncı sayıdaki (29 Kânunuevvel 1920) «Küçük Haberler»in ikisi Türkiye'yle ilgili: «İngiltere ve Türkler — İstanbul'da İngiliz idaresi epey yumuşamış, bütün siyasi mahkûmlar mahbeslerden salıverilmiştir. İngilizler Türklere karşı gayet dostane bir vaziyet tutuyorlar. Bunun da sebebi: Şarkta ki hâl Garp devletleri için çok müşkilleştiği için İngilizlerle Fransızlar Türkleri yeniden aldattıktan sonra Rusya'ya karşı âlet gibi kullanmak niyetinde bulunuyorlar. Fakat zan etmeyiz ki Kemal Paşa ve İstanbul hükûmeti bu kadar gâfil bulunsunlar.»

«Kemal Paşanın Tekzibi — Kemal Paşa ile Ankara hükûmeti Moskova'ya bir telsiz telgraf çekerek İtilâf devletleri ile uzlaşma rivayetlerini tekzip ediyorlar».

Bir sonraki sayıda (1/7: 5 Kânunusâni 1921) «Kısm-ı Harici» bölümünde ilk «İstanbul Mektubu»nu görüyoruz:

«Ziya Gazetesine

Anadolu'da Ne Oluyor?

Tarih, hemen her memlekette ve çok defalar orduların müstebit ve kapitalistlere âlet olduklarını kaydediyor. (Emperyalizm) ile (kapitalizm) daima (militarizm)e istinat etmiş ve o sayede iş görebilmiştir. Fakat siyasi, tarihî, ilmi pekçok esasları değiştiren umumî harp nihayet bu rabıtayı da bozdu. Bunun en yakın, keskin misali bugünkü Rus ve Türk ordularıdır. Bugün Türk ordusunun inkılâpçı faaliyet ve hareketini takdir etmemek mümkün değildir. Ve onun bu defaki silâhı, bütün Şarkı kendine siyaseten ve iktisaden esir etmek isteyen Avrupa emperyalizmi ile Avrupa kapitalizmine doğrulmuştur. Türk ordusunun hizmetini böylece insanîyete ve Şarkın bütün mağdur ve esir milletlerine teşmil

etmekle beraber, asıl Anadolu'da cereyan eden inkılâp hadiselerini de unutmamak lâzımdır.

Bugün Anadolu'da yalnız Türklerin çiğnenmiş hukuku müdafaa olunmuyor. Ankara'da teessüs eden yeni hükümet tamamen yeni cereyanların dairesinde hareket ederek içtimâî inkılâplar hazırlıyor.

Anadolu hükümeti, din ve millet demeyerek bütün zenginlerin, kapitalistlerin, bankerlerin mallarını millet nam ve hesabına alarak araziye millet nam ve hesabına taksim ve tevzi etmiş ki, bu tedbirlerden ahali kitlesi çok memnun kalmıştır. Bundan maada, içki istimali de men' olunmuş ve düğün masarifi tahdit edilmiştir.

Bu hükümet, bütün Türk münevver inkılâpçıları Anadolu'ya celp ve onlar vasıtasıyla yeni fikirlerin her tarafa neşr ve tāmimine gayret ediyor. Bugün Anadolu'da bütün Türk münevverleri köyden köye ve kasabadan kasabaya dolaşarak adeta birer misyoner gibi vazifelerini ifa ediyorlar.

Anadolu'nun takip ettiği maksat ve gaye yalnız Şark milletlerinin hukukunu muhafaza etmekten ibaret olmayıp belki Rus Sovyet Cumhuriyetiyle müttehit ve müttefik olarak hareket ederek bütün beşeriyete musallat olan kâhir kuvvetlerin izalesine sây ve gayret ediyor.

Bugün Anadolu'da din ve milliyetçe tamamıyla serbestiyet vardır. Oradaki muhtelif milletler kardeş gibi geçinıyorlar ve memnundurlar. Kemal Paşanın kuvveti ahaliye istimal ediyor. Çünkü ahali kitlesinin, işçilerin ve fıkara köylü ve kasabalıların emel ve arzularını güdüyor. Bu inkılâpçı siyaseti takip ettiği müddetçe Kemal Paşa her vakit Anadolu'luların müzaheret ve yardımından mahrum kalmayacaktır. Yoksa farz-ı muhal olarak ahaliyi bugün âlet gibi istimal ederek ileride kapitalist, banker ve emperyalistlerin nüfuzu altına geçerse, o zaman ahali dahi ondan yüz çevirecektir. Fakat Kemal Paşa dürbîn ve gayet akıllı bir adam olduğundan kendisine düşen tarihî ve içtimâî rolü tamamıyla ve muvafakiyetle oynayabileceğinden kaviyen eminiz.

Mehmet Ali»

*
**

Ziya'nın 1/8 (12 Kânunusâni 1921), 11 (2 Şubat 1921) ve

12'nci (9 Şubat 1921) sayılarında birbirleriyle ilgili üç yazı var. Bunlara temel olarak hatırlatalım ki, Kurtuluş Savaşı sırasında Cafer Tayyar (Eğilmez) Paşanın Trakya'daki 1. Kolordusu Yunanlılara yenilmiş ve kendisi tutsak düşmüştü; askerlerinden çoğu ise Bulgaristan'a sığınarak savaş süresince orada kalmışlardı.

«Rilâ Mektubu

Rilâ Balkanından yazılıyor:

Biz yüzelli kadar Türk askeriyiz. Bundan bir ay evvelisi tabur zabitimiz bizi Rilâ Balkanındaki Balbanof biraderlerin odun fabrikasına getirdi. Bize dediler ki, eğer burada işlerssek hem iyi gündelik, hem de yemek içmek vereceklermiş. Buraya yırtık robalarla gelmiştik. Fabrikada işleyelim, nafakamızı çıkaralım ve ileride yol açılırsa yine zavallı Trakya'ya dönelim dedik. Halbuki şimdi bir ay oluyor işliyoruz, fakat ne kadar gündelik vereceklerini hâlâ bilmiyoruz. Tabur zabitimiz bizim için birer yırtık, eski kaput satın aldı. Kaça satın aldığını söylemiyor ve hiç hesap vermiyor. Bunun için bir de kavga çıkardık ve zabite de güzel bir dayak attık. Fakat dayaktan da aldırmadı, çünkü bu yadgâr çala çala gündeliklerimizi alıyor ve bizi Bulgar jandarmalarıyla tehdit ediyor. Bilmem ne yapalım!

E(lif).M(im).

Rilâ Balkanının başka yerlerinde de diğer ikiyüz kadar Türk askeri var. Onlardan da bir mektup geldi. Onlar dahi bir takım alçak müteahhitler tarafından adeta parasız pul-suz işletiyor, feryat ediyor, feryat ediyorlar ve ne yapacaklarını soruyorlar.

İşte bu zavallılar da Bulgar ameleleri gibi aynı eksplo-tasyon altında yaşıyorlar — yani onların sây ve amelinden başkaları faydalıyor. Bu sefaletten kurtulmak için Bulgar ameleleri ile ittihat ederek oduncu ve doğramacı işçilerinin sendikalarına girmelidirler. Yalnız bu suretle çorbacıların ve tabur zabitinin haksızlığını def' edebilecekler.

Hem de Türk askerleri sözleşerek gündeliklerinin tayin olunmasını çorbacılarından istemelidirler. Bu gündelikleri doğ-

rudan doğruya kendileri almalı. Tabur zabitanın eline bir para bile verilmesin.»

«Rilâ Balkanındaki Türk Muhacirleri

Geçen nüshalarımızın birinde Rilâ Balkanında Balbanof biraderlerinin odun fabrikalarında işliyor diye yazdığımız Türk muhacirleri beş on günden beri Dobniçe kazasının Orliçe ve Lişniçe köyleri arasında yapılan dar şimendüfer yoluna nakledilmiş ve orada işlettiriliyor. Bu yolda Bulgar ameleleri dahi işliyor, fakat bunların gündelikleri 45-50 leva kadar. Türklere 35 leva teklif etmişler ve az kaldıydı kontrato yapacaklarmış. Fakat Türk askerlerine kumanda eden zabit kontrato meselesini anlar anlamaz hemen müteahhitlere müracaat etmiş ve gündeliklerini 32 levaya indirmiştir. Galiba 3 levadan ibaret fark zabitin cebine girecek. Yazık!»

«Cafer Tayyar Paşanın Askerleri

Bu zavallı muhacirlerin çoğu, Yüzbaşı Cevdet Beyin kumandası altında Rilâ Balkanında işliyorlar. Dobniçe kazasının Orliçe ve Lişniçe köyleri arasında yapılan dar şimendüfer yolunda işlemek için nakledilenler yine bu mağdur muhacirlerdendir. İki ay evvelsi askerler Balkanda odun kesmeğe başladılar. Gündelik ne kadar alacaklarını bilmiyorlardı. Bir ay işledikten sonra güya pazarlık yapmışlar: odun fabrikasında işleyenlere 25 leva, Balkanda odun kesenlere 30-35 leva gündelik vereceklermiş! Para alacakları vakit her amelenin gündeliğinden beşer leva alıkoydular. Bundan maada fabrikanın mağazasından bu muhacirlere satılan erzak vesaire o kadar pahalıdır ki ay başında hesap verilirken her amele 100—200 leva kadar fabrikaya borçlu kaldı! Bu ameleler rakı, şarap içmiyor, yemek için çok masraf yapmıyor, adeta bir kuru ekmekle geçiniyorlar. Bununla beraber iki ay geçince gündüz pek ağır iş işledikten sonra, yalnız borç kazanabildiler. İstisna olarak birkaç işçi var, fakat onlar ekmekten başka bir şey yemiyor, tütün de kullanmıyorlar. İşte bunlar iki ay içinde 20—30 lef ceplerinde gördüler. Maalesef ameleler arasından dört beş kişi yüzbaşının hizmetinde bulunuyor, hafiyelik yapıyorlar. Elbette onların borcu yok, hatta mükâfat olarak kendilerine 200—300 leva verdiler.

Yüzbaşıya gelince onun hali başkadır. Cevdet Bey hiç iş-

lemiyor. Onun yegâne işi fabrikacılara müdaheneçlik etmek ve askerleri soymaktır. Onun ve fabrikacıların aleyhine fena söz söyleyenler veya işçi teşkilâtından bahsedenler olursa, o zaman bu yadgâr zabıt zavallıları kamçı ile döver. Kendisinin ikrarıyla ayda 1500 lef maaş alıyormuş. Fakat zannedirim onun maaşı daha büyüktür. Bundan maada kendisine bahşış de veriyorlar, çünkü askerlere karşı zulüm ve gaddarlık gösteriyor. Meselâ yakında fabrika müdürü tarafından hediye olarak ona bir koç verilmiştir.

Askerler gece gündüz işledikleri halde borç yapıyorlar. Yüzbaşı ise hergün rakı keyfi yapıyor, yemesi içmesi yerinde, hem de çok para kazanıyor. Öyle gelir rüyasında bile görmemiştir. Bu suretle muhacirlerin borcu hergün ziyadeleşiyor. Eğer bir gün gelip vatanları olan Türkiye'ye yol açılsa, bu borçları olan askerler evlerine gidemeyecekler. Sizin borcunuz var, bu borç için fabrika ve Balkanda işlemelisiniz diyerek fabrikacılar askerleri alıkoyacaklar. Demek yüzbaşı kendi kesesini doldurmak için askerlerini iktisadî esarete sevk ve mahkûm ediyor. Türk muhacirleri Rilâ Balkanına geldikten sonra Orlice-Lişniçe şimendüfer yolunun müteahhitleri, inşaat sendikasına dahil olan amelelere fena gözle bakmağa başladılar. Maksat bunları kovduktan sonra ucuz ve bir parça kuru ekmek için Türk muhacirlerini işletmektir.

Bu satırları yazan ben muhacir ve ameleym. Yüzbaşı Cevdet Bey bilmelidir ki biz artık asker değiliz. Onun emriyle Bulgar işçi arkadaşlarımıza hiyanetlik edemeyiz. Biz inşaat sendikasına âzâ olarak girdik ve yalnız bu suretle şimendüfer yolunda işleyebiliriz. Eğer Bulgar arkadaşlarımızı işten koğarlarsa, biz de işi bırakacağız. Çünkü ameleler teşkilâtsiz olursa her vakit zenginler ve gaddarların boyunduruğu altında inlerler. Biz bundan böyle Bulgar arkadaşlarımızla birleşeceğiz ve yalnız bu suretle halimizi iyileştirebileceğiz.

Bundan bir buçuk ay evvel Sıпка Balkanından diğer elli kadar Türk askeri getirildi. Onların zabiti olan Yüzbaşı Mahmut Efendi namuslu adam çıktı ve askerlerini kapitalistlere satmağa razı olmadı. Bunun için Cevdet'in muvafakatiyle Mahmut Efendi askerleriyle beraber tevkif olunup Sofya'ya gönderildi.

Rilâ Balkanında halimiz budur. Bunun için başka yerler-

de bulunan Türk muhacirlerinden hiçbiri buraya gelmesin. Olabilir ki zabıtları veya şimendüfer müteahhitleri öyle bir şey teklif ederler. Fakat gâfil olmasınlar, kulak asmasınlar, zira pişman olacaklar.

Rilâ Balkanındaki fena halimize dair daha ziyade tafsilât almak için 'Ziya' gazetesine idarehanesine veya Sofya'daki 'İsveti Kiril-Metodi' sokağında 54 numaralı Merkezi İnşaat İttihadi idaresine müracaat etmelidirler.

Rilâ Balkanı

Şubat 1921

E(lif).Z(el).»

**

Ziya'nın 1/9—12'nci sayılarında (19 Kânunusâni — 9 Şubat 1921) Resmî «TKF Programı»nın (Anadolu'da) Yeni Gün gazetesinden aktarılacak tefrika edildiğini görüyoruz.

1/13'üncü sayıda (16 Şubat 1921), Londra Konferansı ile ilgili olarak, «İstanbul'un Heyeti» ve «(Bekir) Sami (Kunduh) Beyin Telgrafı»ndan söz ediliyor.

1/14'üncü sayıdaki (23 Şubat 1921) kısa bir yazı ise şöyle:

«Türkiye'de Komünizm

İstanbul'dan gelen bir telgrafnameye göre, güya Mustafa Kemal Paşa komünizmden bahsederken, bu tarz-ı idarenin Türkiye'de kâbil-i tatbik olmadığını beyan etmiştir. Bu telgraf İstanbul'dan geliyor. Hiç [?] biraz şüpheli düşüyor, çünkü yakında Londra'da Şark meseleleri için konferans toplanacak ve elbette Bolşevizm aleyhinde idare-i kelâm etmek lâzım geliyor. Ankara'dan doğrudan doğruya gelen mevsuk ve şüphesiz haberlere göre Anadolu'da komünizm büyük hatvelerle ileri gidiyor. Hatta Ankara'daki BMM'nin sol cenahı Komünist murahhaslarından ibarettir. İstanbul burjuva menbalarından gelen haberler ile komünizm olmaz, çünkü Şark milletleri kurtarıcı yolu buldular ve bu yoldan şaşmayacaklardır.»

**

1/16'nci sayıda (9 Mart 1921), yine Londra Konferansı ile ilgili olarak «Ankara Hükûmetinin Nokta-i Nazarı» açıklanıyor.

1/17'nci sayıda (16 Mart 1921), E(lif).Mustafa imzalı bir başyazı görüyoruz: «Sevr ve Londra. Bunlar Bir Sürü İsimlerdir.»

1/18. sayının (18 Mart 1921) «Kısm-ı Haricî»sinde «Rus-Türk Konferansı» anlatılıyor; bir de İzmir'de çıkan *Şark* gazetesinden naklen, TBMM'nin yeni çıkardığı «Köy İdaresi Kanunu» tanıtılıyor.

1/19'uncu sayıda (30 Mart 1921) dış basından çevrilmiş bir yazı yer almakta:

«Türkiye'deki Sosyalist Fırkalar

Viyana'da çıkan *Rote Fahne* (Kızıl Bayrak) gazetesinin İstanbul'dan aldığı bir mektuba göre, Türkiye'de üç sosyalist partisi vardır:

1 — 'Türk Sosyalist Fırkası' ki reisi Hilmi Beydir. Bu adam İngilizlerin elinde bir âlettir. Bu partide esas, prensip olmadığı gibi fennî sosyalizmden dahi bir eser ve nişan yoktur. Bundan evvel yalancı sosyalistlerin İkinci Enternasyonaline kabul edilmiş idi. Mezkûr fırkanın programındaki üçüncü nokta bervech-i âtidir: 'Partinin müessisi Hilmi Bey olduğu için kendisi sağ olduğu müddetçe onun reisi kalmalıdır.' İşte bu sosyalistlerin mahiyeti böyle saçma programlardan da belli olur.

2 — 'Sosyal Demokrat' namıyla yad edilen diğer bir fırka ki, o da komünist partisi değildir. Programı Wilson'un 14 noktasını andırır.

3 — 'İşçi ve Köylü Sosyalist Fırkası'dır. Sol cenahına ait olanlar inkılâpçı sosyalist — yani komünisttirler. Onlar Almanya'da tahsil görmüşler ve yeni inkılâpçı edebiyatı büyük bir ciddiyetle okuyor ve öğreniyorlar. 'İkinci Kongre' nam kitap onlar tarafından tercüme olunmuştur. İstanbul'da sosyalizme ait kitapların basılması yasaktır. İstanbul komünistlerinin işi şimdi başıyor ve pek güçtür. Oranın işçi ve fakirleri kendi sınıf entereslerini daha anlayamadılar, çünkü orada fabrikacılık ilerlemedi. Bunun için burjuva sınıfına ait olan fıkaları celp etmek lâzımdır. Bunlar İngilizlerin emperyalist politikasına düşman oldukları gibi Türk istibdadının da aleyhindedir. Karl Marks ve Engels tarafından neşrolunan Komünist Manifesto (Beyanname)sinde bu gibi içtimâî hal ve vaziyetten de bahsolunuyor. Burjuva sınıfı inkılâp taraftarı olduğu müddetçe Komünist Fırkası burjuvazi ile beraber hükümet-i mutlaka ve feodalizmin düşmesi için çalışır. Türkiye'nin bugünkü hali, merkezî Avrupa'nın 1848 se-

nesinde geçirdiği hal ve vaziyete benziyor.»

Aynı sayıda ayrıca, «Bekir Sami Beyin Beyanatu» ile İzmir'de çıkan *Şark* gazetesinden aktarılan «Hamdullah Suphi Beyin Beyanatu» var. «Küçük Haberler» arasında da şu abartmalı not göze çarpıyor:

«İstanbul'da Açlık

Türkiye'de yapılan resmî tahkikata göre yalnız İstanbul'da 500 binden fazla karı, çocuk ve ihtiyar açlıktan ölmeğe mahkûmdurlar. İstanbul, Viyana, Varşova, Luc açlıktan ölüyorlar. Berlin'de de açlık var. Londra'da 150 binden ziyade amele işsiz ve aç kalmıştır.»

**

1/20'nci sayıda (6 Nisan 1921) «Türkiye ve Yunanistan» dan söz edilmektedir.

Ertesi sayıda (1/21 : 13 Nisan 1921), «Anadolu ve Balkanlar» başlıklı bir yazı yer almakta. Bir de şu iktibas var:

«Bolşevizm Hakkında Anadolu Matbuatı

Ankara hükûmeti namına Londra konferansında mümesil sıfatı ile hazır bulunmuş olan Yunus Nadi bir vakit *Tasvir-i Efkâr* gazetesinin başmuharriri idi. Bu gazete vatancı ve milliyetperver bir ceride idi. Fakat o zamandan beri dünyada çok tebeddülât oldu. Ve bunun için akıllı olanlar bugün dünyanın işlerine başka nazarla bakıyorlar. İşte Ankara'da çıkan *Yeni Gün* ceridesinin 465 numaralı nüshasında Yunus Nadi'nin 'Bolşevizm Mal Yağması Değildir' namıyla bir makalesini dercediyoruz:

'Bazı kimseler var ki bolşevikliği zenginlerin malını yağma etmek ve arada müsavi surette tevzi ve taksim etmek farzederler. Bu yolda neşr-i efkâr edenler eğer kasden ve komünizme husumet ve aleyhtarlık etmek için bu yolda mütalâat serdetmiyorlarsa mutlaka *cehaletleri sebebiyle böyle düşünüyorlar* demektir. Bolşeviklikte yağmaya katiyen müsaade yoktur. Böyle bir şeye tasaddi edenin mahall-i muhakemesi inkılâp mehakimidir ki kurşuna dizmek cezasını böyle vekâyide pek esirgemez. Ve maamafih şurası aşikârdır ki, vesait-i istihsaliyeye vaziyet olunur. Ve bunlardan umumun istifadesi yine umumun saadet ve refahı için temin edilir. Fakat bu yağma şeklinde değil, belki hükûmetçe muntazam bir plân dahilinde ve kanunla yapılır.

Esasen tevzi-i servet bolşevikliğe mugayirdir. Malûm olduğu üzere bolşevizm mülkiyet-i şahsiyeyi, imtiyaz ve inhisarı ve bunların tevlit ettiği mesaibi ortadan kaldırmak ister. Halbuki taksim-i servet esas ittihaz olunursa bundan hiçbir fayda çıkamayacağı aşikârdır. Farz-ı muhal olarak kabul edelim ki, taksim-i servet esas olsun; evvelâ birçok şeyler var ki kâbil-i taksim değildir. Bir makine, bir çiftlik, bir vapur ilh. nasıl taksim olunur?

Saniyen farzedelim ki iş bir taksim ile bitsin ve herkesin elinde müsavi miktarda servet bulunsun. Bununla iş bitmiş olur mu?

Daha ertesi günü idare ve iktisada alışmamış olanlar kendi paylarını pazara çıkarırlar ve alışmış olanlar da bunları satın alarak tekrar bir adem-i müsavat ve muvazenet hasıl olur. Binaenaleyh iş bir defaya mahsus taksim-i servet ise eski hâl tekrar avdet eder. Yoksa bu taksim-i servet muvakkat ve muayyen zamanlarda tekrar olunacaksa bir oyuncak olur ve beşeriyeti tembelliğe sevk eder. Çünkü hiç kimse bir ay sonra elinden çıkacağına kani bulunduğu serveti toplamakta kendisi için bir fayda tasavvur etmez. Binaenaleyh her ne şekilde olursa olsun taksim ve tevzi-i servet kâbil değildir ve maksadı temin etmez.

Bolşevizm vasita-i istihsalıyeyi umumileştirir ve millileştirir ve bunlardaki inhisar ve imtiyazı ref' ederek bilâistisna her kim olursa olsun herkesi çalışmaya mecbur eder ve çalışmayanları aç bırakır.

Bolşevizmde falan veya falan sınıfın katli maksut değildir. Bolşevizmin kendisinin imtiyazatını ortadan kaldırdığı sınıflardan da istediği yalnız bir şeydir. O da irtica yapmama ve eski imtiyazatı iadeye çalışmamaktır. Bu mekasıdı samimi bir surette kabul edenler, yani beşeriyetin bir kısmının diğer kısmı tarafından ezilmesini reddedenler bolşevizm hoş gelmişlerdir.

Bolşevik memleketlerde burjuva memleketlerin malik olmadıkları şiddetli bir inzibat ve intizam câridir. Her şahıs umumî makinenin birer kısmıdır. Herkesin muayyen vazifesi vardır. Ve o vazifeyi görmeğe mecburdur. Hiç kimse vazifeden istisna edilmez. En yüksek derecede olanlar da aynı suretle cemiyet menfaatine iş görmek ıztırarındadırlar. Herkesin nerede çalışacağı ve ne iş yapacağı yine emekçiler tarafından müntehap heyetlerce tayin ve irae olunur. Yoksa hiç

kimse başıboş bırakılmaz. Bu gibi yalan malûmatın reddedilmesi lâzımdır. Bolşevizm beşeriyetin bir kısmının diğer kısmı tarafından esir olarak kullanılmasını men etme ve bütün beşeriyeti aynı saadetten, aynı malûmat-ı müktesebeden nasibedar etmek ister. Fakat hiçbir vakit haydutça amele müsaade etmek ve bunun gibi hareketleri en şiddetli tedbirlerle kırar!»

Ziya'nın aynı sayıdaki, bir başka Türkçe Bulgaristan gazetesiyle (*Tunca*) küçük polemîği de yine Türkiye'yle ilgilidir:

«Tuncacı Seviniyor

Hakkı Behiç Beyin, Anadolu'da Bolşevik propagandası yaptığı için hapsedildiğini *Peyam-ı Sabah* gazetesinden okuyan Tuncacı, mal bulmuş mağrîbi gibi artık çıldırıyor.

Komünistliğin hapis ve kurşunla önü alınamayacağını ve dayak attıkça semizlediğini Tuncacının çorbacıları bile çoktan anladığı halde, Tuncacı hâlâ bu hakikate inanmıyor.

Biz, Tuncacının bu havadisi niçin istekli istekli yazdığını biliyoruz; fakat acaba Tuncacı Anadolu Türkiyesini yaşatan kuvvetin bütün cihandaki işçilerin birliği olduğunu biliyor mu?»

1/22'nci sayıda (20 Nisan 1921), İtalya'yla yapılan anlaşma özetlenerek eleştirilmektedir:

«Türk - İtalyan Uzlaşması

İtalya hariciye nâzırı Graf İsförça ile Bekir Sami bey arasında Roma'da imzalanan muahedenin başlıca şeraiti:
1 — İtalya ile Ankara hükümetleri iki memleketin entereslerine uygun bir iktisadî politika yürüteceklerdir. Anadolu'nun Antalya, Burdur, Muğla, Isparta sancaklarıyla Karahisar ve Kütahya sancaklarının ileride ayrıca bir uzlaşma ile tahdit edilecek bazı kısımlarında ve Ereğli kömür mıntukasında müsaadat hususunda Türk teb'asından sonra İtalyanlar birinciliği haiz olacaklardır.

2 — Eğer bu müsaadat imtiyaz ve inhisar kabilinden olursa, o halde Türk nizamları mucibince işlettilirilecektir.

3 — Türk kapitalistleri İtalyan kapitalistleriyle şirketler tesis edeceklerdir. Türk sermayeleri azami yüzde elli nisbetinde olabilir.

4 — Sevr muahedesinin tadili ve bahusus İzmir ile Trakya'nın Türklere iadesi için İtalyan hükûmeti müttelikleri nezdinde lâzım gelen teşebbüsâtı yapmayı taahhüt eder.

Ziya — İşte bu gibi 'uzlaşma'lar ile İtalya gibi Türklerin 'dostu' sayılan kapitalist hükûmetler yavaş yavaş Anadolu sancaklarını iktisadî bir esaret altına düşürmeye çalışıyorlar.»

Aynı sayıda, bir de «Ankara ve İngiltere» diye bir yazı var.

*
**

1/24'üncü sayının «Kısm-ı Haricî» bölümünde, İstanbul'da yapılmakta olan «Rumlara Karşı Boykot» haber verildiği gibi, Türkiye'yle doğrudan ilgili olmamakla birlikte, merak uyandırıcı bir «Amerika'dan Mektup» da yer alıyor:

«*Ziya* Gazetesine:

Aziz Arkadaşım,

13-14 numaralı 25 nüsha sevgili *Ziya* gazetesini kabul ettim. Bir an evvel komünizm cumhuriyetine kavuşalım. Ben Bulgar amele gazetesinin müvezzi-i mahsusuyum. *Ziya*'yı kabulde hemen kahvehaneye gidip Türk ve Arnavut ameleleri arasında propaganda ettim. Bir amele için farz olan muhterem ve bize rehber olan *Ziya*'yı her Türk amelesinin eline verelim de kapitalist fırkalarından uzak olsunlar; bizi kurtaracak yalnız komünizmin kıvılcık bayrağıdır. *Tunca* ve *Balkan* gibi paçavralardan uzak olalım.

Dün Amerika ve Kanada'daki Bulgar komünist gruplarına ve ayrı âzâlara hitaben Türkçe *Ziya* gazetesinin abone ve satışı için benim adresime müracaat etsinler diye gazetelere ilân verdim.

Hükûmetin resmî tahkikatına göre burada beş milyon kadar amele işsizdir, burada 'bredlayn' var — yani işçilere sıra ile bir parça kuru ekmekle şekersiz kara kahve veriyorlar. Sizde öyle 'bredlayn' var mı?

Uzak Amerika'dan hararetli inkılâp selâmlarımı gönderiyorum. Bütün hakiki komünistlere selâm! Bâki bu uğurda ölelim!

Arkadaşınız: Mustafa Zeynel

Cemahir-i Müttehide-i Amerika :

Ahron — Ohio, 27 Mart 1921.»

TTK koleksiyonunun ilkiyl sayıları burada bitiyor. Katkı yayınındaki ilk yılın sonlarına ait iki sayıda da yine Türkiye'yle ilgili bazı yazılar görüyoruz.

1/46'ncı sayıda (19 Teşrinievvel 1921) Kars Konferansı haberleri, İstanbul'da çıkan *Vakit* gazetesi aracılığıyla Sarıkamış *Varlık*'ından Sakarya zaferinin Şark Cephesindeki yankıları, Anadolu Ajansı çıkışlı tebrik telgrafları ve Ankara hükümetinin İstiklâl Mahkemesince mahkûm edilmiş Anadolu komünistlerini «Türk-Rus muahedesi mucibince [?] geçende» serbest bıraktığı havadisi yer almaktadır.

1/47'nci sayıda da (26 Teşrinievvel 1921), Kars muahedesinin imzalandığı haberi, Mustafa Kemal Paşanın Sovyet tebrıklarına cevabı, Ankara'daki Sovyet sefirinin «Yunanlıların İtisafâtı» hakkındaki beyanâtı, Kastamonu'da çıkan *Açıksöz* gazetesiyle Anadolu Ajansı'ndan naklen, İbrahim Abilof başkanlığındaki Azerbaycan sefaret heyetinin Kastamonu üzerinden Ankara'ya varış havadisleri vb. vardır.

*
**

Ziya'nın ikinci yılının ilk sayısında (23 Teşrinisâni 1921), «Ankara-Fransa İtilâfnamesi» anlatıldıktan başka, —geçen sayıdan devam ettiği anlaşılan— «Türkiye, Rusya ve Kafkas Sovyet Cumhuriyetleri» başlıklı bir yazının ikinci bölümü de var.

II/3'üncü sayıda (7 Kânunuevvel 1921), başyazar Besim Hilmi'nin «Anadolu ve Komünistlik» diye bir makalesini görüyoruz (bu yazı ertesi sayıda tamamlanacaktır). Ayrıca, «Mustafa Kemal Paşanın Beyanâtı»na yer veriliyor; «Ankara-Ermenistan» ilişkileri anlatılıyor; «Ankara ve Sovyet Cumhuriyeti» başlığı altında ise, İktisat Vekili Celâl (Bayar) Beyin demeci aktarılıyor. Yine aynı sayıda, «Anadolu Harbi» haberinin yanısıra, Türkiye'den bir işçi havadisi de var:

«İstanbul Amelelerinin Yeni Bir Teşebbüsü

Geçenlerde İstanbul'da Silâhtarağa Elektrik işçileri Nafia Nezaretine müracaat ederek maaşlarına yüzde yüz zam, saat-ı mesâinin sekize tenzili, işçilere kumpanya tarafından elbise verilmesi vesairden ibaret bir takım metalibatta bulunmuş ve bu metalibatı kabul edilmediği takdirde grev ilân edeceklerini bildirmişlerdir. İş hükümet tarafından kumpanyaya tebliğ edilerek her iki tarafın murahasaları davet edilmiştir.

Bize kalırsa, öyle hükümet vasıtasıyla kumpanyaya metalibat listesi takdim etmek pek yanlış bir yoldur, çünkü burjuva hükümetleriyle burjuva kumpanyaların menafii her vakit muvafık, birdir ve hiçbir vakit böyle bir hükümet amelinin entereslerini müdafaa edemez ve etmek isteyemez. En doğru ve işçi entereslerine en muvafık yol: kuvvetli komünist sendika teşkilâtı tesis etmek ve bu teşkilât vasıtasıyla sınıf mücadelesi yapmaktır. Yoksa öyle şikayet etmekle mağdur ve mazlum işçiler hiçbir vakit kendi sefil hallerini, velev kısmen olsun, iyileştiremezler.»

*
**

II/4'üncü sayı (14 Kânunuevvel 1921), *Ziya'nın* artık her nüshasında en son durumun anlatıldığı «Anadolu Harbi» havadisinden başka, «Ankara-Fransa İtilâfı ve İngilizler» diye bir yazıyı da içeriyor. Ayrıca, *Açıkgöz'den* «Azerbaycan Sefiriyle ['Habilof'!] Mülâkat» aktarılmış.

II/5'inci sayıda (21 Kânunuevvel 1921) «İstanbul: M. Kâzım» imzalı bir yazı görüyoruz.²

«Serseri Kimlerdir?»

Komünistler için 'serseri, baldırıçıplak, çapulcu, ayakta-kımı!?' diyenler: ekseriyet-i beşeriyeyi hayvan zannederek onların omuzları üstünde kaşâne-i hayat ve istirahatlerini korumak isteyen kör ve hodbin burjuva cafcacılarıyla onların yordakçılarıdır.

Bu azim cemiyet-i beşeriyenin yüzde doksan beşini teşkil edip proletarya denilen işçi, maaşçı, fıkara ve orta halliler öyle serseri, çapulcu vesaire olmayıp bilâkis dünyanın terakkisi, şimendüferler, vapurlar, istihsalât ve umumiyetle bugünkü medeniyet yalnız o kirli elli işçilerin sây ü gayret ve mesâisi sayesinde meydana geldiği halde yine onlar aç ve çıplaktır. Mücadele-i sunuf meydanlarında böyle küfürbazlıkla iştihar etmek isteyen hatipler, altunperest burjuvalar ve yordakçılarla, satılmış vicdansızlardır.

Bir zamanlar alelumum sosyalistler ve işçilerle taraftarlarına da bu kirli sözleri söyledikleri halde ne muvaffakiyet elde ettikleri malûm. Bilâkis kendilerini bir vakit daha düşürdüler. Bu sözler gerçi ağır bir iftira olsa da, komünist-

2) «Vanlı Kâzım» diye tanınan bu zat (Mustafa Kâzım Kıp: 1884—1971) hakkında, benim *Türkiye'de Sol Akımlar 1908—1925* adlı kitabımda bir hayli bilgi vardır.

ler ve taraftarları işçiler için vız gelir. Çünkü: bu azim ve metanet sahibi adamlar gözlerini dört açmış ve sınıf mücadelesinin ne demek olduğunu çoktan anlamıştır. Eğer hayat meydanlarında gördükleri fakir insanların, hakkı çalınmış işçilerin, bilumum kanı emilmiş mazlumların pejmurde kıyafetleri, yalın ayakları, işsizlerin kansız çehreleri onların gözlerine hoş görünmüyorsa, kabahat bu altun köpekleri, arabalı, otomobilli burjuva kapitalistlerle onların 'çıtırdım' yordakçılarındadır. Sosyalistlikten, komünistlikten evvel kurdukları zengin «cemiyet»ler vaktiyle meşru bir usül bulup da açları niçin doyurmadılar, çıplakları niçin giydirmediler, cahillere mektep kapılarını neden açmadılar?

Asırlardanberi halkın en büyük sınıfını sefalet ocağında yakmağa çalışanların, işçileri bedava denecek derecede ucuz çalıştırıp da kıyafetinin temiz olmasına mâni olanların, sermayesinin faiziyle yaşayanların, fabrikalarda işçileri soyanların, böylece dünyayı sefil ve kıyafeti bozuklarla dolduranların kimler olduğunu bütün dünya bilir.

Binaenaleyh hukuk-u mağsubesini istirdat etmek isteyen komünist halk serseri (?) değildir. Kızıl bayrağın altında toplanan fıkarakalar, kapitalistlerin, çorbacıların, paşaların, beylerin ve bütün hazırcıların boyunduruğunu kırmak için mücadeledede bulunuyorlar. Buna da artık muvaffak olmak vakti gelmiştir. Hazırcılık yakın zamanda dünya yüzünden kalkacaktır.»

Yine aynı sayıda, «Ankara Murahhasının Beyanatı» diye, Ferit (Tek) Beyin Paris'teki bir demeci, «Yusuf Kemal Bey Ne Diyor» başlığı altında da Tengirşek'in bir açıklaması yer almakta; ayrıca, «Erkân-ı Harp Yüzbaşı Kemal Bey»in Ankara Hükümeti Moskova Sefareti Ataşemiliterliğine atandığı bildirilmekte ve *Sabah* gazetesinden «Ankara'ya gelen Rus memur-u siyasilere» hakkında bir yazı aktarılmaktadır.

**

II/6'ncı sayıda (28 Kânunuevvel 1921) yine pekçok Türkiye havadisi vardır: «Türk-Yunan İhtilâfı Sulhla Halledilecek» (Anadolu Ajansı'ndan) «Ukranya Sovyet Cumhuriyeti Sefiri Ankara'da» ve «Buhara Sefareti» (Sarıkamış - *Varlık*-tan) «İran'ın Ankara Sefareti» (Ankara - *Yeni Dünya*'dan) «Moskova-Ankara İhtilâfı Şayiaları» ve biri işçilerle, öteki dış politikayla ilgili iki de haber:

«İstanbul Tramvay Amelesinin Metalibi

Tramvay işçi ve müstahdemini kumpanyaya karşı yeni metalipte bulduklarından tarafeynin murahhasları Nafia Nezaretinde müzakerelere başlamışlardır.»

«Rusya'nın Yeni Notası

Rusya Hariciye Vekili Çiçerin Ankara Hükümetine gönderdiği bir notada, 'Rusya'nın Anadolu'da hiçbir siyasî gayeleri yoktur. Biz Ankara Hükümetiyle daima dost münasebatında bulunmak isteriz. Enver Paşaya karşı lâzım gelen tedabiri kemal-i ciddiyetle aldık ve bundan böyle de Kafkas Sovyet Cumhuriyetleri hududu dahilinde Ankara aleyhine hiçbir veçhile propaganda ve teşvikât yapılmasına müsaade etmeyeceğiz' demiştir.»

**

II/7'nci sayının (4 Kânunusâni 1922) ilk sayfasını (ikinci sayfada da devam eden), «İstanbul: İsmail Hakkı»³ imzalı bir yazı kaplıyor:

«Cemiyet-i Hâzıra Aleyhindeki Faaliyetlerden Bir Nebze

İnsanların rahatını bozan, kaçırın meselelerden hâkimiyet, mütamadî faaliyetler neticesi yavaş yavaş ortadan kalıyordu. Bilhassa umumî harpten sonra, birçok memleketlerde kati sınıf mücadelesi ve içtimâî inkılâp için uygun şerait vardı. Fakat sosyalist maskesi arkasında saklanan bir takım yalancı sosyalistlerin, işçi hainlerinin hıyaneti umumî inkılâbın derhal alevlenmesine mâni oldu. Bu suretle sosyal miliyetperverler sermayedarlara âlet olarak ekmeçlerine yağ sürdüler. Bugün yine sermaye belâsı ortada var.

O belâ ki bugün fazla mucehhez kabarıyor, elektrik sürati ile genişliyor. Kirli köpükleriyle binlerce, milyonlarca ameleyi sarıyor, sefalete, ölüme mahkûm ediyor. Müsavat, hukuk altüst oluyor.

3) Stefan Velikov'un *Rabotniçeski Vestnik* (BKP yayın organı olan İşçi Gazetesi) koleksiyonunda dayanan bir yazısında, 1922 yazbaşında Türkiye Komünist Gençler Birliği temsilcisi olarak, Mazhar takma adını kullanan parti delegesi Dr. Şefik Hüsnü (Değmer) ile birlikte, Bulgaristan'a giderek Bulgar Komünist Gençler Birliği toplantısına katıldığını belirttiği bu zatın gerçek kimliğini bilmiyoruz. Bak. *Türkiye'de Sol Akımlar*, 2.330/dn.44.

İnsanların asırlardan beri incelediği akıllarının, değişen düşüncelerinin doğurduğu ilim ve fen dünyası sermaye istibadını ziyadeleştirmek, sermayedar hâkimiyetini sağlamlaştırmaktan başka bir şey yapmadı. Her an bir miktar daha tevessü eden fen sahası, sermaye mikroplarının, denizlerin dibine, semaların bilinmeyen yerlerine, kutupların gizli köşelerine, çöllerin ıssız yollarına kadar sirayetine hizmet ediyor. Oralarda da hesapsız hemcinslerimizin ölümüne sebebiyet veriyor.

İlimden fenden, medeniyetten beklenilmeyen bu fenalıkların önüne geçmek için, birçok cemiyetler, fırkalar açıldı, pekçok insanlar ezildi, öldürüldü. Lâkin hiçbir memleket, hiçbir kitle bu içtimâî illeti durdurabilecek ve onun muzır tesiratına galebe edecek ne bir silâh ne bir teşkilât ve ne de bir ilâç yapabiliyordu. Hatta son senelere kadar sosyalist partileri, sendikalar, loncalar amelenin hâl-i nâzır hayatını muhafazaya gayretten başka bir şey yapamıyorlardı. Sermayeyi parçalamak maksadı ile açılan şirketler ise birçok zenginin hırs tamahını yatıştırmaya yarıyor, zira kolunun ve kafasının kuvvetinden başka geçinmesinde yardımcı dokunabilecek bir şeyi olmayan kimselerin, yani proleterlerin o şirketin sermayesine iştirak etmeleri gayr-i mümkün bir keyfiyettir. Sendikaların, öncülerin korkak icraatı gündeliklere birkaç kuruş zam ve iş saatlerini birkaç dakika kısmaktan başka bir netice vermez. Zira sermaye kalelerini sermayedar hâkimiyetini ortadan kaldırmak için mutlaka taşkın bir toplu kararlara, yürüyüşlere ihtiyaç vardır. Lâkin her memleket proletaryası, işçileri bu yoksulluğu bütün derinliğiyle idrak edemiyorlar. Bundan dolayı da şimdiki cemiyet ve sermaye aleyhindeki çalışmalar, bazı memleketlerde taşkın ve bazılarında aksi bir surette yapılıyor, toplu kararlar vermek kâbil olamıyordu. Fakat Moskova'da açılan Komünist Enternasyonal bu ayrılığı kaldırıyor ve yalnız bir yol vücuda getirmeye gayret ediyor. O yol da: amele diktatörlüğünü doğuran komünizmdir.

Çarlık idaresi senelerce ihtilâller, yangınlar, suikastlerle uğraştı. Binlerce Nihilisti Sibiryâ'nın buzlu sahralarına nefretti. Ahaliyi hassa alaylarının kanlı kılınçlarıyla korkutmak istedi. Kazak süvarileri yüzlerce masumu kudurmuş beygirleriyle çiğnediler, fakat bunların hiçbirisi faâl Rus inkılâpçılarının gayelerini tahrip edemedi, ümitlerini söndüremedi.

1905'te Petersburg, Varşova, Moskova ve bütün Rusya valilerinin takip ettikleri tedhiş siyasetinden, beyaz terörden muzdarip yaşarken, ümitle dolu bombalar daha sık atılmaya başlandı. Çarın amcası Grandük 'Serj' Moskova sokaklarına atılan bir bomba ile öldürüldü. Çar ve hükümeti hergün yeni bir tehlike karşısında bulunuyordu. Nihayet harb-i umumide taklit sosyalist fırkaları nadiren İsviçre ve diğer bitaraf memleketlerde kıymetsiz mukarrerat ittihazı için beynelmilel kongreler akdine çalışırken Rus inkılâpçıları hedeflerine vasil oluyorlardı. Ekser memleketler askerlik ve sermaye boyunduruğundan azıcık olsun kurtulmağa çalışırken Rusya'nın karanlık, buzlu ve soğuk sahralarında sosyalistliğin kızıl ve sıcak güneşi doğdu. 1917'de Çarın, çar hükümetinin meşum istibdadı halâs ateşiyle bir anda çöktürüldü ve yeni bir âlem, kardeşlik dünyası tesis edildi.

Sosyalizmin muhterem mücahitleri Avrupa'nın ortasından Sibirya'nın nihayetine kadar olan milyonlarca kilometreka-re arazideki kardeşlerini, yoldaşlarını hain kurşunlardan, buzlu zindanlardan kurtarıp sıcak yuvalarına çektiler ve ilk komünist idaresini kışat ettiler. Karl Marks'ın ortaya çıkardığı beynelmileliyet (enternasyonalizm) mesleğinin programları arasında bulunması, onlara dört senedenberi diğer memleketlerdeki esir kardeşlerini düşündürüyor, diğer mıntakalardaki sermayedarları, müstebitleri de unutturamıyordu.

Hergün Fransa veya Amerika'da ve daha birçok memleketlerde, Rus inkılâpçıların nasıl çalıştıklarını görüyor, işitiyoruz. Burjuva gazeteleri birçoklarının tevkifini yazıyor, ekseri grevlere onların sebebiyet verdiklerini söylüyor. Bu da gösteriyor ki, her komünistin cumhuriyet ve muhiti dahilindeki vazifesinden başka bir vazifesi daha vardır ki o da: ecnebi memleketlerdeki esirlere, yoldaşlara yardım ve onlara hayatı öğretmek, irşat etmektir.

Zamanımızda bu şekilde çalışkan faâl Rus arkadaş ve yoldaşlarımız ondokuzuncu asırda da aynı asabiyetle çalışmışlardır. Bir misal olmak üzere şu vakayı anlatayım:

Sibirya'nın rutubetli zindanlarında ölmeğe mahkûm edildiği halde bir fırsatla Amerika'ya geçen meşhur inkılâpçı sosyalist ve anarşistlerden (M. Bakunin) İsviçre, Almanya ve İngiltere'de pekçok çalıştı. 1871 Fransız-Alman muharebesinde Fransa'ya geçip, 1 — hükümeti iskat, 2 — Bonapar-

tistlerin nefyi, 3 — ihtilâl çeteleri teşkili, 4 — taksim-i emval için köylülerden mürekkep küçük komiteler ihdası için uğraştı. Bu suretle cemiyet-i hâzırayı Fransa'da devirmek istiyordu. Fakat kuvvetsiz ihtilâl çetelerinin mağlubiyeti, gayelerini tatbik ettiremedi. Bununla beraber ihtilâlin aksülameli Almanya'da görüldü, Bismarık rey-i âm usulünü Alman miletine bahş (!) ediyordu.

Rey-i âm usülü de burjuvazi mensubininin her icadı gibi kendi mevkiini tahkim eden bir vasıta olmakla beraber, matbuat ve maarifle tenvir edilen kitleler sosyalizmin terakkisini tacil etti. İşçiler Marks, Engels, Bebel gibi sosyalist rüesasıyla hemfikir yürümeğe başladılar. Bugün imparatorluk taraftarlarının, zenginlerin sonu gelmeyen cinayetleri, sosyalist (!) bir kabinenin demokrat (!) bir cumhuriyet idaresinin mevcudiyetiyle kanaat etmeyen komünist partilerinin, Spartakist grupların kati bir hareketine sebebiyet verecektir. Bugün her memlekette olduğu gibi Almanya'da da komünist partileri kuvvetlenmekte ve yakın bir zamanda Sovyet idaresi tesis edebilecek bir iktidar göstermektedir. 1925'te bolşevik taarruzu Lehistan'da muvaffakiyetle neticelense idi, Prusya, Saksonya, Silezya ve daha birçok yerlerde komünist hükümetler görecektik. Fakat hainler, tahakküm düşkünü alçaklar, Kızıl Rus ordularına kadar girdiler ve herşeyi altüst ettiler.

İngilizlere gelince amelî bir tab'a malik olmaları sebebiyle daima gündeliklere zammı ve iş saatlerinin azaltılmasını temin eden grevlerle iktifa ediyorlar. Memleketi ve idareyi ellerinde bulunduran ve asilzade diye ayrılarak her türlü rezaleti yapmaktan çekinmeyen gayet azlık bir sınıfla aralarında müsavat tesisini bir dereceye kadar ihmal ediyorlar. Maamafih geçenlerde Lloyd George'un bolşeviklerle münasebette bulunmasını temin edenler de İngiliz amele murahşaları, sosyalist liderleri idi. Keza grev neticesi kömür amelesi ile maden sahipleri ve hükümet beyninde takarrür eden ve imtiyazat, müsaadat ve muavenetler herhalde Garbî Avrupa için mühim bir meseledir. Bugün İngiltere'de kuvvetli ve faal bir komünist partisi vardır. İtalya'da işçi teşkilâtı gayet kuvvetli ve asrî bir şekilde bulunmaktadır. Fakat sosyalist fırkası merkezçilik ve ıslahatçılık cereyanlarından henüz kurtulamamıştır. Balkan memleketlerinde ise, Bulgaristan,

Yunanistan ve Yugoslavya oldukça mükemmel teşkilâta maliktir. Yugoslavya'da burjuvazi hükûmeti son cinayetini komünist partilerini kapatmakla göstermiştir ki, bu da komünistlerin kuvvetine ve komünizmin yayılmasına büyük bir delildir. Türkiye 1920'de yapılan muahede mucibince [!] Anadolu'da da bir komünist fırkası açılmıştır.

İstanbul'da pekçok işçi cemiyetleri haklarını tanıttırarak bir partinin açılmasını bekliyorlar. Yakında bu da kâbil olacaktır. Artık sermayedarların cemiyet-i hâzıra kavanininin kati iflâs ve inhizamını bekleyen nazarlarımız mazi olan vakaları görüyor. Çar istibdadını bir anda deviren bombalardan sağırlaşan kulaklarımız, 1871 hürriyetini müteakip Liebknecht'in Almanya'da Alsas Loren ilhaki protestosunu, Jaurès'in Fransa'da hükûmetin istilâ siyaseti tenkidini yine işitiyor. Hissettiklerimiz dünya üzerinde Sovyet heyetleri tesisi ile uğraşan bolşeviklerin, komünistlerin, Spartakistlerin faaliyeti beklediğimiz iştirak namı arz üzerinde temin edecek hadisattan başka bir şey değildir.

Yaşasın dünya inkılâbı, işçi diktatörlüğü!»

Aynı sayıda, «Sefir Muhtar Bey Tiflis'te» başlıklı bir notan başka, şu ilân da var:

«Aydınlık Mecmuasına Abone Olanlara

Aydınlık mecmuasının idarehanesinden almış olduğumuz son bir mektupta, mecmuanın adalet (!) ve hürriyetperver (!) İngiliz sansürü tarafından bilâmüddet tatil edildiğini bildiriyorlar. Bu münasebetle Bulgaristan'daki arkadaşlarımızın irşat ve tenvirine hizmet eden bu sevgili ve pek mühim mecmuanın kapatılması dolayısıyla beyan-ı teessüf ederken, abone olan arkadaşlarımızla *Aydınlık*'i tedarik eden Türk grupları hesaplarını tesviye için açık ve tam adresli bir mektupla Mehmet Hulusi Ayyazof arkadaşımıza malûmat vermelerini de ayrıca ihtar eyleriz.»

Bunun altında şu «Küçük Haber»i okuyoruz:

«*Daily Express* — İstanbul'dan bildirildiğine göre, İngiliz kontrol memurları Fransa tarafından Anadolu'ya gönderilen 200 tonilâto alât-ı harbiyeyi müsadere etmişlerdir.»

**

II/8'inci sayıda (11 Kânunusâni 1922) Türkiye - Sovyetler ilişkilerine ait iki havadis var: «Buhara Heyet-i Sefareti

Kastamonu'da» ile «Ukranya Heyetine Ziyafet ve Nutuklar.»
Ertesi sayıda (II/9: 18 Kânunusâni 1922) da, Yusuf Kemal ve Frunze imzalı «Türkiye - Bolşevik Ukranya Muahe-
desi»nin metni veriliyor.

II/10'uncu sayı (25 Kânunusâni 1922), «Anadolu-Azerbaycan» ilişkilerine ait bir notla «Son Anadolu Tebliğlerini içermektedir.

II/11'inci sayıda (1 Şubat 1922) — Frunze'nin gezisine dair «Kemal Paşanın Telgrafnamesi», «Türkiye-Rusya Ticareti» haberi, «Son Anadolu Tebliği» ve şu kısa havadis yer almaktadır:

«Rusya Sovyet Hükümetinin Mühim Bir Talebi

Rus Sovyet Hükümeti Cenova Konferansına Mustafa Kemal Paşa Hükümetinin de davet edilmesini talep etmiştir.»

II/12'nci sayıda (8 Şubat 1922), «Son Anadolu Tebliği», «Rusya'nın Ankara Sefiri» (Aralof) hakkında bir haber, (Kalinin) Arkadaşın Mustafa Kemal Paşaya Cevabı ve bir de işçi havadisi vardır:

«İstanbul Grevi Etrafında

Bundan evvel İstanbul Tramvay işçileri şirkete karşı 24 maddeden ibaret bir takım metalibatta bulunmuşlar ve metalibatının kabul edilmediği takdirde grev ilân edeceklerini beyan etmişlerdi. O zaman şirket Nafia Nezaretine müracaat etmiş ve bu nezaretin daveti üzerine iki taraf murahhasları toplanarak müzakerata girmişlerse de bu müzakereler uzun uzadıya sürerek nihayet 24 adet madde üç maddeye indirildi: 1) Günde iş saatinin sekize tenzili, 2) Her sene başında her işçiye fazla bir maaş mükâfat verilmesi ve amelelere rehberlik edip Şirket tarafından azledilen on işçinin yine işe konulması, 3) İşçi ile Şirket murahhasları arasında aktedilen uzlaşmaya Şirket tarafından riayet edilmediğinden zarar ve ziyan olarak işçilere yüzelli bin lira verilmesi.

Bu üç metalip Şirket tarafından kabul edilmediğinden Tramvay ameleleri grev ilân etmişlerse de bu grev muvaffakiyetle neticelenmemiş, çünkü Türkiye'deki grv kanunu mucibince işçilerin grev yapmaya hakları olduğu gibi, kumpanyanın da grevcilerin yerine başka amele tedarik etmeye hakkı vardır. İşte amele entereslerine mugayir ve şirketlerin me-

nafiini müdafaa ve muhafaza edebilecek bir surette yapılmış bir burjuva nizamına istinaden Tramvay Şirketi başka amele tedarikine başlayınca işçiler arasındaki ittihat ve meta-net bozulmuş ve bir kısmı kumpanyaya müracaat etmişlerdir.

Yine tekrar edeceğiz: İstanbul ameleleri komünist kızıl sendika teşkilâtı tesis etmezlerse, grevleri her vakit böyle neticesiz ve akım kalacaklardır.»

*

**

II/14'üncü sayı (22 Şubat 1922), «Arkadaş Aralof Ankara'da» başlığı altında Ankara basınında Sovyet elçisi hakkında çıkan yazıları aktarmakta, «Yunanistan ve Şark Meselesi» ile «Bir Rusun Türkiye Hakkındaki Beyanatı»nı vermektedir (Bu sonuncusu, Karl Radek'in Berlin'de *Le Matin* muhabirine yaptığı açıklamadır). Aynı sayıda, bir de «İstanbul Mektubu» bulunmaktadır:

«Türkiye İşçilerine»

Biz işçilerle bizi işletenlerin arasındaki uçurum, galiba (kan) ve (leş)le doldurulmak isteniyor. Buna en ziyade gayret eden herhalde işletici burjuvalar sınıfıdır. Bunu iki türlü hareketleriyle ispat ediyorlar. Birincisi: işleyerek geçinmeye mecbur olan işçilerin büyük bir kısmını işsiz bırakarak sefalet halkasını büyütüyorlar ki işçinin açlıktan gözleri kararsın da bir lokma ekmek için bu insafsız zengin işleticilerin ayaklarına kapanarak iş ve ekmek dilensin. Halbuki, bu altın, elmalı otomobilli işleticilerin hazırcılık âleminde sürdükleri zevk ve sefahati perde-i sefaletin yırtıkları arasından gören veya hisseden zavallı işçiler, hele açlıktan helâk olacak derecelere varan, bigünah işsizler dünyayı kana boğacak fikirlerle sapıyorlar. İçlerinden sabır ve tahammülü az olanlar, kavanin-i hâzıraca büsbütün nâmeşru sayılan yollarda helâk olup o müthiş uçuruma yuvarlanıyorlar. İkincisine gelince: (Proletarya) sınıfı arasına birer iftirak kundağı sokarak işçiyi işçiden, gündelikçiyi aylıkçıdan ayırmak ve böylece birlik kuvvetlerine mâni olmak, hatta biribirine boğdurmaya çalışıyorlar ki, bu da gözümüzün önünde her zamanki hadisat ile sabittir. Binaenaleyh mücadelede devam ediyorlar ve edecekler. Bu son zamanlarda İstanbul grevcilerinin arasında da bu müthiş oyunun, bu gizli mücadelenin neticeleri sarahaten belli oldu. Artık pekiyi anlaşıldı ki, bu köhne dünyanın zor-

ba hâkinleri, altın göbekli cıfcafcıları lisan-ı hareketleriyle adeta (Hazır ol cenge ister isen sulh ve salâh) diyorlar. İşçi yoldaşlarımız bu acı hakikatleri anladıktan sonra mahz ayırmak için aramıza girmiş olan bir takım sahte şarlatanları yakalarından tutup atmazlarsa, bu ayrılıkta, bu kâtil (ben)likte devam eder de (neme lâzım) derlerse, bu zâlim ve muhteris işleticilerin ensemizde daha çok zaman (boza) pişirecekleri şüpheşizdir. Bunu isteyen bir işçi bile tasavvur etmiyorum.

Aziz arkadaşlarım!

Bütün işçi ve fakirleri, aylıkçı ve gündelikçileri, alelumum (proletarya)yı açlığa, yokluğa, perişanlığa mahkûm eden işletici zengin idaresinin inadına olsun — birleşelim, hakkımızı hep beraber isteyelim! Birlikte fayda, ayrılıkta zarar var! Memleketin (proleter) âlemi iftirak ateşine yanmasın, sosyalist ve işçi namıyla muhtelif teşkilât-ı resmîyeden sonra müsaade-i resmîye bekleyen binlerce komünistin bulunduğu bir muhitte artık ne sefaleti, ne de onun sebeplerini yaşatmamalıyız, akli başında her arkadaşım ittihad-ı tam için çalışması kendisinin kıymetini arttırır ve bir gün gelir İstanbulumuzun yüzelli bin işçisi tarafından mazhar-ı takdir olur. Yaşasın birlik! Hakikat güneşi bu muazzam işçi ordusunu selâmlarken, hırsından kendi kendine çatlayacak bir sınıf vardır: o da fıkara, orta hallileri koyun sürüsüne benzeten, işçilerin varlığını çalan burjuva ve kapitalist sınıfıdır ve dolayısıyla ağalar, paşalar, beyler ve bilumum hazırcılardır.

M. Kâzım»

II/15'inci sayıda (1 Mayıs 1922) ise, Türkiye'yle ilgili olarak şunları görüyoruz: «Sefir Aralof ile Mustafa Kemal Paşanın Nutukları», «Anadolu ve Rusya Ticareti», «Yusuf Kemal Beyin Seyahati», «Buhara'dan Talebe» geleceği haberi (25 genç Ankara Dârümuallimini'nde okuyacakmış), «Moskova'da Bir Mülâkat» (Ali Fuat Paşa - Çiçerin) ve «Son Anadolu Tebliği.»

II/16'ncı sayıda (8 Mart 1922) üç havadis dikkati çekiyor: «Ankara'nın Siyaset-i Hariciyesi», «Ankara'nın Sulh Şeraiti» «Ankara-Ukranya Muahedenamesi.» Yine bu sayı, «Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti tarafından tercüme edilip hal-i hâ-

zırda Kafkasya'da bulunan 'TKP Merkez Komitesi' tarafından resmen kabul edilen Enternasyonal Marşını Bulgaristan'daki arkadaşlarımızın da öğrenip söyleyebilmeleri için şuracığa derc ediyor: Kalk ey lânetle damgalanmış / Aç ve çıplak dünya!...»

II/17'nci sayı (15 Mart 1922) «İstanbul Hazırcıları Avrupa'da» başlıklı bir yazı içermektedir.

II/19'uncu sayıda (29 Mart 1922) ise, önemli bir «İstanbul Mektubu» vardır:

«Sultanlar ve Saraylar

Benim fikrimce, her memlekette ve bilhassa Şarkta en evvel temizlenmesi lâzım olan meselelerin başında sultanlar ve sarayların açtığı gailleler vardır. Şarkta sultanlara ve saray adamlarına karşı gösterilen hürmet ve müsadeyi dünyanın hiçbir köşesinde görmek mümkün değildir. Uzak yakın, büyük küçük birçok memleketlerde işçi sınıfı, proletarya, kralları, imparatorları taç ve tahtlarını terke mecbur etti. Lâkin Şarkta hükümdarlar ve başıboş gezen taallûkat ve mensubini her türlü imtiyazlara, servet ve sâmana garkediliyorlar.

Bu zavallı memlekette bile millet, onbeş senedir devam eden meş'um harplerin taktığı zincirler altında inliyor. Fakat sultanları, sultanzadeleri doyurmaktan vazgeçmiyor. Kendisi ufak bir saçakaltı bile bulmaktan mahrum iken, muhteşem binaları (hanedan) ismi altında yaşayan bir hayvan sürüsünün emrine tâbi bulunduruyor. Açlık, sefalet içinde süründüğü, öldüğü halde, her ay şehzadelerin, sultanların 'eğlenti masrafı' diye binlerce liranın bütçeye dahil edilmesine, omuzlarına yüklenilmesine mâni olmuyor.

Saraylar, kaşaneler, genç kızlar, ahlâksız dalkavuklarla dolduruluyor. Haremler, muhtelif iklimlerden kaçırılan, sıcak yuvalarından çalınan masumlara birer hapishane hizmeti görüyor. Sonra, binlerce işçi, milyonlarca fakir kendi yersiz yurtsuzluğuna, açlık ve ateşsizliğine bakmayarak, o hayvanca hırslarını yatıştırmak için, masum yavruları, günahsız biçareleri sarayların yaldızlı mahzenlerinde çürüten haydutlara hürmet ve itaat ediyor, [en] küçük isyankâr fikrin hatırına gelmesinden bile çekiniyor.

Milletin, işçilerin aç, susuz kıvrandıkları böyle bir zamanda, padişah, şehzade, sultan, saray mensubini vesaire

diye bir sürü faydasız mikropları kanımızla, canımızla yaşatmak doğru mu?

Bugün Şarkta Komünizmin tatbik edilmeğe çalışıldığı Hi-ve, Buhara, Türkistan, Azerbaycan, Gürcistan gibi bazı mahaller istisna edilirse, Afgan, İran, Hint ve daha birçok memleketler halkı Şah, Raca ve Şeyhlerin zulüm ve istibdatları altında bizim gibi, belki de bizden daha elim bir vaziyette bulunuyorlar.

Üç beş hayvanın keyfi için lokmamızdan arttırarak sarayların, saraylıların, hanedanın asırlardanberi bitmeyen sefahatlerinin temadisine çalışmak nedir? Padişahların, şehzadelerin, sarayların mazide ne gibi küçük bir faydaları dokunmuştur?

Analarımızın, ninelerimizin daha yirmi yaşlarına girmeden dul kalmalarıyla, babalarımızın, dedelerimizin gençlik senelerinde Macaristan, Sırbistan, Rusya gibi kendilerince meçhul memleketlerde ölmelerine, sürünmelerine [sebeb] onlar değil mi idiler? Çocukların bikes kalmalarıyla, anaların kızların satılığa çıkmalarıyla hep onlar alâkadar değil midirler? Ecdadımızın ve bizim iskeletlerimizin üzerine Garp kapitalistlerinden daha saygısızca çıkanlar, her türlü rezaleti yapmaktan çekinmeyenler kimlerdir?

Hükümdarlar, padişahlar, racalar, şehzadeler ve vezirlerinden başkaları mıdır?... Bundan dolayı, bugün Garp işçileri nasıl ki sermaye krallarından kurtulmak mecburiyetinde ise, Şark milletleri de kan ve ateş hükümdarlarından, sultanlardan, şahlardan, şehirlerden, racalardan yakalarını kurtarmak için kendisini toplamak ve sarayların yüksek duvarlarını yıkmak mecburiyetindedirler. Şunu iyi bilmeliyiz ki, haremle bâki kaldıkça, cinsiyetleri değiştirilmiş Afrikalı köleler sarayları doldurdukça, omuzlarımızda(ki) yükün büyük kısmını silkip atmamak mümkün olamayacaktır.

Gözümüzü açalım ve 'padişah, halife' diye yükselttiğimiz o, denî canavarlardan hesap soralım!

Ağızdan ağıza, kulaktan kulağa, hatta tarihler vasıtasıyla kitaptan kitaba geçerek batından batına intikal eden hatıralar daima bu, milyonlarla, milyarlarla insanın ölümünü idare eden haydutları takdir ve takdise teşvik ediyor. Tarihleri yazan, bize vahşiyane cinayetleri 'muzafferiyet hatırası' diye anlatan zavallılara acıyorum. Zira, vukuatı daima tek

bir gözle görüyorlar, sağır bir kulakla işitiyorlar. Sonra... 'falan kimsenin parasını çalmış' diye bir adamı en kaba ke- limelerle takbih etmek iktidarına malik olan o budalalar, bu yağmager reislerini takdis ediyor, (kâtil) diye bir adamı idâ- ma mahkûm edebilen bu cemiyetin bedbaht cahillerine hür- metle yad ettiriyorlar.

Eğer, ... onların, kör sağır bulunmağı kendilerine birer gelir menbaı telâkki eden o ahmakların tezviratı olmasa idi; milletler, o kanlı cânilerin entrikalarını öğrenecek ve bu ka- dar mutaassıbane bir ihtiramına lüzumsuzluğunu anlayacak- tı. Fakat ... insanları elifba okumağa başladığı dakikadan itibaren kanlı kementleriyle yakalayan ve öldürünceye kadar sıkı, sıkıştıran, kurtuluş isteyenleri boğan, zehirleyen, ha- nedan ve sermayedar çığırtkanları hiç durmuyorlar, hırs ve hiddetten gözleri fırlamış olduğu halde biçarelere, zavallıla- ra hücum ediyorlar. İlim kitaplarından kütub-u mukaddese- ye varıncaya kadar bütün eserler, padişahlar, kralların ma- ceralarıyla dolduruluyor. Sonra sefahat ve rezaletten maada bir şey bilmeyen o canavarların saraylarında, kaşanelerinde eğlentiler yapıldığı, (otağ-ı hümayun) namı verilen kokulu ve sıcak çadırlarda genç kızlar oynatılıp çalgı çaldırıldığı bir zamanda harp meydanlarında sel gibi akan insan, işçi kanının kızıllığı neden görülmüyor? Topların, tüfenklerin saatlerce susmayan korkunç iniltisi neden işitilmiyor?

'Falan hükümdar vatanının muhafazası için falan şehir- leri zabtetti, milletinin saadeti için şu harpleri yaptı' diye sayıklayan zavallılar, neden bunları görüp işitmiyorlar?

'Vatan... vatan' diye her sözlerinde, her itirazlarında kul- landıkları bu kelime ile proletaryanın ne alâkası vardır! Ya- tıp kalktığı teneke kulübeler bile kendisinin olmayan işçi kit- lesinin vatan müdafaasında ne gibi bir vazifesi, bir mevkii vardır!

Hiç...

(Proletaryanın vatani yoktur — Karl Marks) Çünkü pro- letarya kolunun ve kafasının kuvvetinden başka geçineceği olmayanların sınıfıdır. O galebe ve mağlubiyet zamanların- da da aynı derecede çalışmağa mecburdur. Fakat sultanlar, paşalar, şehzadeler mağlubiyet zamanında mutazarrır olma- dıkları gibi küçük bir muzafferiyeti müteakip de zamm-ı maaşlara, nişanlara, hediyelere gark olunurlar.

Son kanlı harpte ailelerinden en aşağı birkaç kurban veren işçi ve köylüler biraz kendilerine gelip ahvali düşünse-ler, eminim derhal, yalnız asılzadeler sınıfının dermansızlı-ğını değil, burjuvazinin, ruhbanın da faydaları olmayan muz-ır birer sınıf olduğunu anlar, muharebelerin gizli sebeplerine vâkîf olurlar.

Bugün bu işçi kitlelerini bu vahşi sülüklerden muhafaza edecek kuvvet, komünizmin dünya proletaryasını birleştiren sıcak ağuşundadır.

Haydi, müşterek gayemize biran evvel yetişebilmek için hakka dayanan sınıf kavgasına!

İstanbul : İsmail Hakkı»

Aynı sayıda, ayrıca «Türkiye-Rusya Dostluğu», «Ankara-Ukranya Muahedesi» ve (Rusya'ya gidecek) «Ankara Heyeti» haberleri yer almaktadır.

**

II/20'nci sayıda (5 Nisan 1922), «Şark Meselesinin Halli» ve «Son Hâl» başlıklı yazılar Türkiye'yle ilgili olduğu gibi, «Türkiye ve Mütareke» ve «Yusuf Kemal Bey Ne Diyor?» havadisleri de vardır.

II/21'inci sayıda (12 Nisan 1922) ilk yazı, İstanbul'dan geliyor ve Türk soluyla ilgili:

«Türkiye'deki Taklit Sosyalist Partinin Falmintosu

İstanbul Tramvay işçilerinin geçen Şubat ayında yapmış oldukları grevin başında bir takım hain, menfaatperest, işçi düşmanı, taklit 'sosyalistler!' bulunuyordu. O zaman bunlar işçiye karşı hıyanet ettiler ve bu sebeple grev neticesiz kaldı. Zaten işçilerin entereslerine karşı ötedenberi yapmış oldukları hıyanetler ve alçaklıkların haddi hesabı yoktur. İşte bunun içindir ki, Şubat grevinden sonra işçiler taklit sosya- list reislerinden hesap istediler ve onların ne rezil, sefil adam- lar olduklarını meydana çıkardılar.

O zaman galeyana gelen işçileri yatıştırmak ihtiyacı his- sedildi. Bu maksada ermek için, deri soyucu çorbacılar ve hükûmete her vakit sağlam maşa hizmeti gören Türkiye taklit Sosyalist Partisinin reisleri, aralarında uzun uzadıya konuşuktan sonra bir kongrede toplanmağa karar verdiler. Güya kongrede Merkezî Komitenin faaliyetini, işlerini teftiş ettikten sonra, partinin talimatnamesindeki bazı yanlış pren- sipleri değiştireceklermiş. Hakikaten, kongreleri Martın 8'in-

de açıldı. Kongrede en büyük rol oynayanlar Tramvay, Elektrik ve Vapur kumpanyalarında işleyen işçilerin murahhasları olup, bunların da büyük kısmı hain, işçi düşmanı, çapkan mahlûkattan ibaret idi.

Kongrenin daha birinci celsesinde öyle dehşetli bir kavga koptu ki, nihayet işçiler, mahut İngiliz maşası olan Hüseyin Hilmi Beyin riyaseti altında bulunan bütün Merkez Komitesini partiden taretmeye karar almışlardır. Müzakereler esnasında Merkez Komitesiyle Partinin ileri gelir hainlerinin birçok senelerdenberi işçi entereslerine karşı işledikleri ve amelelerin güzel yaşayışıyla siyasî kurtuluşları için yürüttükleri mücadeleye engel oldukları aşikâr bir surette ispat edildi.

Hakikaten yeryüzünde birçok yalancı sosyalist, 'sosyalist' maskesini takınmış bir takım edepsizler var. Fakat Hüseyin Hilmi Bey ve arkadaşları gibi rüşvetçi, rezil, deni, amele düşmanı dünyanın hiçbir yerinde misli, ismi görülmemiştir Türkiye'de olduğu gibi, beylerin ve birçok cahil hocaların nüfuzu altında bulunan memleketlerde İkinci şartlatan Enternasyonaline ait olan Hüseyin Hilmi her vakit fakir işçi kitlelerinin entereslerini satar ve mücadeleciler ruhlarını kırarlar. Fakat proletaryanın kurtuluş cereyanıyla oyun oynayan, tüccarlık yapan deniler ergeç müstehak oldukları cezalarını bulurlar. Bundan dolayıdır ki, Türkiye'deki İkinci Enternasyonale ait olan Hüseyin Hilmi'nin taklit Sosyalist Fırkası da falminto etmiştir. Buna mukabil komünizm cereyanı günden güne genişliyor, komünizm[-in]sıcak ağuşlarında barınan yeni yeni mücadelecilerin sayısı çoğalıyor, çünkü komünist propagandası esir ve zahmetkeş işçi kitlelerinin kanlı kapitalist boyunduruğundan nasıl kurtulacakları yolunu gösteriyor. İstanbul hükümetiyle oradaki ecnebler tarafından komünistlerle karşı yapılan terör ve takibata rağmen, işçiler yine aralarında ve teşkilâttâ bulunan hain ve şarlatanları tard ve def'edecekler ve sınıf mücadelesi yolunu tuttuktan sonra inkılâp ve komünizmin kızıl bayrağını serbestçesine dalgalandırabileceklerdir.

İstanbul : Cidalî»

Aynı sayıda, 1922 ilkbaharındaki barış girişimiyle ilgili iki yazı («Mütareke Teklifi ve Anadolu[lu]lar» ile «Ankara Hükümeti Mütarekeyi Kabul Etmıştır»), bir de «İkinci İnönü Zaferinin Sene-i Devriyesi» dolayısıyla Aralof-Mustafa Kemal

Paşa arasında teati edilen tebrik-teşekkür mesajları yer almakta.

II/22'nci sayıda (19 Nisan 1922), yine bir «İstanbul Mektubu» görüyoruz — Falih Rıfki (Atay)ı eleştiriyor:

«İşçiler, Çorbacılar ve Satılmış Kalemler

Memlekette işçilik sınıfını uyandıran cereyana itiraz edenler var. Proletarya sınıfının inkılâbı kısa ve dar düşünceli insanların dimağına demir ağırlıklar veriyor. İşçilik ufkunda doğan kurtuluş güneşi muhteris ve bu âleme yabancı gözleri kamaştırıyor. Geçenlerde *Akşam* gazetesinde garip, garip olduğu kadar da cahilâne bir sütun okudum. Bazı esbap dermeyan ederek proletarya cereyanı aleyhine kalem vuran 'Günün Fıkrası' muharriri bu âlemden uzaktır. İctimaiyatın en mübrem ihtiyacını bir işçi ruhuyla düşünemeyen bir adam aristokratik nüfuzlar altında büsbütün sersemleşir. Falih Rıfki imzalı bu makale sahibinin proletarya cereyanına karışık ve aslı yok mânâlar verişini o derece gülünç buldum ki, hakiki bir komünist olduğum itibarıyla cevap vermek mecburiyetini hissettim, fakat sansür belâsı, emperyalizm boyunduruğu genç neslin kanını kurutmakta böyle gaddarane devam ettikçe İstanbul matbuatıyla bunu yapamayacağımı pekâlâ anlıyorum. Muharrir, seyrisefain işçilerinin açlıktan kırıldığı, küçük kunduracı dükkânlarının iflâs ettiği, umum işçi sınıflarının yolsuz münâsebetlerle ezilerek sefil bırakıldığı bu zamanda proletaryayı kıyama davet etmenin manasızlığını, neticesizliğini anlatmak istiyor. Ve bütün işçi tahrikatıyla yapılan fesat bir cereyandan ibaret olduğunu ve Karadeniz'le Akdeniz arasında çıkmış muazzam ve mübarek toprakta ancak Türk halkının müstakil mevcudiyeti ve o maksatla çalışmak lâzım geldiğini söylüyor. Memleketin işçi sınıflarını asrî bir aydınlık içinde ittifaka çağıran, halkın sefil ihtiyaçlarını sây ve hayat haklarıyla göğüs gererek onların istikbalini refaha ve saadete bağlamak çarelerini düşünen (Karl Marks), (Engels) gibi başlar, herhalde muharririn kendisinde arayıp bulamadığı seviyeden, irtifadan belki daha yüksektir.

Dünyanın her köşesinde fakir halkın yanık bağından ve bıçaklanmış kalbinin hayat damarlarından fıskıran inkılâp fikri, işçilik hayatının coşkun akını, eski kafaların seyrettiği altın mihli çerçevelerin çağlayan tasvirlerine benzemez... Şiirden, hayalden, istiareden eser yoktur. Sermayedaran sı-

nflarının malik olduğu zorlu kuvvetler, işçilerin şimdiye kadar kendilerine sattıkları hürriyetlerinin bedelidir. Fıkaranın kefensiz gömüldüğü mezarlar gibi onların da kubbelenen altın yığınları, toprakta çalışan halkın sâyine ait mahsullerdir. Zengin karınlar şiştikçe, iş adamlarının midesine bir damla kan verecek lokma nasip olmaz. Üstübaşı kirli, elleri nasırlı, ayakları çıplak ve hatta sırtı gömleksiz, ahnteriyile geçinen işçiye, köylüye, fakire bakmak tenezzülünde bulunmağı küçüklük kıyas eden zenginler hemen her vakit nam ve şöhretlerinin artmasına bin türlü desiseler ararlar. Köşklerde, konaklarda süt ve şekerlerle besledikleri nazlı köpeklerinden daha aşağı kullanmak zevkini duydukları işçilerden sadece kör, cahil bir itaattan başka bir şey beklemezler. Esaret bir nevi körlüktür. Altınperest zenginler, paşalar, sultanlar bu körlükten istifade ediyorlar, proletarya kanı emiyorlar, işçi derisi giyiyorlar.

Proletarya sınıflarını komünist-bolşevik kıvılcık bayrağı altına davet eden sadalar, hazırcıların yüreklerini hançerle saplar. O sebeple işçilik ve fakirlik âleminde kuvvetli ekseriyetin uyandırılmaması için muhtelif çarelere, çeşit çeşit şeytanlıklara başvurarak galeyanın önüne geçmek isterler, ekalliyetlerin hâkimiyeti fikri münevver(!)lerin satılmış kalemleleriyle temin ederler. Bunlar para ile onların hain ve hâkim emirlerine bağlanır ve yaylı düğmelerine basılmak suretiyle oynatılan bebekler gibi istenildiği surette hareket mecburiyetinde bırakılır.

Malûm bir keyfiyettir ki, bütün burjuva matbuatı ve gazetecileri, zenginlerin elinde sermayenin altın zinciriyle bağlanmış adeta bir maşadır. Artık kendi karihasından ziyade, emri altında bulunduğu burjuva efendilerinin, paşacıklarının zevkine ve sahte himayekârlığına hizmete mecburdurlar. Meselenin asıl acı olan ciheti de bu değil midir ki: kendisi de inkılâbın işçilik gayelerine mesafeler katettirdiği nesiller arasında onlardan ayrı olmayan bir işçi vaziyetindedir ve tamamıyla bir işçidir.

İşçiliğin sermayeyi mağlûp edecek olan hür mefkûresini muaheze edenler yalnız beşeriyete karşı en büyük cinayetler irtikâp eden bir takım denî mahlûkat olabilir.

Kızıl Alev»

Yine bu sayıda, ilginç, ama Türkiye'yi ancak dolaylı olarak ilgilendiren iki haber var:

«Enternasyonallerin Kararı»

Bundan evvel (Berlin)'de içtimâ edip uzun uzadıya müzakere eden Üçüncü, İkibuçuk ve İkinci Enternasyonallerin mümessilleri âtideki esaslar üzerine ittifak etmişlerdir:

- 1) 20 Haziran ve 1 Mayıs'ta umumî nümayişler yapmak,
- 2) İş saatlerinin sekiz saat olmasını istemek,
- 3) Sermayenin taarruzuna karşı bütün proletarya yevvücut olarak lâzım gelen teşebbüsât ve harekâta bulunmak,
- 4) Rus inkılâbının neticelerini müdafaa etmek, Rus açlarına muavenet etmek, bütün hükümetleri Sovyet Rusya'sıyla siyasi ve iktisadî münasebatta bulundurmak.

Bu suretle Cenova'daki Rus murahhasları bütün dünya proletaryasının murahhasları sıfatını kesp ediyorlar.»

«Yeni Kitap»

Yeniden İşbaşma! Yeni Mücadelelere Doğru! serlevhasıyla Komünist Enternasyonalinin İcra Komitesi tarafından neşredilen beyanname bu kere Türkçeye tercüme olunarak *Enternasyonal Marşı* ile beraber ayrı kitap şeklinde tab' olunmuştur. Fiyatı 1 Leftir. Nâşiri: Umum İşçi Kooperatif Şirketi 'Osvobojdny'e'dir.»

II/23'üncü sayı, İşçi Bayramı nedeniyle hem olağan yayın günü Çarşamba'nın dışında (1 Mayıs 1922 Pazartesi), hem de 4 sayfa olarak çıkmış. Bu sayıdaki bir haber şöyle:

«İstanbul'un Mukadderatı»

Rusya Sovyet Cumhuriyeti ileri gelir siyasi adamlarından (Karahan) Yoldaş, *Excelsior* gazetesinin Moskova muhabir-i mahsusuyla icra ettiği mülâkatta, Rus Sovyet Cumhuriyeti siyasi nokta-i nazarınca İstanbul yegâne Türk payitahtı olup yalnız Türklere aîd olmalıdır. Boğazlar meselesine gelince, garbî emperyalist hükümetler bu meselenin halliyle uğraşmağa hiçbir vechile hak ve selâhiyetleri yoktur demiştir.»

Yine bu sayıdaki bir haber de şu :

«Anadolu'dan Rusya Mekteplerine Talebe Gidiyor»

Ankara Maarif Vekâletinin kararı üzerine Anadolu'dan

birçok çocuk Rusya'nın İş Mektepleri dedikleri yeni usul mekteplerine gönderilecek ve orada ulum ve funun nazariyelerinin istihsalat üzerine nasıl tatbik olundugunu ogreneceklerdir. Bundan maksat memur cikarmak degil, memlekete, halka faydalı olabilecek iş erleri meydana getirmektir.»

Aynı sayıda, «Ankara ve Cenova Konferansı» başlıklı bir yazıdan sonra, Yunan tarafından alınma bir havadis dikkati çekiyor:

«İzmir Teşkilâtı

Türkiye'ye iadesi muhtemel olan İzmir ve havalisinin müdafaası için İzmir'de 'Küçük Asya Müdafa Cemiyeti' namında bir teşkilât tesis edilmiştir. Bu Cemiyet tarafından bütün Yunanlılara hitaben neşredilen beyanname: dedelerimizin mezarları ve eski Yunan medeniyetinin âsâr-ı harâbiyesinin mevcut bulunduğu ve bugün sağ olanlara bir nümune-i imtisal teşkil eden son Yunan zaferleri kahramanlarının mezarlarının yükseldiği şanlı ve mukaddes toprağı her türlü tazyike rağmen hiçbir vechile terk etmemeye sureti katiyede azmettik [denilmektedir]. Bu Cemiyetin Trakya'daki şubeleri İzmir merkezî teşkilâtıyla teşrik-i mesâiye ve yardım etmeğe karar vermişlerdir.

Atina'daki milliyetçi Rumlar büyük bir içtimâ yaparak Anadolu ve Trakya'daki Yunan Müdafa Cemiyeti'ne yardım etmeğe ve derhal üç komisyon teşkiline karar vermişlerdir ki: birinci komisyon asker ve gönüllü toplayacak ve onları talim ettirecektir, ikinci komisyon propaganda ile meşgul olacak, üçüncü komisyon ise teşkilât için lâzım gelen parayı hazırlayacaktır.»

*
**

II/24'üncü sayı (3 Mayıs 1922), yine birçok Türkiye havadisini içeriyor: «Ankara'nın Cevabî Notası», «Ankara ve Rusya Açları», «Ankara ve Ermenistan», «Sefir Aralof ve Türkiye İşçileri», «Lloyd George'un Mühim Beyanâtı». Bir de Türk soluyla ilgili yazı var:

«Ethem Ruhi' 'Sosyalist' Olmuş?!

Malûm olduğu üzere geçen Mart ayında Türkiye taklit

4) Ethem Ruhi (Balkan: 1873—1949) için, Türkiye'de Sol Akımlar 1908—1925, s. 92—93/dn. 146 ve s. 369/dn. 77'ye bakılabilir.

'Sosyalist' fırkasının kongresi toplanmış ve birçok müzakerattan sonra Hilmi Bey ile kelepirci arkadaşları fırkadan tardedilmişti. İstanbul matbuatına nazaran mezkûr fırka şimdi İstanbul fabrikalarında işleyen bütün işçi mümessilleri ve diğer sosyalist fırkaları murahhaslarıyla müzakerelere girişmeğe faâl (!) bir heyet ayırmış ve bu heyetin riyasetinde Ethem Ruhi Beyefendi Hazretleri bulunuyormuş!

Ethem Ruhi Beykoz fabrikalarıyla diğer bazı fabrika işçilerinin dahi vekâletini üzerine almış ve büyük faaliyetle işe başlamıştır! Demek Hilmi Beyin yerine Ethem Ruhi Bey geçiyor. Bu da rüya değilse bilmem ne olabilir! Ethem Ruhi gibi kelepir, avanta, kaparoz için her gün değil, her dakika bile siyasî boyasını değiştirmeye hazır olanları ameleler hiç bir vakit aralarına sokmamalıdır. Bu yadgârlarla müzakerelere girişmek değil, onlara selâm vermek bile haramdır.

Ey İstanbul'un fakir işçileri, hâmalları! Yeter o kadar gaflet, uyanın, gözünüzü açın! Beylerden, paşalardan fayda yok! Kurtuluşunuz, selâmetiniz sizin elinizdedir. Yalnız komünizm teşkilâtıyla doğru yolu bulabilirsiniz. Ethem, Hilmi Beyler ve sosyalist maskesini takınmış diğer şarlatanları meşe odunu ile karışlayın!»

II/25'inci sayıda (10 Mayıs 1922), şu yazı bizim açımızdan çok ilginçtir:

«İstanbul'da Bir Mayıs Mitingi»

Bir Mayıs günü İstanbul'da ilk defa olarak her millete mensup kadın ve erkek beş altı binden fazla işçinin iştirakıyla Kâğıthane'de aktedilen muazzam mitingte Dr. Şefik Hüsnü Yoldaşın alkış tufanları arasında irat ettiği nutkun zaptedilen mühim kısımlarını âtiye dercediyoruz:

Bir Mayıs hakkında, işçileri inkılâp bayrağı altında ittihadı teşvik edecek müessir bir mukaddmeden sonra, hatip asıl mevzuunu ele alır:

'Yoldaşlar! Bugün elimize geçen bu bulunmaz fırsattan bilistifade, içinde yaşadığımız cemiyetin ne kadar çürük temeller üzerine kurulmuş olduğunu size anlatmak istiyorum. Hergün o günkü rızkımızı tedarik etmek için çektiğimiz zah-

5) Benim Türkiye'de Sol Akımlar 1908—1925 başlıklı kitabımda (s. 81/dn. 119'da) bir karıştırmaya vardır. Cerçekte, gizli TKP temsilcilerinin de katıldığı geniş 1 Mayıs mitingi, orada söylediğim gibi 1921'de değil, 1922'de yapılmıştır.

metlerden sizi pek yakından alâkadar etmek lâzım gelen bu cemiyet kuruluşuyla uğraşacak ne vaktiniz, ne mecaliniz kalıyor. Bu küflenmiş köhne nizamı hep beraber tetkik edelim.

'Buna elbette dikkat etmişsiniz: iğneden ipliğe varıncaya kadar küçük büyük herşeyi, insanlara yarayan tekml eşya-yı siz vücuda getiriyorsunuz. İşçinin elinde kullanışlı, zarif bir şekil alan hammaddeleri ya tabiat kendiliğinden bize veriyor yahut köylü veya madenci dediğimiz diğer işçi arkadaşlarımız toprağı sürerek, eşerek tabiatın bağrından söküp çıkarıyorlar. Dünyaya mantık ve adalet hâkim olsaydı, yer-yüzünde cemiyete ve efrada faydalı ne varsa hepsi —bilâ istisna hepsi— çalışıp istihsal edenlerin müşterek malı olmalı ve herşeyden işleyen herkesin mütesaviyen istifade etmesi icap ederdi. Öyle değil mi arkadaşlar? Siz söyleyin!... (Evet, evet, şüphesiz! nidaları).

'Her türlü nizamata ve devlet teşkilâtlarına bu esaslı fikir hâkim olmalıydı. Fakat işlerin nasıl tanzim edildiğini biliyorsunuz. İşçinin yaptığı çelebinin malı oluyor. Hani ya her millet arasında hâkim bir sınıf insanlar var. Bunlar için işlemek ayıptır. Vicdanlarının tembellikten çürümesine, kemiklerinin paslanmasına mâni olmak için biraz hareket etmeye lüzum görüyorlarsa 'işpor' yaparlar — yani yaptıkları işin mümkün olduğu kadar faydasız olmasına gayret ederler. Bu tufeyliler için yaşamak bile bir külfettir. Bize daima kısa gelen zamanı zevk ve sefa içinde geçirince 'vakit öldürdük' derler. İşte arkadaşlar sizin emekleriniz, gayretleriniz, fedakârlıklarınız ve bin türlü tehlikeye maruz kalmanız pahasına vücuda gelen bütün mallar, bu çelebiler, efendiler sınıfının meşru malı sayılıyor. İçinde yaşadığımız sermayedar cemiyeti ahaliden küçük bir kısmının hemsinslerinden birçoklarını işletmesine, istismar etmesine müsaade ediyor. Ve siz işçilerin sâyiyle husule gelen kıymetleri benimsemek hazır yiycilerin hukuk-u tabiiyesinden oluyor. Sözde bu hak herkese şâmilidir. Fakat arkadaşlar, böyle boş lâflara aldanacak kadar safdil olmayalım. Zaten sermayedar cemiyeti nizamatını yapanların en büyük ustalığı, kalpazanlığı bundadır. Bütün kanunlar, nizamlar yapılırken şeklen, zahiren devletin bütün teba'asına ait olduklarını kaydederler. Kimse müstesna değildir. Halbuki hükümet adamları bunları kaleme alırken pek ala bilirler ki, kanun eğer cezaya müteallik ise ahkâmı yalnız kimsesizler ve fakirler sınıfına kâbil-i tatbiktir; hukuka

müteallik ise temin ettirdiği haklardan yalnız zengin burjuvazi sınıfı istifade edecektir. Meselâ, efradın mal sahibi olmak hukukunu temin eden ve bu hukukun taarruzdan siyasetini hükümet namına taahhüt eden uzun uzun kanunlar mevcuttur. Fakat sorarım size yoldaşlar, içimizden kaç kişinin bu kanunlarla alâkası var? Akşam ailelerimize getireceğimiz ekmeğın bedelini kazanmakta güçlük çeken bizlere, kanun: 'arzu ederseniz mülk edinmek hakkına sahipsiniz ve ben hükümet onu ahârım tecavüzünden bütün kuvvetimle vikaye ederim' diyor. Bu âdi bir lâtife değil de nedir? Bundan ben yalnız şunu anlıyorum ki, hükümetler bu kanunla her memlekette nüfusa göre mevcut yalnız birkaç bin yahut birkaç yüzbin kişinin müdafaası ile mükellef olduklarını itiraf etmiş oluyorlar.

'Hülâsa her işi yapmak amelenin vazifesi ve her nimetten istifade etmek sermayedarın hakkıdır. Tâbi olduğumuz kanunlar böyle işliyor. (Kahrolsun bu kanunlar ve onu yapan riyakârlar! nidaları).

'Cihan harbine kadar, bütün haksızlığına ve acılığına rağmen, bu esaret nizamı altında ses çıkarmadan yaşıyoruz. Çünkü başımızı sokaçak bir yer buluyorduk ve gündelik kazancımızla ekmeğın peynirimizi tedarik edebiliyorduk. Fakat mütarekeden beri hergün daha aşikâr bir tarzda harbin yaptığı zararlar hissedilmeğe başlandı. Dünya muamelesi ve sanayii o kadar karışmış ve bozulmuştu ki, elân bugün içinden çıkılmaz bir vaziyette olduğumuzu herkes hatta inkılâp taraftarı olmayanlar bile tasdik ediyor. Burjuva hükümet adamlarının en anlayışlı olan İngiltere başvekili Lloyd George geçen gün Cenova konferansında: 'Halkın kuvvete galebesine temin edebilmekten daha çok uzağız' dedi.

'Arkadaşlar biz inkılâpçılar daha Cihan Harbinden evvel, sermayedar nizamı bâki kaldıkça hakkın kuvvete galebesi mevzuubahs olamayacağını ve harp esnasında hakkı tanımak için muharebe ettiklerini ilân eden devletlerin sadece halkı iğfal etmek gayesini takip ettiklerini iddia etmiştik. Gözümüz önünde muhtelif konferansların, meclis-i âlileri, başvekiller, sefirler arasında görüşmelerin beynelmilel iktisadî vaziyeti zerre kadar ıslah etmeğe muvaffak olamamalarını, hayret etmeksizin seyretmekteyiz ve pekalâ biliyoruz ki, temelden değışme ameliyesi yapılmadıkça, Avrupa'nın bir

bozgunluk içinde olan iktisadiyatını doğrultmak imkânı yoktur.

'Yoldaşlar! Bu zaruri ameliyeyi sizin mensup olduğunuz proletarya sınıfı yapacaktır. Fakat önceden ne istediğimizi bilmeliyiz? Bu da gayet basittir; bir kelime ile hakkımızı istiyoruz. Ve onu kendi kuvvetimizle istihsal azminde müttahidiz. (Bir ses: Millet yok, İşçiler ve Orta Halliler sınıfı var!)

'Söze başlarken herşeyi vücuda getiren, köylü ve işçi sınıfı olduğunu hatırlatmışım. O halde toprakların üstünde ve altında ve Âdem oğlunun eliyle yeryüzünde yapılmış ne varsa: ayniye, fabrikalar, suda ve karada nakil vasıtaları, birikmiş mallar... hülâsa herşey üzerinde umum çalışanların müşterek bir hakkı vardır. Bu hak bugün zorba bir ekalliyet tarafından bizden gasp edilmiş bulunuyor. Saydığımız her türlü servet ve istihsal vasıtalarını gâsıpların elinden cebren istirdat eder ve bütün işleyenlerin müşterek malı olduklarını ilân edersek ilk inkılâp gayemizi elde etmiş oluruz. Ondan sonra iktidarı eline alacak işçi hükümeti, bugünkü mantıksız idarenin doğurduğu sefaletleri, haksızlıkları, suistimalleri birer birer kökünden izale etmeğe muvaffak olacaktır. Ancak böyle sınıfsız bir sosyalist cemiyet içinde maddî ve manevî ihtiyaçlarımızı temin etmek ve yekdiğerinden farkı olmayan hakiki insanlar gibi yaşamak kabildir.

'Arkadaşlar! Sözümü bitirmeden, bilhassa İstanbul'umuza taallük eden bir mesele hakkında da sizinle konuşmak arzusundaım: hayat pahalılığıyla neler çektiğimiz malûm! İşlerdeki durgunluktan binlerle yoldaşlarımız iş bulmakta zahmet çekiyor, ekseriya bulamıyor... ekmeksiz kalıyor. Kendi kendimize kalsaydık, belki bunca tabiiilik içinde bir muvazene hasıl olacak, ölmeyecek kadar geçinmek imkânı bulunacaktı. Maalesef yeni bir âmil işçi sınıfının halini berbatlaştırdı. Naçar bir vaziyete getirdi.

'Bundan iki sene evvel Rusya'da Amele ve Köylüler Şûrâlar Hükümetini iktidar makamından düşürmek hülyasıyla bir sergüzeştçü general uzun müddet silâh kuvvetiyle mücadele ettikten sonra mağlûp ve münhezimen firar ederek orduları ve avanesiyle İstanbul'umuza iltica etmişti. Bu serse-ri muhacirlerin bekayasî elân aramızda bulunuyor. Hak üzerine bina edilmiş bir hükümete isyan etmeleriyle de anlaşılabilir ki, bu adamlar Rusya'nın ahlâken en düşkün, en sefih,

en tembel evlâtlarındandı. Buraya birçok kumar oyunları, sefahat müesseseleri, dolandırıcılık usülleri ithal ettiklerini bir tarafa bırakalım: bu adamlar iş sahasında da cârî usûl-lere riayetkâr olmamışlar, yerli ameleye verilen iş ücretleri-nin pek çok dúnunda yevmiyelere razı olarak zaten kifayet etmeye gündeliklerin düşmesine sebep olmuşlardır. Bazı mü-essesatta elli kuruş gündelikle işleyen Ruslar mevcuttur. Bu fazla teklifsiz misafirlerin bizim sınıf düşmanlarımız olduk-larını unutmayalım! Hem en mühim menfaatlerimizi ihlâl eden, hem de siyasî akidelerimiz itibarıyla hasımlarımız mevkiinde bulunan bu mahlûkların vakit geçirilmeksizin memleketimiz haricine çıkarılmasını hükûmetten istemeliyiz. Bu hususta aramızda hiçbir ihtilâf yoktur, değil mi yoldaş-lar? (Hayır yoktur. Vrangelist Rusları istemeyiz. Def' olsun-lar! nidaları).

'Size teklif ediyorum: itimat ettiğiniz teşkilâtları, Vran-gelist Rusların İstanbul'dan ihracı için her türlü teşebbü-satta bulunmağa mecbur edin! Bu lüzumlu temizlik işini de becerirse, işçi sınıfı bihakkın iftihar edebilir.

'Son sözüm: biz yapmağı meram edersek inkılâp olur. Biz gayret edersek Rus muhacirleri belâsından kurtuluruz. Yaşasın amele şûrâlar cumhuriyetleri!'

Ziya — Komünistliğin parlak ve kurtarıcı mefkûreleriyle meşbu olup işçi ve ortahallilerin hukukî entereslerine hizmet eden ve edecek olan Şefik Hüsnü arkadaşımızın bu nutku bü-tün miting halkına çok iyi tesir etmiştir. Şefik Hüsnü'nün gösterdiği yol doğru yoldur. İstanbul işçileri, fıkâraları ve orta hallileri ancak bu yolu tutmalıdırlar. İşçiler, Hilmi, Et-hem Ruhi Beyler gibi şarlatanları, yılanları aralarına sokma-malıdırlar.

Mitingin aldığı kararları başka bir nüshamızda derc ede-ceğiz.»

Aynı sayıda, barış girişimleriyle ilgili olarak «İstanbul'un Cevabı» yer alıyor. Bir «İtizar» notu da şöyle: «İstanbul'dan F.Y. imzalı 'Sevgili Yoldaş' makalesi 2 Mayıs'ta geldiğinden 1 Mayıs sayımıza basamadık.»

**

II/26'ncı sayıda (17 Mayıs 1922), geçen sayıda uzun uza-dıya geçilen haberin devamını, daha önce iki kere karşılaştı-ğımız bir Türkiyelinin imzasıyla görüyoruz:

«İstanbul'da, Kâğıthane'de 1 Mayıs Mitingi Tarafından Alınan Mukarrerat

Menfaatleri zıt sınıfların daimi çarpışması ve birlik duygusu hakkıyla uyanmamış ve teşkilâtın mahrum amele sınıfının daima ezilmesi ve sefalet içinde yüzmesi gibi esaslar üzerine bina edilmiş olan halihazır sermayedar cemiyetinde zaten kuruluşundanberi mevcut olan itradsızlıklar, muvazenesizlikler, âhenksizlikler, haksızlıklar Cihan Harbinin mal ve can itibarıyla yaptığı müthiş tahribat ve ihdas ettiği gayr-i tabiiyetler dolayısıyla tahammül edilir dereceyi aştığını, bu cümleden olarak maişet pahalılığı her tarafta akla sığmaz nisbetlerde arttığı halde işçi ücretlerinin bu terfi uzaktan takip etmesi yüzünden proletarya sınıfının çektiği fakrüzaruret yetmiyormuş gibi Rusya Amele Şûrâlar Cemiyetinin silâh kuvveti ile iskatına teşebbüs ettikten sonra mağlûp ve münhezimen Kırım'dan firar mecburiyetinde kalan (Vrangel) orduları ve avanesinin şehrimize iltica etmesi ile İstanbul şehrinin iktisadî vaziyeti büsbütün bozulduğu ve bu serresi muhacirlerin cârî olan fiyatlardan dún ücretlerle iş kabul etmeleri, zaten hadd-i kifayede olmayan amele ücretlerinin düşmesini mucip olduklarını;

İstanbul'da vaziyetin, umumî iktisat bozukluğunun icap ettiğinden çok herbatlaşması sebeplerinden biri de, sırf Avrupa sermayedarlığının doymak bilmez kazanç iştihası ile Anadolu'da elân lüzumsuz bir harp devam ettirerek yeni yeni tahribata sebep olması, muntazam alışverişi imkânsız kılması olduğu;

İktisadî muamelâtın bu durgunluğu dolayısıyla bankalarda sermayedarların elinde muattal duran sermayeler büyük bir yekûna balığ olduğu halde, bunları büyük vurgunlara, ihtikârlara âlet etmek halilesi ile, sermayedarların işletmekten içtinap ettiklerini;

Ve bu suretle ekmeğini tedarik için işlemeğe hazır binlerce yoldaşlarımızın işsizliğe, açlığa, mahkûm kaldıklarını;

İş talebinin çokluğuna ve amele sınıfının zaafına güvenen şirketlerin, fabrikaların ve alelumum işletmecî vaziyetinde bulunanların işçilere karşı hergün daha çetin bir tarzda muamele ettiklerini ve en ufak vesilelerle onlara yol verdiklerini ve onların tasdik edilmiş haklarını bile çiğnemekten çekinmediklerini;

Bu elim vaziyet karşısında işçi sınıfının kuvvetli teşkilâta malik müttehit bir kitle halinde kendisini gösterip çiğnenen haklarını cebren ve kahren tanıtmaları lâzım gelirken, malesef, bütün amele zümreleri arasında büyük bir uyanıklık olmasına rağmen, mevcut Cemiyetler Kanununun amele sınıfını usulü dairesinde müdafaaya salih sendikalar tesisine gayr-i müsait bulunduğunu;

Gözününe getiren 8 bini mütejaviz İstanbul işçisi 1 Mayıs vesilesiyle, Kâğıthane'de akdettiği muazzam mitingte kendi sınıfının gayelerini müdafa eden hatiplerin nutuklarını dinledikten sonra, aşağıdaki maddeleri kararlaştırmışlardır:

- 1) Cemiyet-i hâzıra âzâsının ekseriyetini teşkil eden ecirler sınıfının ve dolayısıyla bütün halkın azamî refah ve saadete mazhar olması ancak ve ancak istihsal ve servet vasıtalarının sınıfsız bir cemiyetin müşterek malî edinilmek suretiyle mümkün olacağından, bugün mevcut ferdî tasarruf üzerine kurulmuş fakrüsefalet doğurucu nizamâtı her zamandan daha derin bir kanaatle ve kemal-i şiddetle protesto ederiz.
- 2) Cihan iktisadiyatının bizi muhakkak isâl edeceği inkılâba kadar işçilerin bugünkü müthiş yokluk ızdırapları içinde yaşama imkânı olmadığından, iş ücretleri maişet pahalılığı ile mütenasip miktarlara çıkarılmalıdır.
- 3) Mütarekeyi müteakip tekmil kapitalist hükümetlerin resmen kabul ettikleri üzere amelenin yevmiye 8 saatten fazla çalıştırılmamasını, işçi partisi ve işçi dernekleri her vasıtaya müracaat ederek temin etmelidir.
- 4) İstanbul'da maişet darlığı ve işsizliği arttıran, hayatın intizamını bozan Rus muhacirleri vakit geçirilmeden ilk fırsatta memleketlerine iade edilmelidir.
- 5) Anadolu Harbi işçi ve çiftçi kitlelerinin menafiine muvafık bir tarzda ve bu kitleler sermayedar pazarlıklarına âlet edilmeden derhal nihayet bulmalıdır.
- 6) Bütün gayr-i müsait şeraitte rağmen, bugün İstanbul'da bina inşaatı, fabrika imalâtı, şehrin tanzim ve tertibi gibi menafi-i umumiye ile alâkadar birçok işlere girişilerek açlık ve sefalet içinde kıvranan binlerce işsiz ameleye faaliyet sahaları açmak kabil iken bankalarda sermayelerini saklayan muhtekirleri bu teşebbüsata icbar edecek tedabiri, selâhiyet-tar makamat âcilen ittihaz etmelidir.

7) Tramvay, Tünel, Elektrik şirketlerinin yüzlerce ameleyi bilâsebeb, sırf greve iştiraklerinden dolayı işten çıkarmalarını ve mezkûr şirketlerin imzaladıkları taahhüdatı ifadan istinkâf etmelerini, «Fabrikalar Müdiriyet-i Umumiyesi»nin ihtiyaca tevafuk etmeyen berbat bir idare makinesi idame ederek kötü bir burjuva zihniyeti ile memurlarına muntazaman maaşlarını tediye ettiği halde her türlü teşebbüsata rağmen amelesine ait ücretleri aylarla ödeyememesini bütün kuvvetimiz ve nefretlerimiz ile protesto ederiz.

8) Asrı ihtiyaçlara uymayan (Cemiyetler Kanunu) ilga edilmeli ve grev mesaili ile meşgul olmak selâhiyetini haiz sendikalar tesis hakkı ameleyle ita kılınmalıdır.

9) İşçilerin teşkilâtlarında geri kalmaları cehaletlerinden ve bu da fakrüzaruretlerinden münbais olmakla, iptidai tahsil meccanî ve mecburî olmalı ve yetmiş işçiler için gece dersleri açılmalıdır.

10) Harpten evvel senevi 30 liradan aşağı kira vermeyen fakir ailelerin işgal ettiği evler (Sükna Kanunu)'nun ahkâmından istisna edilmeli ve bunların icar bedeli yalnız bir misli tezyit edilmelidir.

11) Bütün dünya proletaryasına ve onların beynelmilel teşkilâtlarına selâmlarımızı gönderir ve onları, sınıf birliğinin verdiği samimi hislerimiz ve cihan inkılâbını birlikte başarmak hususundaki kavil ve azmimiz ile temin ederiz.

1 Mayıs münasebeti ile arkadaşlarımız komünistlik ruhuyla meşbu bir beyanname neşrederek işbu beyanname: «Yaşasın Sovyetler Rusyası! Yaşasın Cihan Komünist İnkılâbı! Bütün Kuvvet İşçilere!» nidalarıyla hitam buluyor.

İsmail Hakkı»

Aynı sayıda bizi ilgilendiren şu haberler de var: «Şark Meselesi ve Cenova Konferansı», «Türkiye ve Çiçerin», «Türkiye-İtalya İtilâfı»

*
**

II/27'nci sayıdaki (24 Mayıs 1922), «Boş Lâf» başlıklı bir yazıdan anlıyoruz ki, iktidar partisinin Türkçe organı *Çiftçi Bilgisi*, yukarıda çevrimyazısını aktardığımız İsmail Hakkı'nın «Sultanlar, Saraylar» makalesini eleştirmiş, *Ziya* da ona çatıyor.

II/28'inci sayının (31 Mayıs 1922) bir haberi şu: «Anadolu Cephesinde Heyet-i Tahkikiye.»

II/29'uncu sayıda (7 Haziran 1922), «Türk-Rus Dostluğu» ile «Türkiye ve Ermenistan» yazıları yer alıyor.

II/30'uncu sayının (14 Haziran 1922), bizim bakımımızdan pek ilginç iki yazısı var:

«Türkiye ve Yunanistan Murahhaslarının Nutukları

Umum Türkiye Komünist Fırkası murahhası Mazhar Yoldaşın BKP'nin 4. Kongresi huzurunda irad etmiş olduğu nutkunu pek büyük ehemmiyetine binaen kısaca gazetemize derc etmeyi münasip gördük.

Yoldaşlar,

Türkiye Komünist Teşkilâtlarının sıcak selâmlarını size tebliğ ederken, kalbimin şiddetle çarptığını hissediyorum. Şanlı BKP'nin bu muazzam kongresi huzurunda Şarkın yok-sul ve orta halli mazlumlara namına söz söylemek benim için büyük bir mazhariyettir.

Yoldaşlar, asırlardan beri beylerin, paşaların, cenerallerin ve hükümet adamlarının çizmeleri ve yumrukları altında ezilen ve bilmedikleri, anlamadıkları sebepler için birbirine kırdırılan milletler arasında bugüne kadar derin ve hudutsuz bir kin ve nefret hüküm sürüyordu. Burjuva ve kapitalistler bu fena hisleri daima alevlendirmek istiyorlardı. Cihan Harbinin fecaati ve onu takip eden içinden çıkılmaz iktisadî vaziyetin karışıklıkları nihayet işçi ve yoksullar sınıfı[nı] gözlerini örten perdeyi yırtarak dikkatle bakmağa mecbur etti.

Şarkın cahil ve gafil mazlum halkı da, burjuvazyanın sahtekârlarını anlamağa başladı ve gördü ki din ve millet farkları kuru bahaneden ibaret imiş ve bütün mesele işçi ve köylü sınıflarına mensup olanların hangi sermaye sahibine kul ve köle olacağını tayine inhisar ediyormuş. Bu hakikati idrak ettiklerinden beri artık burjuvazinin icad ettiği hurafe ve yalanların hiçbiri işçi ve köylü kitleleri üzerinde tesir icra edemiyor. Ve işte yoldaşlar, bunun içindir ki, milliyet ve din davalarının em çirkin ve merhametsiz şekillerde tecelli ettiği Şark memleketlerinde bile bugün dünkü düşman milletler herşeye rağmen birbirine kardeş ellerini uzatıyorlar ve bundan sonra sermayedar manevralarına âlet olmayacaklarına ahd ediyorlar. Ben Türkiye emekçilerinin bu temina-

tını da size getiriyorum. Maateessüf bizim yüksek idealimiz harareti altında kardeşçe konuştuğumuz şu sırada çok uzak olmayan bir yerde yüzbinlerle kardeşlerimiz birbirine saldıрмаğa müheyya iki cephede ahz-ı mevki etmiş bulunuyorlar. Arkadaşlar biz komünistlerin Anadolu köylüsünün son varını da Avrupa kapitalistleri arasında pazarlığa çıkaran nasyonalist hareketle hiçbir alâkamız yoktur ve olamaz. Ve esasen bundan birbuçuk sene evvel pek kıymettar ve yerlerini uzun müddet dolduramayacağımız yoldaşlarımız Mustafa Suphi, Ethem Nejat ve Hilmioğlu Hakkı'nın ve beraberlerinde bulunan 15 arkadaşlarının caniyane bir tarzda katlinden dolayı milliyetçileri hiçbir zaman affedemeyiz. Bu vesile ile yoldaşlar, bu aziz arkadaşlarımızın hatırasını yürekte taşın teessür ve muhabbet hisleri ile selâmlamaklığımıza müsaade etmenizi rica ederim.

Bizim Mustafa Kemal hareketine karşı hareketimiz bu şekildedir. Ve neşriyatımızla Yunan komünistlerinin ve *Rizos Pasts* gazetesinin harp aleyhinde ittihaz ettiği cesurane hareketi ve nasıl çok komünist yoldaşlarımızın Yunan burjuvazisinin zindanlarında çürüdüğünü Türk milletine müteaddit defalar izah ettik ve Yunan milletini Yunan hükûmetinin hareketlerinden mesul etmemesi lâzım geldiğini anlattık. Fakat İttifak emperyalistlerin bir ileri karakolu meşabesinde bulunan Yunan ordularının tecavüzüne karşı Türk milletinin yaşamak ve istiklâl haklarını, Sovyet Rusyası'nın maddî ve manevî muavenetine dayanarak müdafaa eden Anadolu nasyonalist hareketini birçok cihetle de hoşgörmemekle birlikte tasvip etmekteyiz.

Maamafih Anadolu hükûmeti Avrupa emperyalistleriyle uzlaştığı takdirde bizi hiçbir surette tatmin etmeyen bu burjuva inkılâbı ile asla iktifa etmeyeceğiz, Yunanlılar da dahil olmak üzere bütün Şark-ı Karip milletleriyle elele verecek Balkanlar'da ve Anadolu'da komünist inkılâbının galebesini temin etmek en mukaddes işimiz olacaktır.

Bundan kimsenin zerre kadar şüphe etmesine müsaade edemeyiz. Tekmil Şark-ı Karip milletleri arasında komünizm sahasında en ileri giden Bulgar komünistleridir. BKP'nin tecrübeleri bizim için fevkalâde kıymettardır. Zira elde ettiği büyük muvaffakiyet kullandığı usüllerin ihtiyaca tevafuk ettiğini gösterir. Ahalisinin mizacı, coğrafi ve iktisadî şartları

itibariyle Türkiye'nin Bulgaristan'a pekçok benzediği aşıkardır. Ders alınacak cihetleri pekçok olan bu tecrübelerden istifadeyi teşkilâtımız eskiden beri düşünmekte idi. Bu defaki kongrenizde mensup olduğum teşkilâtı ilk defa temsil vesilesiyle iki kardeş teşkilâtımız arasında gayet kuvvetli rabitalar tesisine imkân bulacağımdan ümitvarım.

Bulgaristan'da tahaddüs eden her vak'a bilhassa İstanbul'da büyük bir dikkatle takip olunur. Ve esasen cereyanlar itibariyle Bulgaristan bir laboratuvar kıymetine haizdir. Burada sivasî partiler iktidar makinesini ele almışlar ve cümlesi kapitalist manevralarına alet olarak milleti ve bilhassa yoksullar ve orta halliler sınıfını maceradan maceraya ve felâkettten felâkete sürüklemişler ve nihayet onu bugünkü vaziyete düşürmüşlerdir. Bugün de Çiftçi Fırkası'nın hükümeti nasıl idare ettiği gözönündedir. Kendi zararlarına olarak acı tecrübeleri yapan halk, artık tarihin çizdiği ve iktisadî tekâmülün icap ettiği yegâne kurtuluş yolu, bütün haklı çalışanlara veren ve sınıfları kaldıran komünizmde olacaktır. Biz Bulgar kardeşlerimizin başından geçenleri misal göstererek Türkiye işçilerini Rusya'ya ve Balkan komünistlerine dayanarak işçi inkılâbı yapmağa, daima yapmağa teşvik ediyoruz.

Bugün bütün gözler Balkanların Moskova'sı olan Bulgaristan'a çevrilmiştir. Kuvvetli teşkilâtı ile BKP'nin yakın bir âtide Balkanlar'da komünizm meşalesini yakmasına pek haklı bir tarzda itizar edebiliriz ve bu inkılâp bir yağ damlası gibi az zamanda bütün Balkanları ve Anadolu'yu istilâ edecektir. Bu suretle, iktisaden daha hazırlıksız olan Şark, Garbın müteazzi proleteriyasına, müttekâmil sermayedarlığın beyaz terörü altında kurtulmak imkânını hazırlamış olacaktır.

Yaşasın BKP!

Yaşasın Anadolu ve Balkanlar Federatif Şûrâlar Cumhuriyetleri!

Yaşasın Komünist Enternasyonal!

**

YKP'nin murahhası Petsepulos arkadaşımızın, konferansımızda Türkçe olarak söylediği nutkunun hülâsasıdır:

Arkadaşlar!

Yunanistan'da yüzbinlerle Türk vardır ki, bunların cümlesi fakir halktır. Bunlar zenginlerin ve hükûmetin elinde memur ve müftü sıfatı ile âlet olmağa yeltenen hocaların birer oyuncuğu olmaktan kurtulamamışlardır. Onları tenvir etmek için biz ve Türk arkadaşlarımız varkuvvetimizle çalışıyor ve son zamanda Selânik'te neşrine başladığımız *Yeni Ziya* gazetesi ile de Türk ve Yunan burjuvazisinin yaptığı rezalet ve alçaklıkları göstererek uyandırmaya uğraşiyor ve haklarını nasıl korumaları lâzım geldiğini öğretiyoruz.

Yunanistan'daki nasyonalist partisi boyuna muharebe lehinde propaganda yapıyor. Fakat muharebelerin doğurduğu neticeler hepimizin fakrüzaruretine sebep olmuş, ahalinin hayatı gün ve gün fenalaşmıştır. Biz bugünkü Yunan ve Türk muharebesinin biran evvel bitmesi için feryadımızı kesmiyor ve diyoruz ki: Herkes bulunduğu yerde yaşasın! Biliyoruz ki 1 milyon Rum için 10 milyon Türkü esir etmek doğru olmaz. Esasen bu muharebe Yunan milleti için de iyi değildir. Bu muharebeden her iki taraf da birşey kazanamaz. Biz Türk ahalisinden bir fenalık görmedik; fıkâralar iyi yaşamışlardır, fenalık edenler zenginlerdir. Bir avuç zenginin faydalanması için diğerlerini mahvetmek lâıyk değildir. Bu muharebe bir haksızlıktır. İki milleti birbirine kırdıranlar cezalarını bulacaklardır. Eğer arada deniz olmasa idi, Rum askeri orada kat'iyen kalmazdı. İngilizler Hindistan yolunu temin etmek için Yunanistan'a bekçilik vazifesini yaptırıyorlar. Ve onu âlet ediyorlar. Her iki milletin arasına giren emperyalistler iki milleti birbirine karşı zehirledi, zaten her patriyot bu politikayı takip etmiştir. Bu suretle, her iki tarafı kasaphanelerde boğazlatıyor, muhâcîr olmağa mecbur ediyorlar.

Yunanlılar Anadolu'dan çıkmalı, fakat oradaki Türk fakirleri de Yunan ahalisinin insancasına yaşamak hakkını teslim etmelidirler. Anadolu'dan Rum askeri çıkarsa oradaki Rum ahali ne olacak diye, patriyotlar sorarsa biz diyoruz ki: Muharebeler bunu temin edemez, her iki tarafı mahveder, ancak iki millet kendi arasında anlaşıp sulh yapmalı ve ne Yunan ne de Türk burjuvazisinin, kapitalistlerinin elinde âlet olmamalı, iyi yaşamalıdır. Asya'daki Müslümanlar bu hitabe ve ricâyı kabul etmeli, kendi kuvveti ile haklarını hem Türk militaristlerinden hem de Yunan zenginlerinden muhafaza etmelidirler.

Artık zaman, herşey anlatıyor ki, kurtuluş yolu ve milletler arasındaki kardeşlik komünizm vasıtası ile temin edilecektir. Bunu yüksek sesimizle tekmil mağdur Türk ve Rum halkına erdirmeğe çalışmalıyız. Haklı söz yalnız budur.

Ziya — Hüsnü Fuad Yoldaşımızın söylediklerini gelecek nüshalarımızın birinde basacağız.»

«İzmir'de Neler Oluyor?

İzmir komünistleri Avrupa'daki Komünist Partilerine âti-deki mektubu göndermişlerdir:

'Türkiye ile Yunanistan arasında yakında sulh aktedileceğini tahmin eden bir avuç Rum nasyonalist ve kapitalisti, heyet-i ruhbanın muavenetiyle bilhassa başlarındaki İzmir patriği olduğu halde sulhün akdini müteakip İzmir'e dönecek olan Türklere silâhla karşı koymak için 'Millî Müdafaa' namıyla bir teşkilât vücuda getirmişlerdir.

Aynı cemiyet güya 'adalet,' 'milletlerin hukuku' vesair prensiplerini müdafa vesilesiyle ateşin beyannameler neşrediyor, protestolar, istirhamlar ve çeşitli çeşit tehdidat idar ediyor. Halbuki yine kendileri diğer taraftan işçi ve köylü fakir halkı ezip gadr ve zulüm içinde yaşatıyor, onların istismarıyla müreffeh bir hayat geçiriyorlar.

İki hafta evvelsi kendi kendine 'Sosyalist Fırkası' ve 'Sây Konfederasyonu' adını takınan bir teşkilât bütün Avrupa işçilerine hitaben neşrettiği bir beyannamede İzmir proletaryasının Türk barbarlığından kurtulması için çalışmalarını talep ediyor. Biz İzmir komünistleri temin ve ilân ediyoruz ki, İzmir'de böyle bir fırka ve teşkilât yoktur. Bunlar aynı 'Millî Müdafaa' namını taşıyan cemiyetin hüner ve marifetleridir. Bizim bu husustaki nokta-i nazar ve mütalâamız Yunanistan Komünist Fırkası'nın Üçüncü Komünist Enternasyonalî huzurunda yaptığı beyanattır.

Biz derhal sulhün akdi ve Rum emperyalistlerinin Anadolu'daki avantürlerine nihayet verilmesi taraftarıyız.»

*

**

II/31'inci sayıda (21 Haziran 1922), yine bir «İstanbul Mektubu» görüyoruz:

«Ethem Ruhi Bey Sosyalist (!!)

Son günlerde İstanbul halkı yeni ve gülünç bir vak'a karşısında kaldılar. Büyük vatanperver (!) Ethem Bey bütün mazi-i hayatını inkâr ederek işçi safları arasında görülmeğe başlamıştı.

İlk zamanlar taklit sosyalistlerle münasebette bulunmakla işe başlayan Ethem Ruhi, tabasbus ve riyakârlığı ile (lonca)lara kadar sokuldu. Oraların birer (reis-i mutlakı) olan ve ellerindeki sandalyaları veraset tarikiyle intikal eden ağa ve kâhyaların gönüllerini yapmağa muvaffak oldu. Hatta mavnacılar arasındaki grup kavgalarına bile karıştı. İşçi cemiyetinde işçi ve emekçilerin aleyhine çalışmağa koyuldu ve kâhyaların birinden bu iş için de, ilk taksit olarak (iki yüz) lira aldı.

Artık Ethem Ruhi Bey eski sosyalist (!!), binlerle amele-nin müsterek lideri (!!)) olmuştu. Zira, o da burjuvalar gibi alenen çalmış ve sermayedarlar gibi işçilerin aleyhine çalışmıştı.

Bu sıralarda, Bir Mayıs Bayramının İstanbul'un bilimum işçi teşkilâtlarının iştirakiyle tesit edilmesi düşünülüyor ve bunun için de (Bir Mayıs Komisyonu) namıyla bir murahaslar heyetinin toplanması kararlaştırılıyordu.

Radoslavof'un sadık mebusu elinde tesbih, ağzında ezir sözler olduğu halde, büyük bir azametle oraya da burnunu soktu, kendini muazzam (!!)) bir işçi kitlesinin mümesili olarak tanıttı.

Herkes İstanbul'daki bütün işçi teşkilâtlarını birleştirmek ve bir konfederasyon altında toplamak emeliyle ortaya çıkan bu dâhi (!)yi hürmetle karşılıyor, onun sıra düştükçe tekrarladığı, hayattaki sırlarını büyük bir hayretle dinliyorlardı.

Bir gün nasılsa beni de bu dâhi (!)ye takdim ettiler. İlk nazarda kendimi bir patronun karşısında zannettim. İlk sözlerinden sosyalistleri taklit etmek isteyen bir riyakâr olduğunu hisseyledim... Zira, ben sosyalizme yaklaştıkça, o bahsi başka yerlere çeviriyordu ve karşısında reisliğine namzet bulunduğu partinin âzâlarından başka fikir ve mesrepte insanlar görmekten hoşlanmamış olmalı ki daima havaî şeyler konuştu ve nihayette sözü mazisine getirdi, sosyalist olmasındaki sırrı bir defa daha tekrar etti.

Ethem Ruhi Beyefendi, 'hapiste bulunduğu bir sırada karısının, kasabanın ağalarından birine kaçıp onun odalığı olmasından' müteessiren cemiyet-i hâzıraya isyan etmiş imiş...

Bu sözler karşısında şaşırđım, birkaç sene evvel, emperyalist uşaklarının İstanbul'da çıkardıkları gazetelerden birine neşredilmek üzere yolladığı mektuplar gözümün önüne geldi...

Daha dün, 'hâkimiyet-i milliye çarıklar altında çiğneniyor' diye haykıran bu riyakârın, bugün hükümeti, idareyi işçilerin nasırlı ellerine vermek ve hâkimiyeti emekçilerin çamurlu, pırtık papuçları altına koymak isteyen insanlar arasında ne için bulunduğunu düşündüm:

Kesesini doldurmak, göbeğini şişirmekten başka bir maksat için olmadığını anladım. Zira, herkes ekmeksizlikten, açlıktan sınıf kavgasına koşarken, o parlak bir mevki kapmak ve şahsî menfaatlerinin istihsalinde işçi kuvveti kullanmak için yanımıza geliyordu.

Ethem Ruhi Bir Mayıs Bayramında bir defa daha mahiyetini meydana koydu.

Miting mahallinde nutuklar söyleniyor, binlerce işçi heycetanlı dakikalar geçiriyorlardı. Birdenbire Ethem Ruhi hitabet kürsüsünde görüldü. Fakat, galiba kendisini daima bulunduğu burjuva içtimâlarından birinde veyahut Radoslavof zamanında Sobronya'daki kürsüsünde zannetmiş olacak ki, 'Efendiler.. Beyler..' diye söze başlamak istedi. Henüz taklit ve yalancı sosyalistlerden olmak kabiliyetinden bile mahrum olan bahtsız vatanperver karşısındaki kitelenin efendi, bey ve paşalara karşı ilân-ı isyan için toplanmış olduğunu ve sınıf mücadelesini bey, paşa olmak için değil, belki yiyecek bir lokma ekmek bulmak gayesiyle açmış bulduklarını elân anlayamamıştır. Tekrar edilen ihtar ve ısrarlara rağmen, 'Efendiler, Beyler' yerine, 'Arkadaş, Yoldaş' kelimelerini kullanmadı. Arkadaş ve yoldaşlığın lezzeti kendisine yabancı olan bu burjuva bozması, bir işçi, rençber güruhuyla arkadaş ve kardeşliği nasıl kabul edebilirdi?.. O, reislik için sosyalist olmuş ve ancak reislerle yoldaş bulunabilir (?!).

Maamafih zavallı şarlatan, Bir Mayıs Bayramındaki küçük bir dikkatsizliği yüzünden etrafına topladığı birkaç dalakavuktan da mahrum kaldı.

Şimdi de dinî ve millî prensiplere müsteniden bir (Müstakil Sosyalist) partisinin imtiyazını almak üzere hükümet

kapılarında bey ve paşaların eteklerini öpmekle meşguldür.

Şu küçük mektubumla burjuva ve kapitalistlerin aramıza soktukları casuslardan birinin meziyet ve mahiyetini göstermiş oldum. Bundan sonra, bilhassa İstanbul, Türkiye gibi yeni ve zayıf işçi teşkilâtı olan memleketlerdeki arkadaşlarım, kendilerine sosyalist süsü veren her şahsın sözüne inanmamalı ve onların arkalarından gitmemelidirler. Zira onlar proletaryanın ölümünü isteyen kanlı bozgunculardır.

Yoldaşlarım, sosyalizmi şahsî menfaatlerine âlet eden haydutlardan uzaklaşınız, onları cemiyet ve teşkilâtınıza sokmayınız.. İstanbul'da komünist ve işçi hareketini durduranların da, vatanperver sosyalist Hilmi, Sosyal Demokrat Hasan Rıza ve Ethem Ruhi gibi sosyalist görünen İtilâf ve burjuva hükümetlerine hafiyelik yapanlar olduğunu biliniz ve kendinizi bunlardan koruyunuz. Aksi halde, yaptığımız sendikalar, fırkalar, İstanbul'da olduğu gibi her yerde kapitalist ve emperyalistlere bağlı birer lokma olur. Beynelmilel işçi ittihadı imkânsız kalır ve isyankâr hareketler öldürülür.

Bunun için daima uyanık ve tetikte olunuz!...

İstanbul: İsmail Hakkı

Ziya — İstanbul'dan aldığımız birçok mektuplar gösteriyor ki, oradaki arkadaşlarımız *Balkanlı* Ethem Ruhi Beyi bilmiyorlarmış. Şimdi görerek anlamağa başlamışlar. Halbuki Bulgaristanlılarca onun becerikliliği, ataklığı malûmdur. Bizce (ona dair yazılan yazılarla) açık bulunan bir kapı baltalanmış, malûm ilân edilmiş oluyor: Ruhi Bey Bulgaristan'da bulunduğu müddetçe mevsime göre elbise değiştirir gibi siyasî akidelerini değiştirmiştir. Az zaman zarfında ve bilâfâsıla Radoslavof ayranının kaymağı, Kovaçof çorbasının karabiberi, İstanbulliski zerdesinin tozşekeri olmuştur.

Şimdi ise İstanbul'daki geniş sosyalist batağının kara soluğu üzerinde susak gibi çalkanması bizce pek tabii ve pek münasebetlidir. İstanbul geniş sosyalistlerinin tenceresi Tramvay grevi esnasında tekerlenince kapağı bulmuş oluyor. Esasen öyle kafaya böyle traş yakıştır.»

*
**

II/34'üncü sayıda (12 Temmuz 1922), yine Türk soluyla ilgili küçük bir haber ve değerlendirme göze çarpıyor:

«Hilmi Efendi Bolşevikler Aleyhinde

İstanbul işçilerinin protestolarına rağmen hapisshaneden çıkarılıp yine Türkiye Sosyalist Fırkası riyaseti sandalyasına oturtulan Hilmi Bey son zamanlarda Bolşevikler aleyhine bir beyanname neşr için ihzarata başlamış ve fırka namına hareket etmekte olduğunu da söylemiştir.⁶

Ziya — ‘İleri’ gazetesinden iktibasen dercettiğimiz şu haber, İstanbul işçilerinin mukadderatıyla hâlâ böyle bir işçi haininin oynamağa muvaffak olduğunu anlatıyor. Artık Türkiye işçileri anlamalıdır ki, bu gibi alçak ve hafiyelerin yardımcıları yalnız Türk bey ve paşaları değil, aynı zamanda İtilâf emperyalistleridir. Böylelerine hadlerini bildirmeği ve lâzım geleni yapmağı da biz işçi arkadaşlarımızdan bekliyoruz.»

**

Çevrimyazısı Katkı yayınında da bulunan II/36’ncı sayının (26 Temmuz 1922) şu havadisleri, bizim açımızdan önem taşımaktadır: «Trabzon Eşrafından Yahya’nın Katli» «Şark Âleminde: Aralof Yoldaşın Ziyafeti» «Türkiye Haberleri: İstanbul Memurları Aç!» «Çeşit Haberler: Enver Paşanın Avantürleri.»

II/37’nci sayıda (2 Ağustos 1922), «Türkiye-Yunanistan Muharebesi Hakkındaki Nokta-i Nazarımız» başlıklı bir yazıyla, «Haricî Haberler» arasında «İstanbul Hastalıktan Kırılıyor» havadisini, «Yeni Kitap ve Mecmualar» köşesinde de *Aydınlık*’ın yeniden çıkmaya başladığı müjdesini görüyoruz.

II/38’inci sayı (9 Ağustos 1922), Bakû’daki *Gençler Dünyası*’ndan Mustafa Suphi’nin «Yaşta ve Başta Gençlik» yazısını aktarmaktadır — ki bu yazının aslı *Yeni Dünya*’da çıkmıştır. Ayrıca, «Yunan Komünistlerini Koğalıyorlar» diye bir not; «Haricî Haberler» arasında *Şarkın Sesi* gazetesinden İb-

6) Bu vesileyle, Türkiye’de Sol Akımlar 1908—1925 adlı kitabımdaki (s. 76-83), bilgi yetersizliğinden ileri gelen bir karıştırmayı daha düzeltmek istiyorum. Hüseyin Hilmi’yi «lâyenazil ve daimî» reis haline getiren, TSF’nin 20 Temmuz 1919 tarihli Nizamname-i Dahillisi değil, bu tüzüğün «1336 (1920) senesi Teşrinievvelinin 31’inci günü in’ikat eden kongre tarafından tâdil edilen» metnidir. 8 Mart 1922’de toplanan TSF’nin 3’üncü kongresinde Hüseyin Hilmi ekibi düşürülmüş ve parti tüzüğü yeniden demokratlaştırılmıştır. Ancak eski (ikinci) tüzüğü geçerli sayan İstanbul hükûmeti bu kararları tanımamıştır.

rahim Abilof'la ilgili bir havadis ve «İstanbul Haberleri» var. *Aydınlık* ilânı da yinelenmekte.

*
**

II/39'uncu sayıda (16 Ağustos 1922), «İstanbul: İsmail Hakkı» imzasıyla şu yazı yer alıyor:

«Kızıl Gençlik Haftasında Türk Gençlerinin Vazifesi Nedir?»

Komünist Enternasyonalinin bütün dünya ihtilâlcı işçi gençleri için bir bayram olarak kabul ettiği gün ve faaliyet haftası başlıyor.

Sekiz senedenberi Eylülün ilk pazarı proletarya gençliğinin ikinci bir (1 Mayıs) günü gibi kutlanıp tesit edilmektedir.

Bu (Beynelmîlel Gençler Günü)nün birinci defa olarak tanzimi harbin en ateşli bir zamanına ve proletaryanın uçurumdan uçuruma yuvarlandığı bir devre tesadüf etmişti. O zaman, 1915'te Avrupa'nın en tenha köylerinden Çin sahillerine, Afrika çöllerine kadar her tarafta kan ve ateşten başka hiçbir şey görülüyordu. Tanklar, zehirli gazlar her dakika yüzbinlerce genci, proletaryanın masum evlâtlarını birkaç zenginin keyfi yolunda diyar-ı ademe sürüklüyordu. «İnsanların kardeşliğini» isteyen kıymetli mücahitler yok edilmiş ve İkinci Enternasyonalin reisleri, kendilerini harp kabinelerinde boşalacak sandalyeler için namzet göstermişlerdi.

Cephelerdeki insan kasaphanelerinde güzel sözler, yaldızlı kelimelerle aldatılan milyonlarca işçi katliâm edilirken, köylerde kasabalarda kalan kadınlar, çocuklar burjuvaların ve onların âdi birer vasıtası olan demokrat ve sosyal patriyotların ellerinde inliyorlardı. Hastalar ve sütteki yavrular için ayrılan şekerler, kâtil ve hırsızların konaklarına, saraylarına gitti. Halka verilecek bir dilim vesika ekmeğinin beyaz unları alçak ve denilere ticaret sermayesi yapıldı. Bir lokma yiyecek için namusunu, ırzını satan genç kızlara tesadüf edildi. Parasızlıktan, doğurduğu çocukları boğan analar görüldü. Bu sefaletler karşısında, halâs galibiyette ve düşmanın inhizamında zannolunuyor, açlığa susuzluğa, giyecek ve yiyeceksizliğe rağmen *kapitalistlerin hesabına* millî mücahedelelere (!!) devam olunuyordu.

İşte bu sırada insanlara, halâsın beynelmilel harple de-
ğil, beynelmilel kardeşlikle kabil olacağını idrak eden büyük
kafalar tekrar yol gösterdiler. Yarınki idareyi ellerine ala-
cak olan gençlerin, proletarya gençliğinin din, cins ve millet
farkı olmaksızın birleşmelerine yarayacak bir gençler bay-
ramının lüzumunu anlattılar. O zamandan beri yedi defa tek-
rar edildi. Bu sene sekizinci olarak tesit olunacaktır.

Bütün dünya işçi gençliğinin aynı hisler, aynı isyanlarla
kaynaşacağı bu günde Türk ve Türkiye gençlerinin pek bü-
yük vazifeleri vardır. Zira Türk ve Türkiye emekçi kitleleri
beynelmilel hareketlere daima maruz bir vaziyette kalmışlar
ve bu kitlelere mensup gençler ise her vakit ezilmişler, her
dakika ölüme sevk edilmişlerdir.

Türkiye'de sağlam bir sınıf şuuru yoktur. İnsanları ceha-
lete, körükörüne itaate sevk eden taassup ise hal-ı tabiiye-
den fazla büyümüş ve yayılmıştır. İşte bu hal, sınıf mücade-
lesinin Türkiye'de Türkler arasında pek geç anlaş[ıl]masını
mucip olmuştur.

Bundan dolayı, sosyalizm ve komünizmi anlayan ve anla-
mağa çalışan bilumum gençler, bu (Gençlerin Kızıl Faaliyet
Haftası) —ki bu 28 Ağustos'tan 4 Eylül'e kadar imtidat ede-
cektir— münasebetiyle her fabrikaya, her tezgâha girmeli ve
sayısız boyunduruklar, hesapsız kırbaçlar altında ezilen, inle-
yen mağdur Türk ve Türkiye milletlerinin kızıl bayraklar al-
tında toplanıp birleşmelerine çalışmalıdırlar.

Bu münasebetle, Türk gençleri buldukları memleketle-
rin gençlik teşkilâtlarına dâhil olup mazlum milletlere hak
mücadelesinde sağlam bir istinatgâh vazifesini gören Komü-
nist Enternasyonalinin etrafına toplanmalıdırlar.

Münevver gençler, mektepliler, darülfünunlular da bu
mücadelede kendilerini göstermelidirler. Zira, milliyetperver-
lik yalnız birkaç paşa ve beyin yükselip zengin olmasını ve
asıl milleti teşkil eden işçi sınıfının, orta hallilerin ölüp sön-
mesini istemek değildir. Kim milliyetperver ise, millet aç
çiplak iniyor, gelsin onu bu sefalet ve zincirlerden kurtarsın.

Bir milletin esaret ve sefaletten halâsı, evvelâ onun ha-
ricî düşmanlarını imha etmesi ile değil —zira, bu gayr-i kâ-
bildir— lâkin onu öldüren, riyakâr yurtıcılardan muhafazası
ile kâbildir. Bunun için de, proletaryanın diktatörlüğü elzem-
dir.

İşte, Türkiye'deki milletlerin kurtuluşunu isteyen Türk,

Rum, Ermeni, Yahudi milliyetperverleri, halkçılığın ancak bu suretle gösterilebileceğini anlamalı ve Kızıl Enternasyonallerin bayrakları altında işçileri irşat edip inkılâba teşvik eylemelidirler.

Komünist Gençler Enternasyonalinin Moskova'daki İcra Komitesinin Türkiye ve Şark milletleri için tanzim ettiği tammim mucibince, Türk gençlerinin bu, gelecek faaliyet haftasında ve Sekizinci Beynelmîlîl Gençler Günü'nde müdafaa edecekleri şiarlar (lozonglar) şunlardır:

- 1) Şark gençlik teşkilâtları Garbın zahmetkeş gençlik teşkilâtları ile birlikte Üçüncü Enternasyonalin bayrağı altında toplanmalıdırlar.
- 2) Birliğe ve teşkilâtlara yeni âzâlar davet ve kayıt olunmalıdır.
- 3) Gençliğin en kalabalık bulunduğu yerlere girilmeli, propaganda ve acitasyona azamî bir şiddet vermelidir.
- 4) İşçi gençliği ile münevver gençlerin birleşmesine çalışmalıdır.»

Aynı sayının «Haricî Haberler»i arasında «İstanbul Tramvay Amelesi»yle ilgili bir havadis, bir de «Ankara: Rusya'daki Açlar» başlığını taşıyan Kırım Açlarına Yardım Kampanyası hakkında haber var.

*
**

II/40'ıncı sayıda (23 Ağustos 1922), yine Bakû'da çıkan *Gençler Dünyası*'ndan «Gençlerin Ruhı» diye bir yazı aktarılmış. Bu sayıdaki ilginç bir deneme de, «Atlara Tepişir — Eşekler Çeker» (Fütuhatcüyâne, Vatanperverâne ve Faciâvî-Komik Panorama). Bir başka yazı, «Türkiye Gençlerinin Vaziyeti» üstüne. «İstanbul'da İşçi Hayatı» ise şunları anlatıyor:

«İstanbul'da meydana gelen 'Müstakil Sosyalist Fırkası'na karşı işçiler arasında hoşnutsuzluk vardır. Fena idarecilerden canı yanan ameleler yeni fırkaya bir türlü emniyet edemiyorlar. Fırkanın hükümet tarafından tasdik edilmemesi de, vaziyeti büsbütün karıştırmaktadır.

Şimdiki fırka heyet-i idaresi işçilerden mürekkep olmakla beraber, amele isteklerini koruyabilecek bir iktidardan, maalesef, mahrumdur.

Komünizm nuruyla aydınlatılmayan fırkalar daima böyle

tezezbüp ve intizamsızlık içinde kalacaklardır. İstanbul'un tramvay amelesi, hakiki kurtuluşu ve selâmeti istiyorsa, bir-an evvel komünizm teşkilâtı yapmalı ve komünizm prensip ve programına göre mücadelede bulunmalıdır. İdare heyetlerinin de bu mücadeleyi yapabilecek derecede cesur, müdir ve müteşebbis kimselerden meydana gelmesi lâzımdır.

«İstanbul Tramvay Amelesine Cezalar

İstanbul Tramvay amelesine en ufak sebeplerden dolayı pek büyük cezalar verilmektedir. İşe iki defa geç kalanlara elli kuruş ceza ödettilmektedir.

Zavallı dağınık ame! Daha ne kadar soyulacaksınız! Hâlâ birleşmek lüzumunu duymuyor musun!...»

*
**

II/41'inci sayı (30 Ağustos 1922), «İstanbul Tramvay Kumpanyası Doktorlarının Ameleye Zulümleri»ne dair bir yazıyla Türkiye-Ukranya Muahedesi Kuvveye Girdi» haberini içeriyor. Yine aynı sayıdan Amerika'daki Türklerin *Birlik* cemiyet ve gazetesini öğreniyoruz.

II/42'nci sayıda (6 Eylül 1922), Radek'in bir yazısı aktarılıyor: «Türkiye'nin Kurtuluşu Yalnız Bolşevikler ve Bütün Dünya İşçileriyle İttifaktır.» Ayrıca, «Harici Haberler» arasında «Zavallı İstanbul Memurları»; son «Anadolu Muharebesi» havadisleri! «Kurtuluş Muharebesi ve Bolşevikler» üstüne bir not ve «*Yeni Hayat* — Türkiye Halk İştirakiyon Fırkası» haberi göze çarpmakta.

II/43'üncü sayı (13 Eylül 1922), başvekil Rauf Beyin notasını anlatıyor ve yine «Anadolu Muharebesi»nin Büyük Zafardan hemen sonraki durumu üstünde duruyor.

II/44'üncü sayıda (20 Eylül 1922) ilk yazı, «Yunan Komünistleri ve Anadolu Muharebesi» başlığını taşımakta; ayrıca «İstanbul Tramvay Amelesi»yle ilgili bir haber ve «Anadolu Muharebesi» var.

*
**

II/45'inci sayı (27 Eylül 1922), Türkiye'deki işçi yaşayışına ilişkin şu eleştiriyi içermektedir:

«İstanbul Eczacı Amelesinin Lâkaydisi Yüzünden Dağılan Bir Teşkilât

Eczacı Müstahdem'in Cemiyeti heyet-i idaresini teşkil

eden işçilerin biri Yunan, biri Rus, biri İngiliz şubesinden olduğundan ve diğer ikisi Osmanlı teb'ası, heyet-i idare âzâsı ise cemiyet nizamnamesi mucibince bir cemiyeti idareye hakları olmadığından ecnebi teb'asına mensup arkadaşlar bir mesuliyet altında kalmaktan korktuklarından ve yerlerini kabul edecek kimse bulunmadığından bahisle mevcut 33 kûsur lirayı sendika namına bankaya vereceklerini ve bir senet mukabilinde ise evrakı Beynelmillel İşçiler Birliği'ne tevdi ve teslim edeceklerini söylemişlerdir.

İstanbul eczacı amelesinin lâkaydisi böyle kıymetli olmağa müsteit bir silâhı elden kaçırıyor demektir. Teşkilât mevcut olmayan yerlerde teşkilât yapmağa, yoktan varetmeğe çalışan böyle bir devirde mevcut teşkilâtı bozmak, bahuş münevver addedilen bir amele zümresi için ne kadar ayıptır!»

«Her Muvaffakiyet Mücadelenin Eseridir

İstanbul Tramvay Kumpanyası amelenin şiddetli ısrarları üzerine on kişilik bir yatakhane, istirahatthane yapmağa karar vermiştir. Buraya yatmak isteyen rahatsız amele bir gün evvel istida vererek müsaade istihsal etmek mecburiyetindedir.

Görülüyor ki, amelenin birlikte yaptığı mücadele hiçbir vakit boşa gitmez! Hak verilmez alınır... Bunu hiçbir vakit unutmamalıdır.»

**

II/46'ncı sayı (4 Teşrinievvel 1922), Dr. Şefik Hüsnü'nün «Mazhar» takma adıyla yazdığı «Vatan Müdafaası» başlıklı bir makale, «Kemal Paşa ile General Harington Arasındaki Telgraflaşma» haberi ve «Türkiye'yi Kim Koruyor?» başlığı altında da Karahan'ın Avrupa devletlerine yolladığı nota metni veriliyor. (Bu sayı, Katkı yayımından yeni harflere çevrilmiş olduğundan yazıları aktarmıyorum.)

Millî Kütüphane'de de bir nüshası bulunan II/47'nci sayı (11 Teşrinievvel 1922), «Şark Sulhü» konusunda «Ankara Hükümetinin Notası»na yer verdikten başka, «Çanakkale Meselesi Moskova'da» haberini de içeriyor.

**

II/48'inci sayıda (18 Teşrinievvel 1922), pek edebî bir «İstanbul Mektubu» bulunmaktadır:

Kardeş!

Ok senin, gök senindir! Taçlarla tahtların çoğu kırıldı. Şevketlülerle tâcîdarların çoğu devrildi. Kapitalizmin kolu kanadı büküldü. Karanlık ufuklardan kızıl bir ışık belirdi. Bu yarının güneşidir. Artık geniş halk kitlelerine bir ümit, bir teselli geldi. Âti gayrın emeğiyle zengin olanların değil, alın-teriyle kazananlarıdır. Altın kümeleri üzerinde baykuş gibi öten kapitalistlerin ömrü artık azdır. Haşmet ve dâratların büsbütün tarihe karışacağı zaman gelmiştir. İşte 150 milyon Rusya. Bu muazzam millet eline ayağına vurulmuş demir kelepçeleri kırarak hırs oyuncağı olan dünya mazlumlarına rehber oldu. Ak ile karayı, nur ile zulmeti gösterdi.

Sofya'da kararmış ufuklara ziya saçan gazeteniz Türk proletaryasının başucunda ilk defa sallanan bayrağıdır. Haydi kardeş yürü ileri! Şan da senin, istikbal de senindir! Öündeki mâniler azmini kırmasın; çamurlar, çirkefler seni boğmasın! İstikbal dünyasının mürşidi de sen, ulusu da sensin ve sen olacaksın! Bundan böyle bize ne tâcîdar lâzım, ne âyan lâzımdır. Memleket bizim, idare de bizindir. Bugüne kadar bizi idare edenler, mukadderatımıza hâkim olanlar hep bizi soyanlardır. Artık biz soyguncuları istemiyoruz. Memleketin parası memlekette, memleketin kanı memlekette kalmalıdır. Memleketimizin fayzenden biz, nimetinden de biz müstefit olmalıyız, çünkü onun külfetini biz çekiyoruz.

Erdoğan»

*
**

II'nci yılın son (50'nci) sayısında (1 Teşrinisâni 1922), İsmet Paşanın Hariciye Vekilliği haberinden sonra, «Yunan Ordusu Bolşevik Oluyor» diye bir yazı, «Haricî Haberler» arasında barış konferansına «Türkiye'yi Çağırdılar» havadisi var. «Yeni Kitaplar» köşesinde de Aydınlık yayımlarından söz ediyor.

Ziya'nın III'üncü yılının ilk sayısında (8 Teşrinisâni 1922), eski Tokat mebusu Nâzım Beyin —birkaç ay önce kapatılmış bulunan— *Yeni Hayat*'ta çıkmış bir yazısı aktarılmaktadır: «Türkiye Komünist Fırkası ve Anadolu'nun İstiklâl Muharebesi.» «Haricî Haberler»den biri de, saltanatın kaldırılması hakkındadır: «Türk Milleti Artık Padişahsız İdare Olunacak.»

III/3'üncü sayının (22 Teşrinisâni 1922) başyazısı, «Tayfun» imzalı «Türkiye'de Sarıcılık ve 'Yeni Türkiye'dir. İstanbul'daki işçi örgütleriyle ilgili son gelişmeler üstüne bir yazı ise şöyledir:

«Eceli Gelen Kelp Cami Duvarına Sığdırmış..»

Türk milletinin bütün cihan emperyalizmine karşı açtığı savaş sayesinde son zamanda elde ettiği parlak muvaffakiyetler, Garp emperyalistlerini ne kadar kepaze ettiyse, Türk milletinden olan satılmışları da o derece kızdırmış bulunuyor. Âcizliklerinden kendi tırnaklarını yemekten başka bir şey yapamayan alçak kapitalistler ve onların Müslüman yamakları —aldığımız haberlere göre— İstanbul'daki (Beynelmilel İşçiler Birliği) merkezi âzâsından bir arkadaşı polise hapsedtirmişlerdir. Buna sebep olarak Anadolu vak'alarından sonra dağıtılıp İstanbul işçilerini Anadolu'daki arkadaşları gibi ecnebi kapitalistlerinden kurtulmağa davet eden bir beyanname gösterilmektedir. Bu beyannameyi yazan güya hapsolunan arkadaş imiş. Halbuki hakikatte onun ve diğer arkadaşlarının böyle bir şeyden haberleri olduğu gösteren bir delil meydanda görülmemektedir. Bundan maada, aynı birliğin merkez âzâsı sıkı bir istintaktan geçirilmiş ve hepsinden (hükûmet tarafından kendilerine takdim olunacak her resmî vesikayı hiç itirazsız kabul edeceklerine) dair ayrı ayrı imza alınmıştır. Bundan sonra, hapsolunan arkadaş salınmıştır. Öğrendiğimize göre, mahiyeti henüz belli olmayan bir mahkeme hazırlanmakta imiş.

Bununla beraber (Beynelmilel İşçiler Birliği)ne içtimâlar ve konferanslar yapmak yasak edilmiştir. (Beynelmilel Deniz İşçileri Birliği) de aynı suretle içtimâ ve konferans yapmaktan men' olunmuş ve kendisine yeni âzâ yazıp âzâ vergisi toplamaması emrolunmuştur. Bundan başka, (Türkiye İşçiler Derneği)ne de işlemekten vazgeçip mührünü teslim etmesi emrolunmuş, (Beynelmilel Marangozlar Sendikası)na ise yalnız içtimâlar yapması yasak edilmiştir.

Neos Antropos adındaki işçi gazetesi evvelâ dehşetli bir sansüre uğratıldıktan sonra, ufak bir sebepten dolayı üç hafta müddetle kapatılmıştır.

Kudurun yerli ve ecnebi kapitalistleri! Kudurun! Sizin saldırışlarınız İstanbul ve umum Türkiye'nin işçi, fakir ve orta halli köy ve kasaba halkını zerre kadar korkutmayacaktır.

Bu halk her dakika daha ziyade uyanıp kızıl bayraklar altında birleşmektedir. Sizin kudurmuş kelp gibi saldırmanız ömrünüzün kısa olacağını göstermektedir.

İstanbul ve Türkiye işçileri! Kapitalistlerin bu gibi saldırıları sizi işinizden zerre kadar almamalıdır. Kanlı kapitalistlerden, teşkilâtlarımızı gittikçe büyütüp kuvvetlendirmek suretiyle intikam alınız.

Kahrolsun Türk ve ecnebi kapitalistleri!

Yaşasın İstanbul ve umum Türkiye işçileri!»

Yine aynı sayıdaki «Haricî Haberler» arasında şu notu görüyoruz:

«Ankara hükümeti Avrupa hükümetlerine bir nota vererek 16 Mart 1920 tarihinden sonra İstanbul'daki padişah hükümeti tarafından yapılan bütün mukaveleleri tanımadığını bildirmiştir.»

*
**

III/4'üncü sayıda (22 Teşrinisâni 1922) *Rabotniçeski Vestnik*'ten çevrilmiş bir yazı yer almaktadır: «Türkiye İçin Emperyalistlerin Arasındaki Savaş.» Ayrıca, Karl Radek imzalı «Yakın Şark Konferansı» makalesi ve Lozan Konferansı haberleri, bir de işçilerle ilgili not vardır: «İstanbul Arkadaşlar! Dikkatli Davranın.»

III/5'inci sayı (6 Kânunuevvel 1922) yine «Lozan Konferansı» haberlerinden başka, İstanbul'la ilgili bir haber de veriyor: «Bazı Şuursuz İşçiler.»

III/6'ncı sayıdaki (13 Kânunuevvel 1922) bir yazı, «Türklerin Fransız Dostları»nı eleştirmektedir. «Lozan Konferansı» haberlerinden sonra da, bir «İstanbul Mektubu» vardır: «Hainler.»

III/7'nci sayıda (20 Kânunuevvel 1922), «İstanbul'da Amelelerin Müsellâh Bir Hücumu» haber verilmektedir. «Lozan Konferansı» bu sıralar çıkan her sayıda boy göstermektedir. Ayrıca, biri İstanbul, öteki Anadolu soluyla ilgili iki de yazı bulunmaktadır:

«Müstakil Sosyalist Fırkası

MSP şubeler açmağa başlamıştır. İstanbul amelesinin vazifesi bu fırkayı kendi idare murakabeleri altında hakiki bir amele-komünist fırkası yapmaktır. İşçiler iyi anlamalıdır

ki, patronların, beylerin en sadık bendeleri Şakir, Doktor İhsan ve kumpanyası, bezirgânların en sadık uşakları, işçi sınıfının en amansız düşmanlarıdır.»

«Onlar Niçin Aşağı Kalsınlar...»

Ankara hükümeti son zamanlarda Garbın 'medenî' denilen hükümetlerine yetişmek arzusunda ve onlardan aşağı kalmamak niyetinde olduğunu göstermeğe başlamış bulunuyor. Eski Osmanlı İmparatorluğunda her işe kuyruktan başlamak âdetti. Şimdiki 'yeni' adını taşıyan Türkiye'de de 'yenilik' devresine Avrupa kapitalistlerinin yürümekte olduğu pek ters ve tehlikeli yoldan girilmeğe başlandığı görülmektedir. Eski polis ve hafiyeye zulmü, fikir serbestliğine zincirler vurmak ve cebir ve tahakküm usülleri, eski Sultan Hamit zamanından hemen farksız olarak bugün bu bahtsız memlekette hükmetmekte bulunuyor.

Haber aldığımız göre, Ankara hükümeti Teşrinievvel ortalarında TKP'ni dağıtmağa karar vermiş, 20 Teşrinievvelde 70'ten fazla arkadaşımız hapsolünmüş ve işçilerin bu hapse ve atılan dayaklara karşı protesto makamında yaptığı nümayiş, polisle nümayişçilerin arasında bir çarpışma ile nihayete ermiştir.

Vilâyetlerdeki komünist teşkilâtları dağıtılmış ve 200'den fazla arkadaş hapse tıkmıştır. Eskişehir ve Kayseri'de hapsolünen arkadaşlar 24 ve 25 Teşrinisânide Ankara'ya getirilmişlerdir. Rivayete göre genç ve dinç TKP aleyhine büyük bir muhakeme açılıp 50 kadar arkadaşın idamı istenmiş.

Ziya — 'Halkçı' olduğunu iddia eden Ankara hükümetinin halkçılığın en mükemmel şekli olan komünizme karşı aldığı bu vaziyet bilhassa Türk milleti için pek nazik olan şu zamanlarda pek tehlikeli olup bugünkü Avrupa hükümet adamları için hayırlı bir fal değildir.

Anadolu'nun ova ve bayırlarını kanıyla ıslatarak Garp emperyalistlerine haddini bildiren Türkiye'nin fakir köylü ve işçi halkı, yarın kendini içerdeki kurtlardan da temizlemenin yolunu bulacaktır. Buna yeni Ankara sultanları emin olmalıdır.

Fakat bununla beraber şurasını da bilmeli ki, Bolşevik

Rusya ve umum cihanın inkılâpçı işçileri bir pire için yorgan yakmayacaklar ve Türk milletine —Türkiye'nin paşa ve çiftlikçilerine değil— şimdiye kadar olduğu gibi yardım etmeğe devam edeceklerdir.»

*
**

III/9'uncu sayı (3 Kânunusani 1923), yine Ethem Ruhi'ye çatmaktadır: «Siyaset Maskarası.» Ayrıca, «Lozan Konferansı»nın da çıkmaza saplanmış olup dağılmak üzere bulunduğu belirtilmektedir.

III/11'inci sayı (17 Kânunusâni 1923), Türkiye'ye ilişkin iki yazı içeriyor: «Patron Soygunu» ve «İstanbul'da Tütün İşçileri.» Bir de, «Lozan Konferansı» delegelerinden Hasan (Saka) Beyin Ankara'ya dönünce yaptığı açıklamalar aktarıyor.

III/12'nci sayıda (24 Kânunusâni 1923), Balkan Komünist Federasyonu'nun geçen ay yayımladığı «Balkan Memleketlerindeki İşçi ve Köylülere Beyanname»si verilmektedir. Aynı sayı, Mustafa Suphi ve arkadaşlarının öldürülmelerinin ikinci yıldönümü dolayısıyla «İlk Kurbanlar» başlığı altında Ahmet Cevat (Emre)'nin M. Pavloviç'e mektubunu alıntılanmaktadır. «Lozan Konferansı» haberleri de yine devam etmektedir.

III/13'üncü sayıda (31 Kânunusâni 1923), «Türkiyeli Komünist V.N.»nin «Rusya Mektupları» başlamıştır (bu zat, Vâlâ Nurettin Vânû olmalı!). «Lozan Konferansı» haberleri sürmektedir. Bir başka yazı da, «Türkiyeli Komünistin Dertleri»dir.

III/15'inci sayıda (14 Şubat 1923), «V.N.»nin «Rusya Mektupları»nın bir yenisinden başka, «S.C.» imzalı (acaba, Sadrettin Celâl Antel mi?) «Türkiye'de İktisadî Hareketler ve Ameleler» başlıklı bir yazısıyla «Emin» imzalı «Türkiye Gençlerine» bir sesleniş ve «Lozan Konferansı» haberleri vardır.

*
**

III/16'ncı sayıda (21 Şubat 1923), yine «S.C.» imzalı bir yazı bulunmaktadır:

«İstanbul Amelesi İmtihan Geçiriyor

Senelerden beri Türkiye burjuvazisinin ve üç seneden be-

ri de Garp istilâcı devletlerinin amansız zulmü altında inleyen İstanbul amelesi bugünlerde biraz kıpırdanır gibi oluyor. Muhtelif amele teşkilâtlarının umumî bir birlik teşkiline teşebbüsleri bunun en canlı bir delilidir.

İşçi sınıfının gasbolunan haklarını korumak ve kurtarmak için bizzat işçilerin kendilerinden başka bir yardımcıları olmadığını anlamayan dünyada pek az kimse kalmıştır. Dünyanın ne tarafına bakarsanız, orada ve her yerde amelelerle patronlar arasında sınıf mücadelesinin başladığını görürsünüz. Karl Marks'ın rehakâr düsturunu artık her memleket amelesi tatbik etmeye koyuldu. Bilhassa 1917 Rus Bolşevik inkılâbı dünyanın her köşesine nurlu inkılâp ışıklarını serpmiş ve her yerde ameleye yeni bir kuvvet, yeni bir ruh, yeni bir hareket ve bahusus yeni bir istidat vermiştir. 1917 senesine kadar kudretli silâhlara ve vasıtalara malik olan hâkim sınıfa karşı köylü ve amelenin umumî bir isyan yapabilmesi ve bu isyanda kazanarak hükûmet kuvvetini alması ve amele diktatorası kurabilmesi ihtimali kimsenin hatırına gelmiyordu. Böyle bir şeyin vukuunu hayal ve rüya sayanlar çoktu. Fakat Rus amele ve köylüsü ve onların oğullarından ibaret olan hâkim sınıf ordusunun askerleri işte bundan beş sene evvel bu koca inkılâbı yaptılar. Başardılar ve yaşatıyorlar ve yaşatacaklardır. Bütün dünyaya ve bütün cihan amele ve köylülerine de gösterdiler ki böyle bir şey yapmak mümkündür. Yalnız böyle muazzam bir inkılâbı yapmak için Rus amelesine gibi kuvvetli bir teşkilâta malik olmak lâzımdır. Bu teşkilât da kendi kendisine olmaz. Onu ameleler yapar. Topları, tüfenkleri, kaşaneleri, sarayları, vapurları, şimendüferleri, otomobilleri yapan ameleler kendi teşkilâtlarını da yaparlar ve o teşkilât sayesinde kendi kurtuluşlarını temin ederler.

İstanbul amelesinin burnu ucunda kopan bu kıyamete kulağını takması mümkün değildir. Üç seneden beri İtilâf devletlerinin kanlı pençeleri, pahlı zincirleri altında yaşayan bu kardeşlerimiz, hernekadar Rus amelesinin yaptığı inkılâbın içyüzüne tamamıyla vâkıf olmadıysa da büsbütün de habersiz, malûatsız kalmadılar. Bu inkılâptan az çok onlar da nurlandılar. Hisse kaptılar ve işte bugünlerde aralarında bir kaynaşma başladı. Ve bir imtihan devresi geçiriyorlar. Kaynaşmaya bir imtihan devresi diyoruz. Çünkü dünya amele hareketlerinden, amele inkılâplarından ne kadar ibret aldıklarını, ne gibi dersler öğrendiklerini bu kaynaşmanın netice-

sinde gösterecekler ve ortaya koyacakları programlarla ispat edeceklerdir. Bugün bütün dünya amelesi, amele hareketine karışmakta pek geri kalan Türkiye amele kardeşlerinin bu son hareketini dikkatle takip ediyor; ve sabırsızlıkla bu hareketin neticesini bekliyor.

İstilâcı Fransızlar tarafından Ruhr havzasının işgalini bütün dünya amelesi hemen protesto ettiği halde Türkiye'den hiçbir ses çıkmaması, oradaki amelelerin henüz muntazam bir teşkilâta malik olmadıklarını gösteriyor. Fakat bu son hareket herkesin ümidini uyandırdı.

Bugün İstanbul'da muhtelif tarzlarda ve başka başka programlar etrafında toplanmış ve nüve-i iptidai bir halde 20'ye yakın amele teşkilâtları vardır. Bunların kısm-ı âzami bir tek birlik merkezi etrafında toplanmak için çalışıyorlar. Her teşkilâtın vekilleri oldukça hararetle bir surette bu işi başarmağa uğraşiyor. Yalnız bazı teşkilâtlar tarafından gönderilen vekillerin amele hareketine ve sınıf mücadelesine dair bilgileri az gibi görünüyor. Ve bunlar amele menafiinin en kestirme ve en doğru yollardan gitmek üzere nasıl müdafaa edilmesi icap edeceğine dair henüz kati ve sarîh malûmatları yok gibidir. Ne de olsa iyi bir kalple bu işe giriştikleri aşikardır. Biz bu arkadaşlara bu gibi işlerde daha ziyade bilgi sahibi olanların sözlerini dinlemelerini ve cihan amele hareketine dair birçok inkılâpçı gazeteler ve kitaplar okuyarak bilgilerini arttırmalarını tavsiye ederiz.

İstanbul amelesine ve bütün Türkiye amelesine kuvvetli ve emin bir istikbâl hazırladığını ümit ettiğimiz bu teşebbüste uğraşan bütün arkadaşları candan tebrik eder ve kendilerinden asrın amele hareketine muvafık ve cidden amelenin siyasî ve iktisadî esaret zincirlerinden kurtuluşunu temin edecek kararlar vermelerini ve iyi bir teşkilât vücuda getirmelerini bekleriz.

Pek samimi olarak bu arkadaşlara, aşağıda göstereceğimiz yolları gözönünde tutmalarını tavsiye etmekten de kendimizi alamadık.

- 1) İşçilerin kurtuluşu namına çizilecek program, işçilerin siyasî ve iktisadî kurtuluş şiarlarını içine almalıdır. Cihanda herşeye ve hatta siyasyata hâkim olan iktisadiyattır. Bunun için teşkilâtları siyasetten *tenzih* etmemelidir.
- 2) İdare-i maslahatçı (oportünist) veya ıslahatçı (reformist) gibi yüz seneden beri ameleye zarardan başka bir şey yap-

mayan bir takım kokmuş ve çürük fikirleri programdan ve o gibi şahısları saflarından uzak bulundurmalıdır.

3) Sınıf mücadelesi (millî ve beynelmîlel) ve bu mücadeleyi temine yarayacak vasıtalar programın ruhunu teşkil etmelidir.

Bu ilk temel ne kadar kuvvetli atılırsa, şüphesiz binanın ömrü de o kadar fazla olur. Şurasını hiçbir zaman unutmamalıdır ki, Türkiye’de ihmal edilemeyecek bir amele sınıfı vardır. Ve bu amele kitlesi günden güne çoğalmaktadır. Bilhassa Türkiye’nin bugünden sonra gireceği terakki ve tekâmül devresi amele kitlesini dev adımları ile çoğaltacaktır. Türkiye burjuvazisinin yükselmesi, sınaî, ticarî ve ziraî sermayenin daha az ellerde toplanması, kapitalizmin inkişafı, memlekete girecek ecnebi sermayesi ile fabrikalar, şimendüferler ve birçok iktisadî müesseselerin çoğalması, proletarya kitlesinin de artmasına mucip olacağı pek tabiidir. Bugünkü küçük sanatkârların iflâs edeceği, küçük tezgâhların kapanacağı, küçük ve hatta orta esnafların büyük sermayedarlar tarafından yutulacağı o kadar aşikâr bir hakikattir ki, hiç de izaha muhtaç değildir. İşte bu önüne geçilemeyecek olan ve sakınılması mümkün olmayan iktisadî vak’alar gelecekte büyük bir işçi kitlesi doğuracaktır. Bugünkü işçiler ise gelecekte doğacak işçilerin inkılâp ve kurtuluş yolunda muallimleri ve mücahitleri olacaktır.»

Aynı sayıda, işçilerle ilgili şu «İstanbul Haberleri» de vardır:

«15 Şubat 1923’te İzmir’de toplanacak İktisat Kongresine İstanbul amele teşkilâtları Umum İstanbul Amelesi namına Türk Mürettibîn Cemiyeti reisi Hayrullah Hayri arkadaşı intihap ederek bugün (10 Şubat 1923) yüzlerce amelenin muvafakiyet temennileri ve alkışlarıyla İzmir’e giden vapura binirilerek selâmetlenmiştir.

Amele cemiyetleri tanzim ve müttefikan kabul ettikleri bir lâyihayı müdafaa etmek üzere Hayrullah arkadaşına verdiği gibi bu lâyihadan binlerce nüsha basarak dağıtmıştır.

*
**

“Türkiye Umum Amele Teşkilâtları Birliği” nizamnamesi projesi ikmal edilmiş olup, delegeler içtimânda hararetle bir surette münakaşa edilmektedir.

Gayr-i Müslim ameleler fabrika ve imalâthaneler ve diğer sanayi müessesatından tardedilmekte ve yerlerine (Kuva-yı Milliyeye hoş görünmek için) Türk ameleler kayırlmaktadır. Bu hal Türk komünistleri arasında pek büyük heyecan uyandırmıştır.

**

Tramvay Şirketi Nizamname-i Esasiyesinde kazaya duçar olmuş herhangi bir amelenin maailece ücreti kumpanyaya ait olduğu halde vatmanlardan birinin bir kaza neticesi gözlerine âriz olan hastalık, operasyonu intaç etmiş.. şimdi de kumpanya sarf etmiş olduğu (45) lirayı avans addederek zavallı ameleden bunu kesmektedir.

Kumpanyaların, patronların, çorbacıların nizam, intizam ve taahhüdata ne kadar riayetkâr oldukları görülüyor.. anlaşılıyor.. Böyle dalaveracı şirketleri yola getirecek ancak ve ancak komünizm nuruyla aydınlanmış ameleler olabilir.. Onların teşkil ettiği komünist fırkalarıdır ki, haksızlığa karşı ameleleri müdafaa eder.

Ey meşakkatler, eziyetler, zulümler altında inleyen İstanbul amelesi!.. Daha birleşmek lüzumunu takdir etmiyor musun?

Kuvvetini haktan ve doğruluktan alan Komünist Fırkası'na ne zaman gireceksin?»

III/17'nci sayıda (28 Şubat 1923) yeni bir imza görülüyor: «İstanbul: Ragıp.» Yazısının başlığı, «Münevver Türk Gençliğinin Vazifesi.» Bu sayı, «Türkiye Haberleri» açısından hayli zengindir: «Ankara'da Neler Oluyor?», «Aralof ve İbrahim Abilof Arkadaşlar İzmir'de,» «Hamallar da Uyanıyor» ve «Eski Sultan Mekke'de.»

**

III/18'inci sayıda (7 Mart 1923), «Balkan Komünist Federasyonu'nun İcra Komitesi Tarafından İş İşleyen Balkanlar Halkına» bir bildiri vardır. Sonra da:

«İstanbul Amelesine Beyanname

Garbın istilâcı devletleri İstanbul'u işgal ettikten sonra, İstanbul Türk amelesi çok fena bir vaziyete düşmüştü. O za-

man bu soyguncular, Türklerin burjuvalarından ziyade, zavallı Türk amelesine hücum ettiler, milliyet ve din düşmanlığını ortaya attılar. İstanbul'un fabrika ve imalâthanelerinde ne kadar Türk ve Müslüman amele varsa hemen hepsini kapı dışarı ettiler. Bunların işleri yerli ve ecnebi gayr-i Müslim ameleye verildi. Bu yüzden binlerce işsiz Türk amele aç kaldı. Çoluk çocuğuyla beraber sefaletler, yoksulluklar içinde çırpındı. Başka diyarlara gidebilenler gitti; gidemeyenler mahv ve perişan oldu. Yüzlerce amele ocağı söndü.

Sonra Rus akını başladı. İtilâf devletlerinin, bilhassa Fransa'nın emir uşağı ve amele celladı Vrangel ordusu döküntüleri, bolşevik süngüsünden yakayı kurtaran hain Rus zenginleri İstanbul'a doldular. Bunların ceplerindeki para çabuk bitti. Nihayet bu kibar mösyölerden birçoğu evvelce yüzlerine bakmadıkları ameleler arasına karıştılar ve fabrikalara, imalâthanelere sokulmağa başladılar. Bu defa da eski hücumdan kurtulabilen Türk amelelerine kapı dışarı edilmek sırası geldi. Yerlerine bu Ruslar kayırdı. Son zamanlar, faciannın bu perdesi kapandı.

Şimdi evvelki kadar acıklı ve ibret alınacak ikinci bir perde açıldı. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti İstanbul idaresini eline alalı beri kapı dışarı edilmek sırası gayr-i Müslimlere geldi. Birçok Rum ve Ermeni mağazaları ve ecnebi tüccarları serbestçe ticaretlerinde ve kazançlarında devam ediyor. Bunlara kimse ses çıkarmıyor, milliyet ve din düşmanlığı göstermiyor, lâkin fabrikalardan, şirketlerden, hatta Reji gibi müesseselerden gayr-i Müslim amelelere yol veriliyor ve yerlerine Türk ameleleri yerleştiriliyor. Böylece sözde intikam alınmıyor. Fakat kim kimden ve ne için intikam alıyor? Muharebeyi ilân edenler herhalde ameleler değildi. Sermayedarların ve burjuva hükümetlerinin körüklediği harp yangınının cezasını ameleye yüklemekte ne mânâ var?.. Eğer intikam alınacaksa, sermayedarlara ve burjuvalara hücum edilsin, onlar koğulsun. Harpte de sulhte de Türkiye halkını soyan burjuvazyadır. Amele değildir.

Ne gariptir!. Birçok fabrikalarda gayr-i Müslim olan patronlar, gayr-i Müslim olan ameleleri koğuyor da, yerlerine Türk amele almağa çalışıyor. Bu ne hokkabazlıktır! Bu ne kepezeliğdir! Kendisine dokunulmasın da ne olursa olsun... Velev kendi milliyet ve dininden birçok ameleleri işsiz bırakmakta, millî hükümetin gözüne girmek için, hodbin patronlar

bir lâhza bile tereddüt etmiyorlar. İşte burjuvazi adaleti, ve işte kapitalist merhameti! Bütün tokmaklar, bütün yumruklar hep amelenin başına iniyor.

Daha gravı [vahimi?] var. Ruslar hiçbir yerden koğulmama'yı bir Rus gölü haline koymak istiyorlardı. O Ruslar ki, ki, Boğazlara, İstanbul'a hâkim olmak, Karadeniz ile Marmara'yı bir Rus gölü haline koymak istiyorlardı. O Ruslar ki, Türk düşmanlığını senelerden beri evlâtlarına öğretiyorlardı. O Ruslar ki, inkılâpçı Türk milletinin emperyalizme karşı mücadelelerinde, kendilerine maddî ve manevî yardımlarını esirgemeyen Rus amele ve köylüsünün Şûrâlar Hükûmetini silâh kuvvetiyle düşürmek ve insanlığa yeni kurtuluş yolları gösteren komünist inkılâbını boğmak istemişlerdi.

İşte bu Ruslar bugün İstanbul'un her yerinde yerleşmiş, ticaretle, amelelikle rahat geçiniyorlar. Bunlar koğulup memleketten sürülmüyorlar da, hiçbir kabahati olmayan ve yalnız günün gıdası için, sabahtan akşama kadar fabrikalarda çalışan zavallı ameleler, kuru ekmeklerini kazanmak hakkından mahrum ediliyor. Apaçık görülüyor ki, burjuva hükümetlerinin ve bütün sermayedarlığın zulüm ve kahrı, en büyük düşmanlığı yalnız ve yalnız ameleye karşıdır. Anlattığımız vak'alar bunun yeni ve canlı delilleridir. Dün bir Türk amele-i ekmeksiz bırakılıyor, acından ölüyordu, bugün de bir Rum, bir Ermeni amelesi...

Türk komünistleri, burjuvazi sınıfının maskesini şu vesile ile de yere atar. Ve evvelce Türk amelesine gösterilen zulüm ve hakareti nasıl nefretle karşıladı ise, bu defa da gayri Müslim ameleye yapılmakta olan bu acıklı muameleyi de aynı tarzda nefretle protesto eder.

Ameleler iş kardeşi, iş yoldaşdır. Hiçbir zaman, hiçbir yerde, din ve milliyet düşmanlıkları olmamak lâzımdır. Bir fabrikada, bir tezgâhta yanyana çalışan bir Yani, bir Vartan, bir Hüseyin samimi birer kardeş gibi çalışmalıdırlar ve esasen çalışırlar, onların arasına düşmanlık sokuluyorsa, bu kendi aralarından çıkmıyor. Ziddiyet tohumlarını serpen burjuvalar, patronlar ve bunların âletleri olan hükümetlerdir.

Türk ve Müslüman amele arkadaşlar! Dün işsiz kalmınıza sebep olanlar, bugün sizi kayırmak istiyorlar! Buna kat'i-yen aldanmayınız! Boş yere sevinmeyiniz. Çünkü yarın menfaatleri öyle icap ederse aynı adamlar tekrar sizi koğmakta bir saniye tereddüt etmeyeceklerdir. Bunu iyi biliniz, üzeri-

nize düşen vazife, Hıristiyan amele arkadaşlarınızı korumak olduğunu unutmayınız!

Amele arkadaşlar! Burjuvazi hükûmetlerinin emekçiler arasına sokmak istedikleri din ve milliyet taassuplarına kapılmayınız, aldanmayınız. Ve bu yüzden birbirinize hakaret etmeyiniz, darılmayınız. Aynı mazlum sınıfın efradına yakışacak bir tarzda birbirinize sarılınız ve daha ziyade sevişiniz. Çünkü din, mezhep, ırk ve renk farkı gözetmeksizin birleşmezseniz, sizin için kurtuluş yoktur. Bunu istihsal vasıtalarına sahip olmak ve hükûmet iktidarını ele geçirmek, ancak elbirliğiyle şiddetli bir sınıf mücadelesi yapan müttehit bir amele sınıfına müyesser olacaktır.

Yaşasın beynelmilel amele kardeşliği!

Kahrolsun burjuvazi idaresi!

Türk Komünistleri»

Yine aynı sayıda, Komünist Enternasyonalî İcra Komitesi'nin Türkiye soluyla ilgili bir bildirisini de yer alıyor:

«Türk Komünistlerini Müdafaa Uğrunda Bütün Dünya İnkılâpçı İşçilerine,

Başlarında İngiltere ile Fransa bulunmakta olan emperyalist yirtıcılar —kapitalist memleketlerdeki halkın merhametsizce soyulması pahasına— kendi cihan hâkimiyetlerini kurdular!

Muharebe içerisinde ve muharebe bittiği gibi müstemlekelerde, geri kalmış memleketlerde henüz her ne kadar teşkilâtli bir tarzda olmasa bile, kuvvetli ve inkılâpkâr bir isyan dalgası yükseldi. İş işleyen halkın işbu âni hareketi yerli burjuvazyaya tarafından idare olunmakta idi. Muharebe içerisinde zuhur edip kuvvetlenen müstemleke burjuvazyası garp emperyalistlerinin hâkimiyetinden silkinip, 'kendi' işçi ve köylülerini yine kendisi soymak (istismar etmek) istedi. İşbu millî kurtuluş savaşına, bu memleketlerin işçi ve köylüleri de şiddetle yardım ettiler. Komünist Enternasyonalî dünyanın bütün memleketlerindeki kapitalist haydutlara karşı metanet ve sertlikle savaş yaptı.

Enternasyonal, müstemleke ve yarım müstemlekelerin yapmakta oldukları kurtuluş muharebesine arka çevirebilir miydi;

Komünist Enternasyonali bu savaşa yardım etmeğe hazır olduğunu açık olarak ilân etti. Ve bugüne kadar da ona yardım etmekte bulundu.

Türk milletinin İtilâf yırtıcılarına karşı yapmakta olduğu kahramancasına savaşı Komünist Enternasyonali hususi bir iştirak ve merakla gütmektedir. Enternasyonal bütün dünya ve bilhassa Rus işçilerinin dikkat gözünü Türk işçi ve köylülerinin inkılâp savaşı üzerine daima çekmiş ve onları mütemadiyen bu savaşa yardım etmeğe davet etmiştir.

Bütün memleketlerdeki inkılâpçı işçilerin iyi teveccüh ve sevgisi olmasaydı, Türkiye çoktan ezilip gidecekti. Türk milletinin millî kurtuluş hareketinin başında bulunmakta olan Ankara millî hükûmeti bunu unutmamalıdır.

Türkiye'nin inkılâpkârane galebesi, yalnız Türkiye işçilik [in] ve onun pişdarı (ileri kolu) olan Komünist Enternasyonalinin yardımını temin ettiği takdirde metin ve devamlı olabilir.

Fakat işçiliğin muhabbet ve sevgisini Ankara millî hükûmetinin savaşı üzerine çeken nedir? Türk işçi ve köylülerinin arazi esirliğinden kurtuluşu, emperyalizm boyunduruğu yerinden sökülmedikçe mümkün olmayacağı hakkındaki kanaattir. Millî Ankara hükûmetinin savaşı (mücadelesi) işçilere yalnız millî kurtuluş ihtimallerini göstermekle kalmayıp, aynı zamanda iş işleyen Türk halkının tam kurtuluşu için umumî bir hazırlık yolu dahi temin etmektedir.

İşte bu sebepten dolayıdır ki, inkılâpçı Türk işçi ve köylülerine ve onların Komünist Partisine karşı takibata başlanması haberi, bütün cihan proletaryası pişdarını endişeler içinde bırakmaktadır.

Ankara millî hükûmeti tehlikeli bir yola ayak basmıştır. Bu yol Türkiye'yi biricik hakiki dostundan uzaklaştırıp onu umum cihan proletaryasından ayıracak bir yoldur.

Türkiye'de sendikalar dağıtılıyor, işçi teşkilâtları takip ediliyor. Türk Komünist Partisi yok edildi.

Hapis olunan Türk komünistleri fevkalâde mahkeme huzuruna çıkarılıyor. Onlar 'hükûmete hıyanetle' kabahatli gösteriliyor. Ankara hükûmeti onları ağır cezalar vermekle korkutuyor. İşbu takibat pahasına Türk hükûmeti Lozan'da İtilâf haydutlarının iyi teveccüh ve muhabbetlerini kazanmağa çalışıyor.

Bütün dünyadaki en ilerlemiş işçi ve köylülerin dilek ve kuvvetini kendisinde toplamış olan Komünist Enternasyonalî, aynı işçi ve köylüler namına Ankara hükûmetine yüksek bir sesle ihtar yapar.

Poincaré ve Mussolini'nin tutmakta oldukları yolu tutmayın! Emperyalizm daha sağdır. Sizin savaşınız daha bitmiş olmaktan çok uzaktır. Beynelmîlel işçi sınıfının yardımı olmaksızın siz bu savaşta sonuna kadar dayanamayacaksınız.

Komünist Enternasyonalî bütün memleketlerdeki —ve en ziyade İngiltere, Fransa, Rusya ve İsviçre'deki— inkılâpçı proleterleri, Ankara hükûmetinin bu memleketlerdeki vekillerine bu neviden birer ihtarla hitap etmeye davet eder.

Biz Türkiye'deki iş işleyen halkın savaşı ve ilk muvaffakiyetleriyle kendimizi pek yakından bağlı hissetmekteyiz. Komünist Enternasyonalî bu savaşın yürüyüşünü ve ilerleyişini zayıflamayan bir iştirakle takibe devam etmektedir. *Türk işçi ve köylülerinin galebesinin sağlamlaşmasına ve faaliyetine engel olacak herşeye beynelmîlel işçilik en şiddetli ve en merhametsizcesine savaş ilân eder.*

Yaşasın Ankara zindanlarına atılan Türk Komünistleri!

Yaşasın Türk milletinin emperyalist haydutlara karşı yapmakta olduğu kurtuluş savaşı!

Yaşasın müstemleke esirlerinin kendilerini soyanlara karşı galibâne savaşı!

Yaşasın bütün dünya proleter ve mazlumlarının kurtuluşu savaşına kılavuzluk eden Üçüncü Komünist Enternasyonalî!

Moskova 1 Şubat 1923

Komünist Enternasyonalî İcra Komitesi»

*
**

III/19'uncu sayının (14 Mart 1923) «Haricî Haberler»inin ilki Lozan Konferansının birinci devresinden sonra İtilâf devletlerinin hazırladığı projeye «Ankara[nın] Red Cevabı Verdi»ğidir. Aynı sayıda, «Balkan Komünist Gençler Federasyonu Kâtipliği»nin Bulgaristan, Romanya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye gençlerine seslenen «Balkan Memleketlerindeki Genç İşçi ve Köylülere Beyanname»si yer almaktadır. «M. Ali» imzalı bir yazı ise şöyle:

«Genç Komünist

(Aydemir [Şevket Süreyya] Yoldaşın Tezine Nazire)
—Aydınlık mecmuasına ithaf—

Sana — Kimsiniz? dedikleri vakit, genç komünist, söyle ki: biz insanların gözyaşlarına hakkahalarla, sefaletine sefahtle, yoksulluğuna israfla, kederine neşeyle, hakkına yumrukla, sâinine tenperverlikle, cehaletine ilimle, elemine istihzayla, isyanına ölümlle mukabele edenlerin cezasını vermek için yaratılan insanlarız.

Biz beşerin asırlardan beri gaspedilen hakkını istirdat, kırılan benliğini tamir, dökülen kanları telâfi, hastaları tedavi, yoksulları sahabet, yetimleri himaye, bîkesleri vikaye etmek için dünyaya gelen adamlarız.

Biz medeniyet denilen perdeyi yırtmak, milliyet denilen kalkanı parçalamak için çalışan kimseleriz.

Biz, demir yumruklarının kahhar kuvvetini burjuvazinin kurtlanmış beynini dağıtmak, nâfiz nazarlarının kudretini sermayedarların sahte vicdanlarını tetkik, yüksek ve nezih kalbimizin alevi kinini mazlum intikamı almak için sarf edecek gençleriz.

Biz, mâzinin kanla mülemma mecrasını ebediyen örtecek, sınıfsız bir cemiyet, zulümsüz bir dünya kuracak, mel'un birkaç şahsiyetin beşerin maneviyat ve maddiyatıyla oynamasına meydan vermeyecek âteşin bir unsuruyuz.

Kızıl kanatlarımızın serin gölgeleri taze hayat bahşeder.

Biz tarih denilen cereyanın nâzımları, âti denilen tekâmülün bânileri, ahlâk denilen mahlût müessirin hâkimleri, mâfileriyiz.

Biz mâzinin mahz inkahı üzerine kurulmuş bugünkü soyguncu sermayedar sisteminin düşmanlarıyız.

Bizim kahramanlarımız, fedâilerimiz, mücahitlerimiz asrın, âtiye doğru uzanan loş dehlizlerini aydınlatmak için gözlerinin nurunu seve seve sarf ederler. Şuursuz, kurak ruhları kanlarıyla ıslatır, canlandırır... Arkadaş! Şimdi anladın mı?... Öyleyse... haydi... sen de bize karış... İnsaniyet, kardeşlik, muhabbet ve aşk, hülâsa komünizm dünyasının temellerini yapmağa bize yardım et!»

*
**

III/20'nci sayı (21 Mart 1923 — Katkı yayınında da bulun-

maktadır), «Kısm-ı Harici»sinde «Türkiye'nin [İtilâf devletlerine mukabil] Teklifleri»ni aktarıyor. «S» imzalı bir yazı, İzmir «İktisat Kongresinde İşçi Grubu» önerilerinin nasıl geri çevirildiğini anlatarak, bugünkü Türkiye hükûmetinin bir «burjuva cumhuriyeti»nden başka bir şey olmadığını ilân ediyor (Cumhuriyetin resmen ilânına daha 7 ay vardır!). «Sendika Yaşayışı» köşesinde ise, İstanbul işçi hareketleriyle ilgili iki yazı yer alıyor: «Tramvay Amelesi Arasında Amele Teşkilâtı» ve «Amele ve Soyguncular.»

III/21'inci sayıda (28 Mart 1923), «Kısm-ı Harici»de «Türkiye Sulhü»yle ilgili son durum tartışılmakta, bir de yine İstanbul: Ragıp» imzasıyla «Komünizm ve Gençlik» diye bir yazı bulunmaktadır.

III/22'nci sayının (4 Nisan 1923), «Sendika Yaşayışı» köşesinde şu «İstanbul Haberleri» yer alıyor:

«Tütün İşçileri

Yaprak Tütün Amelesi Cemiyeti ruhsatıyesi elân verilmemiştir. Bu cemiyetin heyet-i idaresinden ve Kavalalı ustalardan Süleyman Arif ismindeki şahıs, birkaç bendesiyle oportünist bir cemiyet yapmak teşebbüsünde bulunuyor. Aynı zamanda, bu cemiyete intisap etmek istemeyen şuurlu ameleli de işsiz bırakmakla itham ediyor. Bu ve bunun gibi adamların, amele arasında yegâne vazifesi, daimi surette onlara fenalık etmek, onları birlik cephesinden uzaklaştırmak ve dolayısıyla kölesi olduğu burjuvaziye hizmet etmektir.

İstanbul'un şuurlu tütün işçileri!. Başımızdaki bu tufeyli zümreyi fırlatmak zamanı geldi, geçiyor bile... Binlerce, kadın erkek, genç ihtiyar arkadaşlarınız, patronların zulmü altında her gün biraz daha eziliyor... biraz daha soyuluyor... Artık sizin yapacağımız tek bir şey var: İstanbul'un bütün tütün işçilerini ihtiva eden bir komünist teşkilâtı etrafında toplanmak ve birliğin yereceği kuvvet ve imânla hak olan mücadelenize başlamaktır.

*
**

Tütün patronlarından Kavalalı İbrahim Paşazade Hüseyin Bey, amelesinin yevmiyelerini altıda bir nisbetinde tenzil etmiştir... Komünist teşkilâtı etrafında toplanmayan amelelerin hali daima böyle olur.»

Aynı sayıda «Harici Haberler»in başında «Yakın Şarkta Sulh Meselesi»nin güncel durumu belirtildikten başka, bir «Türkçe Yeni Broşura» yayımlandığı haber verilmektedir: Dedu Blagoef'in «Orta Hallilere Mahsus Kitapı» Besim Hilmi tarafından çevrilmiştir.

10-11 Mayıs 1921'de Sofya'da toplanan Bulgaristan Komünist (Dar Sosyalist) partisi'ne mensup Türk Komünist Tenvir Gruplarının Birinci Konferansında hazır bulunan murahhaslar. (Ortadaki ak sakallı, D. Blagoef'tir.)

*
**

III/23'üncü sayı (11 Nisan 1923), yaklaşan seçimler dolayısıyla pek az dış habere yer veriyor. Yine de «Türkiye Komünistleri»yle ilgili küçük bir not görüyoruz:

«Ankara hapishanelerinde kapalı bulunan Türkiye komünistleri son zamanda Ankara hükümeti tarafından salınmışlardır. Yalnız yedi arkadaşımız henüz serbest bırakılmamıştır.»

III/24'üncü sayı (18 Nisan 1923), «Yeni Lozan Konferansı»nı haber vermektedir. Bu sayıda ayrıca, İstanbul işçilerine yönelik bir çağrı vardır:

«İstanbul Amelesine

Arkadaşlar! Bir Mayıs geliyor. O gün burjuvaziye artık İstanbul amelesinin de uyandığını göstermeliyiz, o gün patronların sağır kulaklarına bağirmalıyız ki: 'Bundan sonra bizi istediğiniz gibi kullanamayacaksınız. Haklarımızı veriniz! Eğer vermezseniz biz onu zorla almasını da biliriz.' Ve bunu söylerken onlara neler yapabileceğimizi gösterelim: gösterelim ki, biz çekicimizi bıraktığımız vakit, biz işimiz başından çekildiğimiz vakit dünya yüzünde herşey durur, hayat söner, hareket ölür.

Arkadaşlar! Bir Mayıs bütün dünya amelesinin bayram yaptığı bir gündür. Bir Mayıs bütün dünya amelesinin burjuvaziye kuvvetini gösterdiği gündür. Bir Mayısta bütün dünya ameleleri grev yapar, hiç kimse iş başına gitmez. O gün dünya yüzünde hayat yoktur. O gün herşey susar. Yalnız bir ses işitilir: o da bütün dünya proletaryasının sesi. Bu ses hain burjuvazyanın kulağında ölümünü haber veren bir baykuş sedası gibi çınlar, onu titretir. Bir Mayısta dünya proletaryası, kızıl bayrakların altında toplanarak, burjuvaziye ölüm terleri döktüren kâbuslar geçirtirken, Şarktan doğan kızıl inkılâp güneşini selâmlar.

Arkadaşlar! O gün İstanbul'da herşey durmalıdır. Ne tramvay ne de bir vapur işlememeli, hiçbir gazete çıkmamalıdır. Bugün işlemezsek ne kaybedeceğiz? Bir gündelik mi? Onu patronlar beş dakika geç kaldığımız gün kesmiyor mu? Bir gün aç mı kalacağız? Fakat o tehlikeye hergün maruz değil miyiz? Buna karşı patronlara bizim hakkımızla beraber kuvvetimiz de olduğunu göstereceğiz.

Arkadaşlar! Bu seneki bayrama geçen senekinden daha fazla işçi iştirak etmelidir. Biz istesek geçen sene işleyen tramvaylar, vapurlar da durabilir.

Bir Mayısta hiç kimse binecek tramvay ve vapur, okuya-

çak gazete bulamamalı, hiçbir fabrika bacasından duman çıkmamalı, hiçbir imâlâthaneden çekiç sesi işitilmemeli!

Arkadaşlar! Bir Mayıs biz İstanbul proletaryası için bir imtihan günüdür. Burjuvazi o gün bizim kuvvetimizi deneyecek ve bize karşı ona göre hareket edecektir. Onun için biz de buna göre davranalım ve İstanbul amelesinin de artık büyüdüğünü onlara göstermek için Bir Mayıs bayramına hepimiz iştirak edelim ve arkadaşlarımızı da götürelim.»

**

III/25'inci sayı olağan yayın tarihi altı gün ileriye kaydırılarak 1 Mayıs 1923'te çıkarılmıştır. Dünyanın 34'üncü Bir Mayıs'ı dolayısıyla, İstanbul'dan (*) rümuzyuyla imzalanmış bir yazı vardır. Ayrıca, E. Ralli (?)'nin «Türkiye Kadınlarının Kendi Kurtuluşları Uğrunda Yaptıkları Savaş» başlıklı bir makalesi bulunmaktadır. «Lozan Konferansı»yla ilgili bir notta da, TBMM'nin kabul ettiği Chester Prolesi nedeniyle yeni konferansın baştan dağılmaya mahkûm olduğu yolundaki söylentiler aktarılmaktadır.

III/26'ncı sayıda (2 Mayıs 1923), «Yeni Lozan Konferansı»nın açılışı anlatılıyor. Bir de işçilerle ilgili yazı var:

«İstanbul Tramvay Amelesi

İstanbul Tramvay amelesi, teşkilâtı itibarıyla son zamanlarda çok elim bir buhran geçirmektedir. Muhtelif eşhasın şahsî menfaatler düşüncesiyle tevhit ettikleri bu fena vaziyet en ziyade ameleli mutazzarır etmektedir. Amelenin dağınık ve müteferrik zamanlarından pek iyi istifade etmesini bilen patronlar böyle zamanları sabırsızlıkla beklerler... Nitekim Tramvay Şirketi de dört beş teşkilât elinde, birbirine düşman müteferrik amele kuvvetlerinden pek iyi istifade ediyor. Ameleli istediği tarzda soymak, ezmek fırsatını biran bile kaçırmıyor...

Temenni edelim ki bu hâl, amelenin gözünü açmağa, onlara birleşmenin lüzumunu anlatmağa bir vesile teşkil etsin.. Bu hâl onlara öğretsin ki, dağınık ve müteferrik kuvvetler daima ezilmeğe mahkûmdur.

Burada, bizi en ziyade düşündüren bir nokta var: Amele için birleşmiyor? Bu birliğe mâni olan sâik ne? Bu mânileri

kırmak, herşeyin üzerinden atlayarak birliğe doğru gitmek imkânı yok mu:

Bu mesele çok basit ve hâledilmesi çok kolaydır... Ve esasen bu hâledildiği gün, amelenin kurtuluşu da temin edilmiş demektir. Bizim, bu birliğe mâni diye telâkki ettiğimiz sebepler şunlardır:

1 — Tramvay amelesi, kısmen şahsî emeller peşinde koşan bir takım adamların teşkil ettiği uydurma teşkilâtlar içine girmiş,

2 — Kısmen teşkilâta bigâne ve bitaraf bir vaziyette kalmıştır.

Birinci ihtimali nazar-ı dikkate aldığımız takdirde göreceğiz ki, bu teşkilât farkları amelenin içtihat farkları neticesinde doğmamıştır. Çünkü amele için tek bir içtihat olabilir, o da kuvvetli bir ameleciliktir. Bu böyle iken, amele nasıl oluyor da muhtelif teşkilâtlar içinde birbirine hasım vaziyette bulunuyor ve niçin birleşmiyor?

Bu meseleye yine biz cevap verelim: amele teşkilâtlarının başında bulunan adamlar, amele ile alâkası olmayan muhtelif burjuva partilerine mensup eşhastan mürekkeptir... Bununla gayeleri, ameleyi kendi arkalarına takarak onlar vasıtasıyla şahsî emel ve ihtiraslarını teskin etmektedir. Amele teşkilâtları arasındaki münâferet amelenin değil, başlarındaki eşhasın birbirine olan münâfereti, sandalye ve mevki kavgalarıdır. Şu halde, bu, ameleyi katiyen alâkadar etmeyen bir şeydir.

Düşününüz ki, bir amele mebusu olduğunu iddia eden Numan Usta amele için ne yapmıştır?

Ve yine düşününüz ki, memlekete ecnebi sermayesi sokmak için Türk proletaryası ile mücadele eden bir ordunun zabıtlarıyla dost olan bir Şakir Türk proletaryasının dostu nasıl olabilir? Amelenin düşmanı olmaktan, onları işgal etmekten başka bir düşünceleri olmayan bu adamlardan amele ne bekleyebilir? Onlara, onların şahsî menfaatlerine nasıl âlet olabilir?.

Görülüyor ki, amelenin birleşmesine mâni olan şeyler çok basit ve çok değersiz şeylerdir. Bir iki adamın teşkilâtların başından atılması, onların yordakçılarının temizlenmesi, İstanbul Tramvay amelesinin şuurlu ve kurtuluş mücadelesi için ilk adım olacaktır. Kendilerinden bir an evvel biz bunu bekliyoruz! Gelelim ikinci ihtimale:

Bu iki sebep, tamamıyla birincisiyle alâkadar olan bir meseledir. Bitaraf kalan ve hiçbir teşkilâta girmeyen amele, hiçbir teşkilât beğenmeyen, hiçbirisine itimat edemeyen amelelerden mürekkeptir. Şu halde, bu muhtelif teşkilâtlar, başlarındaki fena eşhası atarak birleşme yaptıkları takdirde bitaraf ameleleri de kendi aralarında bulmuş olacaklar ve bu suretle aranılan müttehit cephe de vücuda gelmiş olacaktır.

Bu vaziyet karşısında, Tramvay kumpanyası isteği gibi hareket edemeyecek ve ergeç amelenin dediklerini yapmağa mecbur kalacaktır.

Binaenaleyh Tramvay amelesinin ilk işi, fuzuli müdafaa ve propagandalara kulak asmayarak bir an evvel bu tefrika sokan eşhası atması ve kuvvetli bir sendika teşkil etmesidir. Bu yapıldığı gün, amele kurtuluş için ilk adımı atmış demektir...»

**

III/27'nci sayının (9 Mayıs 1923) «Kısm-ı Haricî»sinde Türkiye'nin Suriye sınırına asker yığmasından kaynaklanan «Fransız — Türk İhtilâfı» anlatılmaktadır. Aynı sayıda, ayrıca, «İstanbul: Ragıp» imzalı «Şarkta Gençlik» makalesi ve Türkiye'deki işçi hareketlerinin gelişimiyle ilgili şu yazı vardır:

«Türk Burjuvazisi Telâşa

Türk işçilerinin hergün daha ziyade şuurlanarak haklarını aramağa başlamasından dolayı çoktanberi kuşkuda bulunan Türkiye burjuvazisi, bu şuurlanmanın en yüksek noktasına vardığı Bir Mayıs Bayramında, son derece telâşa vararak inkılâpçı işçileri takip etmeğe koyulmuştur. İstanbul burjuva gazetelerinin verdiği haberlere göre, İstanbul polisi işçi bayramına karşı Kâzım ve İstavridis adında iki işçiyi yakalayıp Divan-ı Harb-i Örfiye teslim etmiştir. Bu iki işçinin ve yakında tutulacakları haber verilen diğer arkadaşlarının biricik kabahati bugünkü aç ve pis yaşayışa karşı bütün işçi ve emekçi sınıfını birleşmeğe ve Bir Mayısta bugünkü tertip ve nizamdan memnun olmadıklarını ilân etmeğe davetleri olduğu görülüyor. 29 Nisan tarihli *Vakit* gazetesi, tevkif olunan komünist işçilere (Bir Mayısta bütün amele ile beraber bilumum İstanbul halkını, bugünkü cemiyeti idare eden sermaye usûlüne karşı isyan)a teşvik ve (sade bir nümayişle

iktifa etmeyerek idare-i hâzırının mümessili bulunan hükümeti devirip komünist prensiplerini tatbik ve idare makinesini ele almağı şiddetle tavsiye) etmek kabahatlarını yükletmekte olduğu halde, suretini neşrettiği beyannamenin hiçbir yerinde bu 'kabahatler'e delil teşkil edecek tek bir kelime bulunmamaktadır. Türk burjuvazisinin en uyanık işçileri takipteki maksadı açıktır. Fakat tazyikin şiddetine nisbetle Türkiye işçileri daha çabuk uyanacaklar ve haklarını elde etmek uğrunda yapmakta oldukları sınıf savaşına daha büyük bir şiddet vereceklerdir.

Yaşasın Türkiye'nin inkılâpçı işçileri!

Kahrolsun fakirleri süngüye takmaya çalışan zâlim burjuvazya!»

«Sendika Yaşayışı» köşesinde ise, şu iki eleştirili haber yer alıyor: «İstanbul Haberleri:

Tramvay Amelesi

İstanbul Tramvay işçilerinin dört beş parçaya bölüldüğünü gören kumpanya, bundan kendisi için azami istifade yapmaktadır. Bu meyanda, müttehit amele hareketi neticesinde, amele lehine kazanılan birçok imtiyazatı feshetmekte, birçok taahhütlerini infaz etmemektedir. Yine bugünlerde Tramvay amelesine yapılan tazyik hadd-i kusvasını bulmaktadır. Geçen gün müşterilerin kıldığı bir tramvay camını bahane eden soyguncu kumpanya, o gün zavallı gayr-i mesul vatman ile biletçiyi akşama kadar bedava çalıştırmıştır..

Bu bir kaidedir. Tazyik çok olduğu yerde isyan çabuk doğar. Biz bütün İstanbul'un Tramvaycıları için de temenni edelim.. Artık Şakir, Numan, bilmem kim gibi amele ile alâ-kadar olmayan şahısların yaptığı teşkilâtları bir tarafa bırakarak, amele hakiki bir komünist teşkilâtı etrafında toplanmalı ve kumpanyanın zulmüne müttehit bir kuvvetle karşı koymalıdır. Amele için, Numan'ın, Şakir'in teşkil ettiği parti farkları mevzuubahs olamaz... Onlar için yegâne parti, hakiki bir işçi partisi, bir kızıl sendikadır.

Kumpanyanın boğucu turnakları altında inleyen amele, Şakir, Numan gibi şahısların icat ettikleri fırkaları devirerek elele vermeli ve müttehit bir cephe ile kumpanyanın karşısına geçmelidir.

Yedikule Debbağ Fabrikası Amelesi

İstanbul amelesinin içinde en ziyade acınacak bir halde bulunan, Yedikule Debbağ Fabrikası amelesidir. Bu zavallılar, sabahtan akşama kadar 10-12 saatlik bir mesâi neticesinde 30 - 120 kuruş gibi cüz'i bir meblâğ almaktadırlar. Bu zavallı amelesi arkadaşlarımız arasında maalesef henüz sınıf şuuru uyanmağa başlamamıştır. Haklarını aramak, teşkilât yapmak gibi fikirler kendileri için meçhul olan şeylerdendir.. Hatta ameleden biri '80 kuruş mukabilinde hamallık etmek, buna mukabil sesimizi çıkarmamak, burjuvazinin her emrine körükörüne itaat etmek doğru değildir' tarzında söylendiğinden, patronun kulağına giden bu sözler kendisini fena halde korkutmuş olacak ki, derhal bu zavallı arkadaşımızı komünistlikle itham ederek tardına teşebbüs etmiş... Hergün biraz daha ezilen bu yoksul amelesi arkadaşlarımıza derhal bir (birlik - sendika) yapmalarını tavsiye ederiz... Zira kendilerini kurtaracak, onları patronların zulmünden halâs edecek yine kendi yapacakları (amele sendikası)dır.

Bütün cihanın yoksul ve bîkes amelesi bu tarzda hareket etmekle, fırka ve sendika teşkil etmekle patronların zulmünden kısmen kurtulabilmiştir...

Yine tekrar ederiz: bu kardeşlerimiz sendika teşkili ve kendilerine bunları öğretecek, onları halâs ve kurtuluşa eristirecek komünizmi bir an evvel öğrensinler...»

Yine bu sayıda, «İstanbul'da Bir Mayıs» anlatılıyor:

«İstanbul'da Bir Mayıs Bayramı bu sene geçen senekine nisbetle daha şuurulu ve işçi sınıfının varlığını şiddetle hissettiren bir surette kutlulanmıştır. Eskiden işçi ve inkılâp hareketi ve sosyalizm ne demek olduğundan habersiz bulunan Türkiye payitahtı, bu seneki Bir Mayısta asırlardan beri ezilip soyulmakta, muharebe yerlerinde kırılıp mahvolmakta olan Türkiye işçisinin şuurlanıp kendisini duyduğu vakit, ne derece müthiş bir kuvvet olduğuna şahit olmuştur.

İstanbul burjuva gazetelerine göre, İstanbul işçilerinin bir kısmı işçi bayramını İşçi Teşkilâtları Heyet-i Müttehidesinin idaresi altında ve Mürettibin Cemiyeti binasında, diğer bir kısmı da Amele Birliği merkez-i umumisinde kutlulanmışlardır. Yapılan içtimâ ve mitinglerde iş saatlerinin sekize indirilmesi, işçileri himaye edecek kanunlar kabulü, gündelik ve aylıkların pahalılığın derecesine göre yükseltilmesi; iş-

çiler için kelâm ve matbuat serbestliğı ve daha birkaç şeyler istenilmiştir. Ankara ve Türkiye'nin diğer yerlerinden gelen haberler, Bir Mayıs işçi bayramının bütün Türkiye'de bu seneye canlı ve parlak bir surette kutlulandığını göstermektedirler.»

*
**

III/28'inci sayının (16 Mayıs 1923) «Kısm-ı Harici»si yine «Lozan'da» ile başlıyor. Aynı sayıda «Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi» Beyannamesi de özetlenmektedir (Bu belge için, benim *Türkiye'de Sol Akımlar 1908-1925* adlı kitabıma bakınız, s. 325). Ayrıca, *Yeni Hayat*'ın eski bir sayısından «Sana Söylüyoruz Genç Komünist» başlıklı bir yazı, *Aydınlık*'ın Mayıs nüshasından da Leman Sadrettin (Antel)'in «Kadının Sesi» makalesi ve Yaşar Nezihe (Bükülmez)'in «1 Mayıs İçin» şiiri aktarılmaktadır. «Sendika Yaşayışı» köşesinde de şu «İstanbul Haberi» yer almaktadır:

«Tramvay İşçileri»

Tramvay amelesinin en büyük dertlerinden biri de anket meselesidir. En ufak bahanelerle ankete verilen zavallı tramvay amelesi buradan binbir belâ ile kurtulabilmekte ve ekseriya haksız yere mahkûm olmaktadır. Burada bulunan amele düşmanı İsmail Hakkı, Âdil ve Zühtü isminde üç alçak, maddî menfaatler mukabilinde her türlü edepsizliğı irtikâp etmektedirler..

Bunun için yapılacak en iyi tedbir, kontrakete intihap edilecek arkadaşların bizzat amele içinden şuurularından olmasını temin etmek ve boş bir takım düşünceler peşinde burjuvazinin köleliğini eden yabancı rehberlerden kurtularak kuvvetli ve müttehit, bütün tramvay amelesini ihtiva eden bir (sendika) teşkil etmektir... Amele için Şakir, Numan gibi isimler ve bunların teşkil ettiği partiler mevzuubahs olamaz.. Amele için herşeyin fevkinde (bir sendika) olmalıdır...»

*
**

III/29'uncu sayının (23 Mayıs 1923) «Kısm-i Harici»sinde yine «Lozan Konferansı» haberleriyle başlanıyor. «Edebî Sü-tunlar»da ise «İstanbul: Uzdemir» imzalı, allegorik bir dene-

me yer almakta: «Karanlıklar!... Işıklar!...» Yine aynı sayıda, *Aydınlık*'tan (1 Mayıs sayısından) aktarılan, «Saadet»in «Kadınlık İçin...» başlıklı bir yazısı var.

III/30'uncu sayıda (1 Haziran 1923) yine *Aydınlık*'tan aktarılmış bir yazı görülüyor: «Küçük Çamlıca: Şevket Aziz» imzalı, «Yeni Ruh'a Dair.»⁷

III/31'inci sayıda (8 Haziran 1923), üç bölüm halinde yayımlanacak olan bir yazı başlamıştır: «Ankara ve Komünizm — Kaş Yapayım Derken Göz Çıkarmak Siyaseti» (ikinci bölümü 33, üçüncü bölümü ise 34'üncü sayılarda çıkmıştır):

«Ankara ve Komünizm Kaş Yapayım Derken Göz Çıkarmak Siyaseti

— 1 —

Büyük muharebenin sonunda meydana getirilen emperyalist sulh mukavelelerinden biri olan (Sevr) muahedesi Türkiye'yi birçok parçalara ayırıyor ve emekçi Türk halkını Avrupa kapitalistlerinin eline hiçbir hak sahibi olmayan âciz bir köle olarak teslim ediyordu. Şurası ibrete şayan ki, o vakitler, Türk milletinin hayatla ölüm arasında çırpınmakta olduğu o kuvvetsiz dakikalarda, İstanbul'da—İslâm âleminin iş bu mukaddes kasabasında ve hilâfet merkezinde— Türk milletinin ebedî surette boyunduruğa sokulmasına ve Türkiye işçi ve köylülerinin Garp sermayedarlığı tarafından bilâ vade soyulmasına rıza gösterecek alçak bir halife ile «Sevr Muahedesi» denilen işbu esirlik ve soygunculuk vesikasına imzasını vurmaktan utanmayacak bir paşalar hükümeti bu-

7) Bu yazı, Em. Ürd. Prof. Dr. Şevket Aziz Kansu'nun, Cumhuriyet'in ilânından önce, *Aydınlık*'ta çıkmış denemelerinden biridir. Kansu'nun *Aydınlık* yazılarından şunları saptayabildim:

«İnsaniyete Doğru,» Sayı 5 (1 Teşrinisâni 1921)

«Mübeşşirler,» Sayı 7 (20 Temmuz 1922)

«Büyük Mefkûre,» Sayı 8 (20 Ağustos 1922)

«Tolstoy,» Sayı 9 (20 Eylül 1922)

«Beşerin İsteği — Lem'i Nihat'ın Ruhuna İthaf,» Sayı 10 (1 Teşrinisâni 1922)

«Yeni Ruh'a Dair,» Sayı 14 (Nisan 1923)

«Gencin Ümidi,» Sayı 15 (Mayıs 1923)

«Yaşamak Arzusu,» Sayı 19 (Teşrinisâni 1923)

Kerim Sadî'nin *Aydınlık*'ta çıkan ilk yazılarından biri («İdeal Memleketi,» Sayı 20 — Şubat 1924), «Kardeşim Dr. Şevket Aziz'e» ithaftır.

lundu. Fakat Avrupa ve bütün cihan soyguncularının ve onların İstanbul'daki İslâm adı taşıyan maşalarının Türkiye'yi haritadan silip Türk milletini, Türk işçi, köylü ve orta hallilerini boyunduruğa sokmaya muvaffak olduklarına dair olan zan ve tahminleri yanlış çıktı. Evdeki hesap çarşıya uymadı. Türk milleti Anadolu işçisi ve Anadolunun fakir ve orta halli ezgin halkı, bıçağın artık kemiğe dayandığını anlayarak «Ya hürriyet ya ölüm!» kararıyla kan içici yabancı soygunculara, Garp emperyalistlerine ve onlara maşa hizmetini görmekte olan Yunan çorbacılarına karşı şiddetli ve kanlı bir ölüm-kalım savaşı açtı.

Türk halkı iyi biliyordu ki, soyguncu, gaddar ve merhametsiz İngiliz, Fransız veya Yunan sermayedarlarının gaddar boyunduruğu altında yaşamaktansa namusuyla ölmek daha ehvendir. Türk milleti kendi serbestliğini, kendi yaşayışını ve canını tehlikede görmeseydi, hiç bir vakit bir kitle halinde, ittifak-ı ârâ ile zulme, haksızlığa, soygunculuk ve köleliğe karşı ayaklanmazdı. Bazı kimselerin millî hareketin ve Türk halkının mücadele sayesinde elde ettiği kazançların şerefini Aliye Veliye yükletmeye çalışmaları pek yanlış bir hareket ve pek büyük bir hak tanımazlıktır. Böyle bir hareket Anadolu'nun geniş ovalarını ve sarp dağ yamaçlarını temiz kanıyla sulayan binlerle, yüz binlerle, adsız, sansız kahramanlara karşı yalnız âdi bir nankörlük değil, aynı zamanda onların pâk-i nâsiyyesini tahkîr mânasını hâizdir.

Türk Milleti, Anadolu işçi ve köylüsü verdiği hadsız hesapsız kurbanlar, çektiği cehennem çileleri ve gösterdiği hârikulâde kahramanlıklar sayesinde, her türlü esirlik ve boyunduruktan âzâde, serbest ve müstakil olarak yaşamaya lâ-yık olduğunu bütün delilleriyle isbat etti. Fakat ortada beynelmîl bir mahiyeti hâiz olan ikinci bir kuvvet, harici bir âmil daha olmasaydı bütün bu fedakârlık ve kahramanlıklar Anadolu'yu, bu bahtsız ve kara talihli memleketi dört taraftan ateş çenber[i] içerisinde almış olan soyguncu Avrupa devletlerinin kanlı tırnaklarından kurtarmak için kâfi gelmezdi. Garptan Yunanın, Boğazlar tarafından İngiliz ve Fransız emperyalistlerinin, Cenuptan İtalyan ve Fransızların, Şark-ı Şimâlîden İngilizlerin ve Şarktan onlara maşa hizmetini görmekte olan Ermeni ve Gürcistan Menşeviklerinin yağdıracağı ateş ve demir yağmuru altında en büyük kahramanlık ve fedakârlıkların bile Türk milletini tamamiyle esir olmaktan

kurtaramayacağı her sağlam düşünce sahibi insan için pek açık bir hakikattir.

Türk milletini, Anadolu işçi köylüsünü açık bir ölüm ve kölelikten kurtaran işbu ikinci kuvvet, haricî âmil kimdir? Bu kuvvetin şanlı Rus Bolşeviklerinin büyük Sovyet Cumhuriyeti olduğunu artık bilmeyen kaldı mı? Bunu artık mektep çocukları bile öğrendi, Sovyet Rusyasıdır ki İngiliz mağalarını Kafkasta temizleyerek Anadolunun şarkını emin bir hale getirdi, Sovyet Rusyasıdır ki bedbaht Türk milletine en kara günlerinde elini uzattı, bütün Çar Rusyası zamanından kalma Türk milletini esir etmekte olan muahedeleri yırttı ve Türkiye'deki bütün imtiyazlarından ve kapitülasyonlardan, mukabilinde bir şey istememek şartıyla vaz geçti. Fazla olarak yine Sovyet Rusyasıdır ki, en sıkıntılı ve buhranlı dakikalarında Türkiye halkının elinden gelebilen bütün manevî ve maddî yardımını esirgemedi ve Türk milletinin yabancıların boyunduruğundan kurtularak bir millet gibi serbest ve müstakil olarak yaşamasını samimâne bir surette istediğini bilfiil isbat etti. Komünist Enternasyonal ve onun idaresindeki inkılâpçı işçi fırkalarının fedâkârâne faaliyeti sayesinde değildir ki, Garp emperyalistleri Anadolu'ya karşı kendi ordularını yollamaya cesaret edemeyerek Yunan çorbacıları gibi âdi bir maşadan istifadeye mecbur kaldılar. Evvelce yalnız bir nota ile Türkiye'yi alt üst etmekte ve hükümetler indirip bindirmekte olan Garp devletleri nasıl oldu da bir avuç «Anadolu âsisi»nin hakkından gelemediler ve en nihayet işbu «âsi ve haydutlar»la bir masaya oturup müzakerelerde bulunmaya mecbur oldular. Mucizeler devrinde olsaydık, bunu «âhir zaman mucizesi» olarak kabul edebilirdik. Fakat, zamanımızda saçmalarla meşgul olmanın mânâsı olmadığından, bazılarının hoşuna gitmese de, biz hakikati bütün parlaklığı ile görmeye ve göstermeye borçluyuz:

Türk milleti varlığını cihan soyguncularına tanıtmak uğrunda bugüne kadar elde ettiği muvaffakiyetleri dahilen kendi fedakârlık ve kahramanlığına, hâricen de başta Bolşevik Rusya olmak üzere, bütün cihanın inkılâpçı işçiliğine borçludur.

— 2 —

Biz Türk milletinin kurtuluş savaşında Bolşevik Rusya'nın oynadığı faydalı rolü halkın gözü önünde olduğu gibi

canlandırabilmek için havâî deliller getirmekten sakındık. Tarihi bir hakikati, herkesin bildiği hakiki vak'alarla isbat edeceğiz. Rusya'da yüzlerle senelerden beri saltanat sürmüş olan zâlim ve müstebit çar ve ona avanelik etmekte olan generaller ve saraylılar idaresi, Türkiye'ye karşı sık sık açtığı yıkıcı ve yıkıcı muharebelerle Türk milletini imansızcaşına ezerek kansız ve kuvvetsiz ve cılız bir hale getirmiş ve bütün emperyalist Avrupa devletleriyle ortak olarak tuttuğu Şark siyasetiyle, Türkiye'nin ilerleyip yükselmesine, Türkiye halkının zamana ve asra yenileşmesine bir dakikacık bile meydan vermemişti. Rus çarları ve onların ortağı olan Avrupa soyguncuları, Türkiye'de sefir ve konsolosları vasıtasıyla Türk milletini kendi toprağında köle derecesine indirmişler ve kapitülasyon denilen uğursuz zincirler sayesinde, Türk halkının iğneden ipliğe kadar bütün içeriki işlerine karışarak, en ufak bir yükselme ve ilerleme hareketini bile daha doğarken öldürmeye muvaffak olmuşlardı. İşte Türk milletinin ve onunla beraber daha birçok İslâm milletlerinin asırlarla kanını içmiş bulunan ve umumen kabul olunduğu üzere Avrupa ve hatta cihan burjuva irticâ ve istibdadının temel kirisini meydana getirmekte olan çarlar Rusyasını, işbu asırlarla yaşamış kanlı kavağı, «Bolşevik» adı altında anılan şanlı Rus komünistleri devirdi. Rus komünistlerinin, o «fena» Bolşeviklerin sayesinde ki, başta Türkiye olmak üzere, Asyanın İslâm ve diğer milletleri Moskof çarlarının asırdide kanlı istibdadından kurtularak bir millet gibi kendi kendilerini düşünmeye meydan buldular.

Rus komünistlerinin (Bolşeviklerin), 170 milyonluk büyük Rusya'nın idaresini ele alıp içeriki işleri biraz yoluna koyduktan sonra, dışarıki siyaset sahasında ilk işi Rus çarlarının zayıf milletlerden, bilhassa İslâm milletlerinden süngü ve top kuvvetiyle koparttığı çeşit imtiyazlardan, hadsiz hesapsız alacaklardan vaz geçmek oldu. Bu sayededir ki, Türk ve diğer İslâm milletleri kendileri için pek tehlikeli bir can düşmanı olan Moskof çarlarının zulmünden kurtularak serbest soluk alabildiler. Türkiye halkı ve Şark milletleri için, Rus komünistlerinin büyük Rusya'nın idaresini ellerine aldıkları Teşrinisânî 1917 tarihi yeni bir devrim başlangıcı, mes'ut ve hayırlı bir tarih büklümüdür. İşte «fena» Bolşeviklerin Türk ve İslâm âlemine birinci hizmeti!

İkinci olarak, komünistlerin Rusya'da hükümeti ellerine

alması, o tarihe kadar bütün milletlerin burjuvazıları tarafından işçi, fakir ve orta halli köylülerin kafasına zorla yerleştirilmiş olan uğursuz bir zihniyeti toza dumana karıştırdı: Eskiden sosyalizmin ve onun en mükemmel ve asrı bir şekli olan komünizmin yalnız sosyalist ileri gelirlerinin kafasında yaşamakta olan kuru bir «hülya»dan başka bir şey olmadığını ve sosyalizm fikrine dökülenlerin daha birçok asırlarla bekleyeceklerini söyleyen burjuvaların büyük bir ustalıklarla yaptıkları bu yalanlara inanmakta bulunan saf halk kitleleri, Rusya gibi geniş bir ülkede işçi ve köylülerin hükümeti ellerine almasını gördükten sonra, düşünme tarzını değiştirdi. Dünyanın bugünkü bozuk ve soygunculuğa dayanan tertibinden memnun olmayan işçi ve köylü kitleleri artık anladı ve gördü ki, eğer halk isterse pek küçük bir azlık teşkil eden burjuvaları hükümetten uğrutup kendi idaresini kendi eline alabilir. Rus komünistleri bütün cihan işçi sınıfına verdikleri büyük ve tarihi dersle, beynelmilel inkılâp cereyanına büyük bir kuvvet verdiler. Cihan işçileri Rus Bolşevik inkılâbından sonra kendi kurtuluş hareketlerine dört elle sarılarak savaş yolunda sert ve katî adımlarla yürümeye başladılar. İşçi hareketinin bu son safhaya girmesinden «Üçüncü Komünist Enternasyonalı» doğdu. Geniş sosyalistlerin «slahatçıların» ikinci enternasyonalı yalnız beyaz derili milletleri millet olarak tanıyıp yalnız Avrupa milletlerinin haklarını korumakta, daha doğrusu korumakta olduğunu iddia etmekte idi. İkinci Enternasyonal Asya Afrika [ve] diğer kıtalarda yaşamakta olan yüz milyonlarla İslâm halkının sarı, kırmızı ve kara derili milletlerin de insan olduğunu bilmek bile istemiyor ve Avrupa emperyalist ve soyguncuları bu milletleri yabancıesine soyup soğana çevirir ve bu milletlerin en uyanık kısmını sokaklarda barbarcasına tepelerken seyirci kalıyor, hatta emperyalistlere yardım bile ediyordu. Buna mukabil Üçüncü Komünist Enternasyonalı ise, dünyanın beş kıtasında yaşayan beyaz, siyah, sarı ve kırmızı derili bütün milletlerin ve müstemlekeler halkının müsâvi hak sahibi olduğunu ve her milletin başlı başına yaşamakta serbest bulunduğunu ilân ile bütün milletleri ve bilhassa Şark milletlerini Avrupa emperyalistlerinin boyunduruğunu kırıp kendi idarelerini kendi ellerine almaya davet etti. Komünist Enternasyonalı Şarkta ve müstemlekelerde yaşamakta olan büyük işçi ve köylü kitlelerinin varlığından ve onların yabancı emperyalistlerden

çekmekte olduğu cehennem çilelerinden umum cihanı haberdar ederek, bütün dünyanın işçi halkından bu zavallılara yardım etmelerini istedi. Komünist işçilerin muayyen bir plâna göre ve her türlü fedakârlıkları göze alarak gösterdikleri faaliyet sayesinde ki, bugün cihan kapitalistleri dünyayı yeni bir salhaneye sevkine cesaret edememekte bulunuyorlar. Komünistler sayesinde değil midir ki, Türkiye Avrupa emperyalistlerinin doğrudan doğruya hücumundan kurtularak Yunan çorbacılarıyla baş başa kalabildi. Yine aynı komünistler değil midir ki Türk milletinin Anadolu'daki savaşın haklı ve doğru bir kurtuluş savaşı olduğunu kabul ve tasdik ederek Yunan ordusunda yaptıkları faaliyet sayesinde bu orduyu eritmeye muvaffak oldular. Eğer böyle olmasaydı koca bir orduyu —ne kadar da kıymetsiz de olsa— Anadolu'dan yalnız bir iki çarpışma ile ve iki hafta kadar az bir zaman içinde temizlemek mümkün müydü!

Bütün bunlara mukabil, Avrupa'nın soyguncu emperyalistleri Türk millete karşı nasıl davrandılar? Türkiye'nin Avrupalılara teslim olması demek olan Mondoros Mütarekesinden sonra Fransız kapitalistleri değil miydi ki, gazetelelerinde, Türk milletinin barbarlığından, «medeniyete hıyanetinden» bahs ile bu halkın yer yüzünden kaldırılmasını istiyorlardı. Daha sonra aynı Fransız sermayedarları değil mi idi ki, (Ankara İtilâfıyla) Anadolu hükümetini sulh konferansında Türkiye tarafını tutacağız, diye aldatarak Türk milletinden birçok imtiyazlar, kelepirlere ve arazi koparttılar. Fakat, asıl yardım zamanı gelince, sözlerinden âdi bir fâhişe gibi dönerek, hatta soygunculuktan başka bir şey olmayan fazla isteklerde de bulunarak, birinci Lozan Konferansının dağılmasına sebep oldular.

Beynelmillel burjuva irticâna direklik etmekte olan İngiliz burjuvaları değil mi ki, Irak ve Arabistan'da Arapları, İstanbul'da halifeyi ve İstanbul hükümetini — her günkü usulleri mücibince — satın alarak Türk milletini yine Türk ve İslâmlara ezdirmeye çalışmışlardır. Fakat asıl mühimi, aynı İngiltere değil mi ki, Yunan palikaryasına hem cesaret, hem para ve muharebe âlâtı vererek onu İzmir'e çıkardı ve oradan da Türk milletinin canevine hücum ettirdi. Aynı İngiltere değil mi ki, bugün de Balkanlarda yeni bir ittifak hazırlayarak Türkiye ve Rusya üzerine saldırmaya çalışmaktadır. Sonra, o hadsiz hesapsız konferanslarda Türk milletinin

düşmanları kim idi? Türk ve İslâm milletlerine yeni zincirler hazırlamak üzere toplanan o meşhur Cenova Konferansına Türkiye'nin de çağırılmasını Bolşevik Rusya teklif ettiği vakit, bu teklifi kabul etmeyip reddedenler İngiltere, Fransız ve diğer İtilâf hükümetleri değil miydi? Sonra birinci Lozan Konferansındaki iki cepheyi kimler meydana getirmekte idi? Bu cephelerin birinde, İngiliz, Fransız ve İtalyan emperyalistleri başta olmak üzere, bütün İtilâf hükümetleri ve onların irili ufaklı çömezleri, diğerinde ise sanki kabahat işlemiş bir cânî vaziyetine sokulmaya çalışılan Türkiye ve onun biricik kara gün dostu Rusya bulunmuyor muydu?

Biz, herkesin henüz unutmadığı bütün bu hakikatleri şu bir kaç satırla okuyucularımızın yalnız hatırına getirdikten sonra, Türk milletine kimin dost ve kimlerin düşman olduğunun bütün Türk ve İslâm işçi ve köylüleri tarafından iyi bilinmesini ve düşmanların şaşırtmalarına kapılmamasını istiyoruz.

— 3 —

Büyük muharebe sonundan beri pek yakından görmekte olduğumuz bütün bu tarihî hakikatleri göz önüne olarak biz soruyoruz: Türk burjuvazyası Türkiye komünistlerini ne için kovalıyor?

Bu suale bazı kimseler belki şu cevabı vereceklerdir: «Türk burjuvazyası Türkiye komünistlerini isteyerek, kendi arzusuyla kovalamıyor. Burada maksat yalnız — Türkiye'ye artık tamamiyle bolşevikleşmiş, komünist olmuş gözüyle bakmaya başlayan Avrupalıların gözünü boyamak ve bu suretle sulh pazarlıklarında Türk milletine daha fazla faydalar kopartmaktır». Türkiye komünistlerinin kovalanmasını haklı göstermek için söylenecek olan bu özür bundan bir veya iki sene evvel ileri sürülmüş olsaydı, belki —hadiselerin yürüyüşünü bekleme şartıyla— bir kaç vakit için makûl bir sebep olarak kabul olunabilirdi. Fakat, bugün birinci Lozan ve artık uykuya dalmış olan ikinci Lozan Konferansları gözümüzün önünde dururken, böyle saçma bahaneleri özür diye kabul etmek en aşağı büyük bir safderûnluktur. Fazla kandırışa ne hacet? Tarihî hakikatler meydanda: Türk çorbacıları bundan iki buçuk sene evvel Suphi arkadaş başta olmak üzere 16-17 komünisti Trabzon karşısında kayık içerisinde pek

barbarcasına ve pek acıklı ve tüyler  rpetecek bir surette satırdan geçirdiler. Bütün Türkiye’de en faal işi teşkilâtlarını dağıtıp en alıŐkan arkadaşları zindanlara tıktılar ve işçilere siyasetle uĐraŐmayı yasak ettiler. Fakat bütün bunlara muk bil, biz soruyoruz, Türkiye boğazları, yani evinin kapısını İngiliz soyguncularının elinden kurtarabildi mi? Hayır! Yunanlıları iyilikle yani silâh kullanmadan Anadolu ve  zmir’den çıkarmaya muvaffak olabildi mi? Hayır! Bin kere hayır... Türk burjuvazyası  stanbul’un mülki idaresini eline aldıktan sonra orada da aynı işi düşmanlığı siyasetine devam etti.  stanbul’un yüz binlerle emekçi halkı eski İngiliz ve Fransız hafiyeleriyle Şimdiki kara kalpaklı hafiyelerin zulmü arasında, bütün parlak bekleyiŐlerinin tam aksine olarak esaslı bir fark göremedi. Belki zulmün ŐiddetlendiĐine Şahit oldu. Malûm olduğu üzere bu seneki Bir Mayıs münasebetiyle zulüm ve kovalama siyasetine  stanbul hafiyeleri Şiddet verdiler. Fakat, bütün bu çalışıp uĐraŐmalara ve takib ta karŐılık olmak üzere, Türkiye Avrupalılara olan borçlarından kurtuldu mu? Hayır! Yalnız hayır olsa, bir Şey değil. Fakat, soyguncu Avrupa bankerleri istikraz kuponlarının kağıt para ile ödenmesine bile razı olmayarak altın para istediler.  stanbul komünistleri divanı harplere, mahkemelere teslim edildi. Fakat, Avrupa sermayedarları Türk «h k met-i milliye»sinin işbu hareketinden fevkalâde memnun ve beŐuŐ olarak «bütün iktisadi imtiyazlardan, ecnebi Şirketlerin eski haklarından vaz geçtik» dediler mi? Hayır! Yine hayır! Evet, soyguncular ve emperyalistler Türkiye komünist deĐilmiŐ diyerek hiçbir Şeyden vaz gemediler. Türkiye burjuvazyası haydut ve soyguncu sermayedarlara yaranmak için komünistlere karşı ters surat durmakla hiçbir Şey kazanmadıktan başka, birçok zararlar da yaptı.

Buradan anlaşılıyor ki, Türk burjuvazyasının komünistleri kovalamak meselesinde arkasını verdiği özür pek çürük ve tenkit taŐıyamaz bir  z rd r. O halde takiplerin hakiki sebebini başka yerde aramak lâzım gelir. Fakat onu uzun derin aramaya ne h cet? Her yerde ve her vakit kendini gösteren bu sebep, bu âmil herkesin mal mudur:

«Türk burjuvazyasının burjuvazyaya olması, Türk proletaryasının da proletarya olması, işbu iki sınıfın arasında doludurulması mümkün olmayan derin bir uçurum ve hadsiz zıdklar bulunması»dır ki Türk burjuvazyasını komünistler  ze-

rine saldırmaya mecbur etmektedir. Türk burjuvazyası elindeki iktisadî ve siyasî hakimiyeti kaçırmak korkusuydur ki, komünistlere karşı bütün zehirini döküp vaziyetini sağlamlaştırmaya çalışmaktadır. Hakikaten, işçi ve köylü sınıfını teşkilâta bağlayarak onu kendi sınıf menfaatlerini bugünkü cemiyetin dairesi içerisinde korumak üzere hareket ve faaliyete sevk eden komünist ve sosyalistlerin yalnız meydana çıkması Türk burjuvazyasını telâşa sevk etti ve her yerden haykırmaya başladılar: Türkiye'de sermayedar yok, burjuvazyaya yok! Pek âlâ, Türkiye'de sermayedar yok, burjuvazyaya yok. O halde olmayan bir şeyin düşmanı olan komünistleri ne için kovahyorsunuz? Millet Meclisi Reisi paşa «Türkiye'de sınıf yoktur» diyor. Pek iyi ya... O halde sınıf mücadelesi için meydana çıkan hakiki sosyalistleri — komünistleri niçin kovahyorsunuz? Bırak, rüzgârla oynasınlar. Bu sözleri söyleyenler de biliyorlar ki, hakikat onların söylediğinden bütün bütün başkadır.

Fakat Türk burjuvazyası niçin Türk Komünist Partisini hemen hükümeti eline alacak zannederek telâşa varıyor? Bu da pek saçma bir şey. Komünist Partisi prensiplerini halka anlatıp halkın gözünü açmadan hiçbir vakit hükümet idare etmeye kalkışamaz. Bunu Türk burjuvazyası başka memleketlere bakarak görebilir. Fazla olarak, Türk komünistleri, bütün Komünist Enternasyonalî ve umum cihanın inkılâpçı işçileriyle birlikte, Türk milletinin ecebi sermayedarlarına karşı bugünkü isyan hareketine tamamiyle taraftardır. Bunu isbat edecek delillerimiz az değildir. Biz şuracıkta komünist Enternasyonalî ile Türkiye Komünist Fırkası tarafından yapılan resmî beyanatın yalnız bazı mühim noktalarını kıyasla iktifâ edeceğiz.

Komünist Enternasyonalî Türk komünistlerini müdafaa uğrunda çıkardığı 7 Mart tarihli beyannamesinde [*] şöyle deniyor:

«Enternasyonal bütün dünya ve bilhassa Rus işçilerinin dikkat gözünü Türk işçi ve köylülerinin inkılâp savaşı üzerine daima çekmiş ve onları bu savaşa yardım etmeye mütemadiyen davet etmiştir. Bütün memleketlerdeki inkılâpçı işçilerin iyi teveccüh ve sevgisi olmasaydı, Türkiye çoktan ezilip gidecekti...»

[*] İşbu beyanname «Ziya»nın 18'inci sayısındadır.

Komünistlerin Ankara millî hükûmetine yardım etmelerini icap ettiren sebepleri Komünist Enternasyonalî şöyle izâh ediyor:

«Millî Ankara hükûmetinin savaşı, işçilere yalnız, millî kurtuluş ihtimallerini göstermekle kalmayıp, aynı zamanda, iş işleyen Türk halkının tam kurtuluşu için umumî - objektif bir hazırlık yolunu dahi temin etmektedir.»

Daha sonra Türkiye Komünist Fırkası umumî kongresini çağırılmazdan evvel Ankara Millet Meclisine verdiği beyannameinde şöyle diyor:

(Türkiye halkının ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin kabul ettiği «Misak-ı Millî» bizim tarafımızdan da kabul olunmuştur...

Haricî politikamız, memleketi Avrupa emperyalistlerinin kanlı hücumlarına karşı koyup memleketin istiklâlîni ve halkın masuniyetini bu emperyalistlerin saldırılarından muhafaza ettiği müddetçe, hükûmete yardım etmeyi ve siyasetine arka dayak olmayı, Türkiye köylü ve işçilerinin haklarını korumak için uğraşan fırkamız kendisine bir vazife bilir...

Fırkamızın bugünkü siyaseti millî inkılâbî ilerletip derinleştirerek Şarkın bütün kurtarıcı kuvvetlerini bir yere toplamaktır...

...Halk kitleleri ve çeşit[li] gruplar Ankara'nın kurtuluş hareketine yardım etmelidirler...)

Türk Komünistleri Türkiye harici siyasetine şu istikameatin verilmesini istemektedirler:

(Harici politikamız bize kardeş olan ve daima bizim hayrımızı isteyen Irak, Suriye, Hicaz, Mısır vesaire Şark memleketlerine yardım politikası olmalıdır. Garp emperyalistleri ne ve onların maşalarına karşı yaptıkları çarpışmada, serbestlik ve istiklâl için çırpınan bu dert arkadaşlarına her türlü yardımda bulunmalıyız...

Biz cihan emperyalizmine karşı bütün şarkın birleşmesi siyaseti tutmak fikrindeyiz.)

Türkiye ve umum cihan komünistleriyle inkılâpçı işçilerin Türk milletinin kurtuluş savaşı hakkındaki işbu açık nokta-i nazarını Türkiye'de komünistlere karşı yapılmakta olan zulüm ve takibatla yanyana getirecek olursak, Türkiye hükümet adamlarının nasıl yanlış ve dikenli bir yol tutmuş olduklarını açık olarak görürüz. Ankaralılar iyi bilmeliler ki, Türk milletinin kurtuluş mücadelesi daha bitmemiştir. Yu-

nan Anadolu'dan uğratıldıysa da, onun akıl hocaları tepeden tırnağa kadar silâhlı olarak fırsat gözetlemektedirler. İstikbalin karanlık ufkundan her türlü fenalıklar ve tehlikeler doğmak ihtimali her dakika mevcuttur. Bunun için Ankara ileri gelirleri işçi ve köylülerin serbestlik ve haklarını küçültüp kısaltırken uzun ve derin düşünmeye borçludurlar. Çünkü onların bu husustaki yanlış bir hareketinden emperyalist sermayedarlar büyük bir ustalıkla faydalanacak ve Türk milletini ebedi bir esirliğe atmağa çalışacaklardır. Bu takdirde mesuliyet tamamıyla bugünkü hükümet adamlarına ait olacaktır. Bununla beraber Türkiye işçi ve köylülerince iyi bilinmesi lâzım olan bir şey varsa, o da kendi talihleri kendi ellerinde olduğu hakikatidir. Türkiye halkını işbu talihi hakkını istimalden hiçbir kuvvet men' edemez ve edemeyecektir.»

Aynı sayının «Edebi Sütunlar»ında Türkiyeli konuklar var: Memduh Necdet, «Genç Proleter» ve İstanbul: İbrahim, «Hapishane Nerede?» Bir de şu yazı dikkati çekmekte:

«Türkiye Komünistlerinin Muhakemesi

İnkılâpçı sosyalistler ve komünistler, burjuvazyaya, hangi millet ve ırktan olursa olsun aynı gözle bakarlar ve çeşit milletlere mensup sermayedarların «emekçi sınıfını soymak» etrafında dönen gayeleri müşterek ve birbirinin aynı olduğunu bilirler. İşbu hadsiz hesapsız misallerle takarrür etmiş umumî kaideden —tabii— Türk burjuvazyası da istisna teşkil etmemektedir.

Türk burjuvazyası bundan iki sene evvel Suphi ve arkadaşlarının pek alçak ve barbarcasına deniz ortasında kayak içerisinde öldürülmesiyle başlayan işçi düşmanlığı hareketine, İstanbul'da ve bütün Türkiye'de işçilerin teşkilâtlanmasına engel olmak ve mevcut işçi teşkilâtlarını dağıtmak suretiyle devam etmiş ve bu seneki Bir Mayıs bayramı münasebetiyle zulüm ve tazyik siyasetine, her namuslu insanın vicdanını isyana sevk edecek bir surette, şiddet vermiştir.

Bir Mayıs bayramı hazırlığında bulunurken haps olunan Vanlı Kâzım ve İstavridis adında iki işçinin arkasından, daha birçok işçiler ve işçi reisleri İstanbul polisi tarafından

tevkif olunarak muhakeme altına alınmıştır. Komünistlerin tevkifi bazı İstanbul gazetelerini mahbus işçiler hakkında pek nezaketsizcesine ve pek behimâne yazılar yazmaya mecbur etti.

«Tevhid-i Efkâr» ve «Vatan» gibi her hükûmete geçer zorbaya kandilli temennâlar çekip en câniyane ve rezilâne icraata sahifeler dolusu methiyeler yazmaktan utanmayan pohpohcu bir takım renksiz levanten gazeteleri, bütün bir asrın zâdesi olan hakikî ve ilmî sosyalizmi — komünizmi insanlık âlemi bugünkü riyakâr ve kanlı içtimâî nizamdan kurtaracak yüksek bir gaye, bir ideal olarak kabul etmiş yüksek ruhlı ve namuslu kimselere «komünist taslakları», «ser-seriler» gibi sıfatlar takmaktan utanmadılar. Biz eminiz ki kendilerini bir lokma mukabilinde satarak gelene geçene havlamaya alışmış olan işbu yâd kârlar, yarın veya öbür gün Türkiye’de şûrâlar idaresi kurulup, Türkiye işçileri ve köylülerinin sosyalist hükûmeti iktidar mevkiine geldiği vakit de, yeni sosyalist hükûmeti medh ü senâya koyulacaklar ve bugün gölgesine sığındıkları «millîciler»i yerin dibine batıracaklardır. Biz buna şüphe etmiyoruz. Onların işbu âdice hareketleri ne kadar iğrençtir.

İstanbul gazetelerinin verdiği malûmata göre, şimdiye kadar haps olunup muhakeme altına alınan işçiler ve işçi reisleri şunlardır:

Türkiye’nin burjuva âleminde parlak takdirlere uğrayan kıymetli «Aydınlık» risalesinin muktedir muharrirlerinden Doktor Şefik Hüsnü, aynı risale muharrirlerinden Cevdet, Vanlı Kâzım, Kondüktör Karabet, Ecza Mektebi talebesinden Hüseyin Vâsıf, Sanayi-i Nefise Mektebinden Sâmih, eczacı çırağı Galip, Yakup, Hâşim, Agop, Karabet, Bedros, Hüsnü İbrahim, Tıbbiye-i Askeriyye talebesinden Hasan Âli, tüccardan Ahmet Celâl (Ahmet Celâl Bey kendisi polise teslim olmuştur).

«Aydınlık» risalesinin muktedir muharrirlerinden Sadreddin Celâl, Ressam Namık İsmail, Komisyoncu Cevat, Sarâfim, Ginzberg ile Nezir Kaptan henüz tevkif ve hapsedilmemiş olup polis tarafından aranılmaktadırlar. Vanlı Kâzım ile Kondüktör Karabet «dahili emniyeti ihlâl ettiklerinden dolayı» Divân-ı Harbe, diğerleri bidâyet mahkemesine berâyı muhakeme teslim edilmişlerdir.

Dünyanın bugünkü pis tertibini beğenmemekten başka bir kabahati olmayan zavallı maznunlar hapishaneden mahkemeye elleri kelepçeli ve zincirlerle sarılı olduğu halde getirilmişler ve dönüşte —belki mahkeme reisinin eser-i merhameti olarak— zincirleri alınmıştır.

Maznunların müdafaa vekilliğini (avukatlığını) şu zatlar üzerine almışlardır: Şefik Hüsnü'nün vekili Abdurrahman Münip ve Hüsnü Selim Beyler, Ahmet Celâl'in vekili Muslihiddin Âdil ve Mehmet Ziyaeddin Beyler, Sâmih'in vekili İbrahim Bey, Vasıf, Yakup, Mehmet Hâşim, Hasan Âli ve Hüsnü İbrahim Beylerin vekili İrfan Emin Bey; Karabet, Bedros ve Agob'un vekili Ahmet Mağmûmî Bey.

Biz Türkiye'nin bugünkü vaziyetinde pek zararlı bir hareket olan işbu kuru gürültüden ibaret mânâsız takipleri ve bu takiplerden birkaç defa daha mânâsız ve gülünç olan muhakemeyi güderek okuyucularımızı sırasıyla meselenin ce-reyanından haberdar etmeye çalışacağız.»

*
**

III/32'nci sayı (15 Haziran 1923), «Kısm-ı Haricî»sinde «Lozan Konferansı»ndan haberler dışında, geçen sayıda eleştirilmeye başlanılan İstanbul tutuklamasıyla ilgilenme sürdürülüyor:

«Türkiye Burjuvazyası Yelkenleri İndirdi İstanbul Komünistlerinin Muhakemesi

Geçen sayımız yazdığımız veçhile, İstanbul'da komünist teşkilatı meydana getirerek, hakikî, ilmî sosyalizm ve komünizmin kurtarıcı prensiplerini işçi kitleleri arasında neşir ve tamim etmek «kabahatıyla» tevkif olunup muhakeme altına alınan yüksek düşünceli ve idealist gençlerin pek mânâsız ve lüzumsuz olan muhakemesi 6 Haziranda apansızın nihayete ermiştir. Başlamasıyla bitmesi bir olan işbu «büyük» ve gürültülü «hıyanet-i vataniyye» davasının, temiz vicdanlı ve yüksek bir mefkûre sahibi gençlerin kabahatsiz olduklarını tanımak suretiyle sona varması, İstanbul'un dalkavuk yaratılışı ve efendisine yaranmak için etrafında dolaşıp hiç durmadan kuyruk sallayan ve lüzumlu lüzumsuz her rastgeldiğine havlayıp cavlayan amud-fıkarisiz bir takım gazeteci tas-

laklarının ağızını açık bırakmıştır. Bu zavallılar eğer muhakeme bu suretle bitmemiş olsaydı işçi ve köylü halkın kurtuluş hareketini sosyalizm ve komünizmi lekelemek için acaba daha kimbilir ne kadar uydurmalar ve hayvancasına iftira ve tahkirlerde bulunacaktılar.

Komünistliği, insanlık âlemi bugün yuvarlanmakta bulunduğu maddî ve manevî sukut uçurumundan kurtaracak biricik bir yol gibi kabul ederek dünyanın bugünkü bozuk ve cebre dayanan tertibine karşı savaş yapmak cesaretini gösteren arkadaşları muhakeme edecek olan mahkemenin ilk celseleri «maznunların» hüviyetlerini —adlarını, yaşlarını, neresli olduklarını ve ne işle uğraşmakta bulduklarını tahkikle geçmiştir. Bundan sonra asıl muhakemeye geçilerek İstanbul Bidayet Müddeiumumisi İsmail Beyin iddianamesi okunmuştur.

Iddianamede Sadreddin Celâl, Sefik Hüsnü, Cevat, Kâzım, Hasan, Âli, Sâmih, Yakup, Ginzberg, Sarafim, Vasili Kopulos, Kondüktör Karabet (veyahut Hayrebet), Nâmık İsmail, Nezir Kaptan, Agop, Karabet, Bedros, Cevdet, Ahmet Celâl, Hüseyin Vâsif, Hâşim, Eczacı Galip, Hasan İbrahim Bey ve Efendilerin 1919 senesinden beri Türkiye’de komünizmi neşr ve tamim etmeye çalışıp bu maksatla (Türkiye Komünist Partisi) ve (Türkiye Komünist Gençler Birliği) adlarıyla gizli cemiyetler meydana getirdikleri, bu seneki Bir Mayıs İşçi Bayramı münasebetiyle sahte adreslerle binlerce beyannameler çıkarıp bu beyannamelerde işçi saltanatından açıktan açığa bahsettikleri, komünist ileri gelirlerini zindanlara atan Türk burjuvazyasına karşı işçileri savaşa çağırdıkları ve en nihayet bugünkü hükûmetin şeklini değiştirerek yerine bir komünist hükûmeti getirilmesine çalıştıkları zikir olunduktan sonra, hiyanet-i Vataniyye Kanununun 1, 2 ve 3 üncü maddelerine göre muhakeme edilerek lâzım gelen ceza ile cezalandırılmaları istenilmektedir. Müddeiumuminin işbu iddiânamesi zabıt kâtibi tarafından okunduktan sonra, müddeiumumî muavinî Refet Bey söz alarak iddiânâme hakkında bazı izahat vermiştir. Refet Bey izahatında: Maznun arkadaşların «bugünkü içtimâî teşkilât ve nizamı bozmak için çalışan Garptaki bazı cemiyet ve kongrelere gittiklerinden ve onlarla bağlantıları olduğundan, bugünkü kanunların aksine birçok esasları hâvi bulunan komünistlik mesleğini memlekette neşr ve tamime alıştıklarından, Bulgaristan ve Rusya’-

dan getirttikleri birçok eserleri ve gazeteleri ahali arasında dağıtmakta olduklarından bahsetmiş ve işbu «kabahatlerden» dolayı muhakeme edilmelerini istemiştir. Müddeiumumî muavini kabahatlıların kabahatlerini sayarken, Tüccardan Ahmet Celâl Efendinin sahip olduğu motorlu kayık vasıtasıyla Rusya'dan çeşit gazete ve kitaplar taşımakta olduğunu ve motoru idare eden bir kaptanın aynı maksada hizmet etmiş bulunduğunu, matbaasında komünistlerin beyannamesini basıp altına 'Sofya'da basılmıştır' işaretini koyan Matbaacı Agop ile bu işte aracılık yapan Hayrebet ve Bedros'un da kabahatli bulduklarını söylemiştir.

Bundan sonra, *Aydınlık* risalesinin yazıcılarından Cevdet Beyin vekili ve mahkemenin sabık reisi avukat Cemil Bey söz alarak, müvekkili Cevdet Beyin ve arkadaşlarının kabahat teşkil edecek hiç bir hareketleri olmadığını ve binaenaleyh mahkeme neticesinde tamamiyle berat kazanacaklarından emin bulunduğunu söyledikten sonra, hıyanet-i vataniyye kanununun, 12'nci maddesi İstanbul'da tatbik edilmediği için, İstanbul için kuvvette olamayacağını ileri sürmüş ve mahkemenin işbu kanuna istinad etmemesini istemiştir. Bahsi geçen 12'nci madde, Hıyanet-i Vataniyye Kanununun, usulü vechile gazetelerle ilânından başka ayrıca mahalle ve köy hey'et-i ihtiyariyelerinin nahiye, kaza, sancak ve vilâyet merkezlerine çağırılarak kendilerine tebliğini ve bu tebliğin icrâ olunduğuna dair protokol tutulmasını emretmektedir.

Cemil Bey Kırk Kilise ve Edirne'de de böyle 12 dava açıldığını, fakat mesele Meclis-i Âliye gittiği zaman, Hıyanet-i Vataniyye kanununun, işgal altındaki yerlerde 12 inci madde mucibince ilân ve ahaliye tebliğ edilmediği için, kuvvette olamayacağı hususunda karar kılındığını söylemiş ve maznunların işbu kanuna istinaden mahbus tutulmaları gayri kanûnî olduğunu ileri sürmüştür.

Cemil Beyden sonra, Ahmet Celâl Beyin avukatı Musli-hiddin Adil Bey ayağa kalkarak şöyle demiştir:

Arkadaşımın fikirlerine iştirak ederim. İşbu kanunu yapanlar, onun, halkın hukuk-i umumiyyesine dokunduğunu düşünerek birer birer herkese bildirilmesi usulünü kabul etmişlerdir. Efrâdın hukukuna dokunan resmîyetler yapılmamış ve bu hususta lâzım gelen protokoller tutulmamış veya muhafaza olunmamışsa, o halde bu kanun burada kuvvette

olmayan bir kanundur. Bizi kanunsuz muhakeme edemezsiniz! Bundan sonra müddeiumumî muavini 12 inci madde ahkâmının İstanbul'da icrâ olunup olunmadığının İstanbul valiliğinden acele ile sorulmasını teklif etmiş ve teklifi mahkeme tarafından kabul olunarak, vilâyetten cevabın Salı günü verileceği telefonla bildirilmesi üzerine, muhakeme 6 Haziran Çarşamba gününe bırakılmıştır.

İstanbul'da «Vatana Hıyanet Kanunu» Kuvvette Değildir

Komünistler Serbesttir.

6 Haziran Çarşamba günü mahkemenin sâmi'lere mahsus kısmı birçok erkek ve kadın sesleyiciler, anneler, kardeşler ve dostlarla hınca hınç dolmuştu. Herkes vilâyetten gelen cevabı ve mahkemenin alacağı kararı büyük bir sabırsızlıkla beklemekte idi.

Mahkeme Arapzade Behçet Beyin reisliği altında işine başlamıştır. Zabıt kâtibi vilâyetten gelen tezkerede '12'inci maddede zikr olunan tebliğ yapıldığına dair vilâyette bir kayda rast gelinmediği ve kanunun yalnız vilâyet gazetesininin 28 Kânunuevvel ve bir numaralı nüshasında neşr olduğu' bildirilmektedir. Bunun üzerine müddeiumumî muavini Refet Bey gazete ile ilânın kâfi olduğunu iddia ve mahkemeye başlanmasını istemişse de, Hasan Âli ve diğer dört arkadaşının vekili İrfan Emin Bey söz alarak 12'nci maddenin çok açık olduğu ve 14'üncü maddenin ise, kanunun ahaliye «ilân ve tebliğden» 48 saat sonra kuvvette olabileceği hususlarını ileri sürmüştür.

Onun arkasından Muslihiddin Âdil Bey söz alarak, vilâyetten gelen cevabın geçen defaki iddialarını tamamiyle teyid ve tasdik ettiğini ve binaenaleyh vatana hıyanet kanununun İstanbul için kuvvette olamayacağını ve kuvvette olmayan bir kanunla maznunların muhakeme olunamayacağını söylemiş ve nihayetinde maznunlar hakkında mahkemece verilen mevkufiyet (hapis) kararının geri alınıp mahbusların derhal serbest bırakılmasını istemiştir.

Muslihiddin Âdil Bey'den sonra Ahmet Mağmûmî Bey de aynı meâlde müdafaada bulunmuş ve badehu mahkeme heyeti müzakere odasına geçmiştir.

Mahkeme âzâsının içeriki odada müzakerede bulunduğu esnada, salonu dolduran kalaba halk büyük bir sabırsızlık ve heyecanlı intizar dakikaları geçirmekte bulunmuştur.

Mahkeme heyeti en nihayet kararını alarak salona çıkmış ve şu mealdeki kararını okumuştur:

'Hıyanet-i vataniyye kanununun 12'nci maddesi ahkâmı İstanbul'da tatbik olunmadığı ve 14'üncü madde ise işbu ahkâm tatbik olunmadıkça kanunun kuvvete giremeyeceğini emrettiği cihetle işbu kanunun İstanbul'da mer'iyül-icrâ olunamayacağına, «vatana hıyanet» kabahatiyle müddeiumumilikten gönderilen maznunların mahkememizce muhakemelerine kanunca cevâz bulunmadığına, aynı kanunun beşinci maddesi mucibince tarafımızdan verilmiş olan tevkif (hapis) tezkerelelerinin hükmü olmadığına ve evrakin müddeiumumiliğe çevrilmesine vicâhen ve müttefiken karar verildi.'

Mahkemenin işbu kararı okunur okunmaz salon, uzun bir merak ve intizarla sınırları gerilmiş olan halkın şiddetli alkışları ile çınlamıştır.

Celse nihayetinde mahkemece yazılan tahliye (serbest bırakılma) tezkereleleri tevkifhané müdürüne gönderilmiş ve bütün maznunlar aynı gün tamamiyle serbest bırakılmışlardır.

Muhakeme evrakı İstanbul Birinci Müstantiki Şevket Beye gönderilerek maznunların Ceza Kanunu mucibince muhakemelerini icap ettirecek bir kabahatleri olup olmadığı tahkik ve tetkik olunacakmış. Türkiye burjuvazyasının Türk komünistlerini kovalamak meselesinde bu kadar çabuk bir surette soldan geri ederek yelkenleri aşağı indirmesi, onun daha başlangıçta ne kadar haksız olarak ve kanuna istinad etmeksizin işe başladığını isbat etmektedir. 'Vatana hıyanet kanununun İstanbul'da kuvvete olmadığı' meselesinin, komünistlerin salınmasını icap ettiren hakiki sebeplere kapak vurmaktan başka bir mânâsı olmadığına bizim şüphemiz yoktur.

Biz bu husustaki düşüncelerimizi gelecek nüshamızdaki «Ankara ve Komünizm» makalesinin iki kısmında izah edeceğiz.»

**

III/33'üncü sayıda (22 Haziran 1923), N(âzım). H(ikmet).
in «Yeni Sanat» şiiri aktarılmaktadır.

III/34'üncü sayı 29 Haziran 1923 tarihini taşımakla birlikte, gazetenin bir köşesine sıkıştırılan bir nottan, Sansür'de bekletilerek ancak 11 Temmuz'da yayımlandığı anlaşılmaktadır. İlk sayfanın yarıya yakınına kapsayan bir yazı tümüyle çıkartılmış ve yeri boş bırakılmıştır. Aynı sayıda R(ağıp?). imzalı «Gençlere Hitap» diye bir yazı ve «Lozan Konferansı'nın «artık kabak tadı vermeğe başladı»ğundan yakınan bir haber vardır.

III/35'inci sayıda (20 Temmuz 1923) «Sovyet Rusyası ve İslâm Âlemi» başlığı altında, komünist-olmayan bir örgütün, «Avrupa Rusyası ve Sibiryâ Müslümanlarının Merkezi Şer'îye İdaresi'nin reisi Ziyaeddin Fahrettin ve ulemâdan üç âzâ imzalı, «Dünyanın Bütün Memleketlerinde Yaşamakta Olan Müslüman Kardeşlere Umumî Beyanname»si verilmektedir. Bu bildiride, 400 milyon Müslümana Türkiye'nin zaferinin «sebeplerinden birisi Sovyet Rusyasının Türkiye'ye arka çıkması» olduğu hatırlatılmakta ve teşekkür borçları vurgulanmaktadır. Aynı sayının «Kısm-ı Haricî»sinde yine «Lozan Konferansı» haberleri yer almaktadır. Ayrıca, barış sağlanamazsa Türk milletinin «tekrar silâha sarılmak mecburiyetinde kalabileceği»ni belirten «Mustafa Kemal Paşanın Beyanname»si özetlenmektedir.

III/36'ncı sayı (27 Temmuz 1923), İstanbul'daki sol çevreler üstündeki baskının bir örneğini veriyor:

«Türkiye'de Masuniyet-i Şahsiye

Vakit gazetesinde yazıldığına göre, Bir Mayıs hazırlıkları münasebetiyle tevkif ve Divan-ı Harbe sevk olunduktan sonra serbest bırakılan Komünist Kâzım Yoldaş birkaç gün evvel Samsun'a doğru yola çıkmak üzere iken polis tarafından yoldan çevrilmiştir.»

Aynı sayıda, imtiyazı Alman bankalarının elinde bulunan Anadolu (Bağdat) Demiryolunun bir İngiliz-Alman Konsorsiyumunun eline geçtiği bildiriliyor. Daha sonra, şu havadis yer almakta:

«Türkiye'de Bir Mayıs

Adapazarı'nda Bir Mayıs, İmalât-ı Harbiye işçi arkadaşlarımızın gayretiyle hakiki bir surette tesit edilmiştir. Nüma-

yişten sonra toplanan işçi ve halk kitlesi müteaddit arkadaşlarımızın âteşin nutuklarını dinlemiş, bilhassa 'İşçi' namındaki bir piyesi alkışlar arasında seyretmişlerdir. Bu senenin en şayan-ı dikkat vak'asını bu piyes ve Adapazarı'ndaki bu hareket teşkil etmiştir.

'İşçi' piyesi mevzu itibarıyla sekiz saat iş ve intihabatta amelenin vaziyetini müdafaa ediyor. Bu ufak tiyatro kemal-i muvaffakiyetle ve pek çok yerleri alkışlarla kesilerek devam etti. Seyircileri teşkil eden azim kitle: İmalât-ı Harbiye işçileri, tren işçileri, köylüler, ahali ve heyet-i askeriye idi. «Bütün Dünya İşçileri Birleşiniz» cümlesini hâvi bir büyük bayrak bütün bu kalabalığın üstünde dalgalanıyordu.

Evvelâ bütün hâzirun muzikanın (İstiklâl Marşı)nı kâimen dinlediler. Biraz sonra sahnede serapa kızillar giyinmiş bir küçük yavru görüldü. *Aydınlık*'ın 1 Mayıs nüshasında in-tişar eden Yaşar Nezihe Yoldaşın «Bir Mayıs İçin» unvanlı şiirini bütün işçi ve halk kitlelerine karşı bağırarak okudu.

Şimdi sahenin perdesi kalkmıştı. İşçi ve çiftçi ittihadının timsali çekic ve orak kızıl güneşin ateşin şuaları arasında parlıyordu. Bir grup genç işçi sahnede görüldü. Bu esnada muzika 'Enternasyonal Marşı'nı çalmağa başlamıştı. Bütün hâzirun ayağa kalktılar. Bir alkış tufanı işçi saflarından erkân-ı askeriye grubuna kadar uzadı. Marş nihayete kadar büyük bir vecd ve iştiyakla dinlendi.

Tiyatro epey sürmüştü. Son perde gayet heyecanlı bitti. Örsünün başında bir demirciyi temsil eden genç sanatkâr bağınıyordu:

— Biz reyimizi bize vereceğiz. İşçi ve köylünün menafii müdafaa edenlere vereceğiz.'

Şimdi artık bütün arkadaşlar besteledikleri 'Karl Marks' türküsünü söylüyorlar:

Senin çizdiğin izde Geliyoruz arkandan

teraneleriyle büyük insanın namını tebcil ve gittikleri yolu işaret ediyorlardı.»

Elimizdeki koleksiyonun (ve muhtemelen, gerçekte de *Ziya'nın*) son sayısı (III/37: 3 Ağustos 1923), «Lozan Sulhü»nü haber vermekle başlıyor. Ayrıca, Rusya'nın «Boğazlar Mu-

kavelesini ileride değiştirilmesini istemek hakkı bâki kalmak şartıyla» imzalayacağı belirtiliyor. Bu sayı, «Türkiye'de Sulh Şenliği»ni de anlatmaktadır: 23 Temmuz Hürriyet Bayramının ertesi günü hem Kurban Bayramı hem de barış kutlanmıştır. Ayrıca, Ankara'daki yeni Rus mümessili Suriç Yoldaşın Lozan sulhü hakkındaki beyanatıyla yine yeni Azerbaycan (Kafkas Hükümetleri) Sefiri Mahmut Yoldaşın Haziran ortalarında Paris'teyken *Echo de l'Orient* gazetesi-ne verdiği demeç aktarılmaktadır.